

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Algemeen Ambtsbericht Armenië
Februari 2012

Algemeen Ambtsbericht Armenië
Februari 2012

Colofon

Plaats
Opgesteld door

Den Haag
Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid
Afdeling Asiel, Hervestiging en Terugkeer

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave	3
1 Inleiding	6
2 Landeninformatie	7
2.1 Basisgegevens	7
2.1.1 Land	7
2.1.2 Volk	7
2.1.3 Taal	7
2.1.4 Geschiedenis	8
2.1.5 Staatsinrichting	11
2.1.5.1 Wetgevende macht	11
2.1.5.2 Uitvoerende macht	11
2.1.5.3 Rechterlijke macht	13
2.1.5.4 Politie	14
2.2 Politieke ontwikkelingen	15
2.2.1 Benoeming nieuwe burgemeester Jerevan	16
2.2.2 Herschikking ministersposten	17
2.2.3 Relatie met buurlanden	17
2.2.3.1 Turkije	17
2.2.3.2 Georgië	18
2.2.3.3 Iran	18
2.2.3.4 Rusland	19
2.3 Nagorny-Karabach	20
2.3.1 Minsk Groep	21
2.4 Veiligheidssituatie	22
2.5 Corruptie	24
3 Mensenrechten	26
3.1 Juridische context	26
3.1.1 Verdragen en Protocollen	26
3.1.2 Nationale Wetgeving	27
3.1.2.1 Grondwet	27
3.1.2.2 Vluchtelingenwetgeving	27
3.1.2.3 Staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving	27
3.2 Toezicht	28
3.2.1 Ombudsman	28
3.2.2 Overige (hulp) organisaties	29
3.3 Naleving en schendingen	29
3.3.1 Vrijheid van meningsuiting	29
3.3.1.1 Radio en televisie	30
3.3.1.2 Gedrukte media	32
3.3.1.3 Internet	32
3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	33
3.3.2.1 Vrijheid van vereniging	33
3.3.2.2 Vrijheid van vergadering	34
3.3.3 Vrijheid van godsdienst	34
3.3.3.1 Jehova's Getuigen	37
3.3.4 Bewegingsvrijheid	38

Algemeen Ambtsbericht Armenië

Februari 2012

3.3.4.1	Reis- en identiteitsdocumenten.....	39
3.3.4.2	Nieuwe generatie reis- en identiteitsdocumenten	40
3.3.4.3	Passport and Visa Department of the Police (OVIR).....	40
3.3.4.4	Reizen naar het buitenland	41
3.3.4.5	Border Management Information System (BMIS)	42
3.3.4.6	Vestiging in Armenië.....	42
3.3.4.7	Civil Acts Registration Agency.....	43
3.3.4.8	Namenrecht	43
3.3.4.9	(Traditioneel) Huwelijk.....	43
3.3.4.10	Overlijden.....	44
3.3.4.11	Fraude met aktes.....	45
3.3.4.12	Social Security Card	45
3.3.5	Rechtsgang.....	45
3.3.5.1	Procedure dagvaarding.....	47
3.3.5.2	Procedure doen van aangifte.....	47
3.3.6	Arrestaties en detenties	48
3.3.6.1	Penitentiair systeem	49
3.3.6.2	Krijgsgevangenen	50
3.3.7	Mishandeling en foltering.....	51
3.3.8	Verdwijningen	52
3.3.9	Buitengerechtelijke executies en moorden.....	52
3.3.10	Doodstraf	52
3.3.11	Mensenhandel	52
3.4	Positie van specifieke groepen.....	54
3.4.1	Leden van oppositiepartijen / politieke activisten	54
3.4.2	Minderheidsgroepen in Armenie.....	54
3.4.3	Etnische Azeri.....	56
3.4.4	Militaire dienstplicht.....	57
3.4.4.1	Procedure	57
3.4.4.2	Militaire documenten	58
3.4.4.3	Vrijstelling en uitstel	58
3.4.4.4	Alternatieve dienstplicht.....	59
3.4.4.5	Dienstplichtontduiking en desertie.....	60
3.4.4.6	Geweld in het leger	61
3.4.5	Homoseksuelen	62
3.4.6	Vrouwen.....	64
3.4.6.1	Maatschappelijke positie van vrouwen	64
3.4.6.2	(Huiselijk) geweld tegen vrouwen	65
3.4.7	(Alleenstaande) Minderjarigen.....	67
3.4.7.1	Opvang en voogdij	67
3.4.7.2	Rol Armeense overheid	69
4	Migratie	70
4.1	Migratiestromen.....	70
4.2	Opvang en hervestiging van vluchtelingen en binnenlands ontheemden.....	71
4.2.1	Hervestiging vluchtelingen in Armenië	71
4.2.2	Hervestiging vluchtelingen in Nagorny-Karabach	72
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	73
4.3.1	VN-activiteiten.....	73
4.3.1.1	UNHCR.....	73
4.3.1.2	Overige VN organisaties (UNDP en UNICEF).....	73
4.3.2	Raad van Europa-activiteiten.....	74
4.3.3	OVSE-activiteiten	74
4.3.4	ICRC-activiteiten.....	74
4.3.5	IOM-activiteiten	75

5	Bijlagen	76
5.1	Literatuurlijst.....	76
5.2	Websites.....	80
5.3	Wetteksten	82
5.4	Overzichtskaart van Armenië in de Kaukasus	83

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de huidige situatie in Armenië beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit dit land en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Armeense asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere algemene ambtsberichten over de situatie in Armenië (laatstelijk augustus 2010). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van september 2010 tot en met november 2011.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie uit openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties (ngo's), de Armeense autoriteiten, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

Daarnaast liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Tbilisi (Georgië), waaronder Armenië ressorteert, aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daarnaast wordt de tekst in veel gevallen (ook) ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de geschiedenis van Armenië. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Armenië geschetst. Na een beschrijving van de nationale wetgeving en internationale verdragen waarbij Armenië partij is, komen mogelijkheden van toezicht op de naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR, aan de orde.

Daar waar nodig is in het kort informatie over Nagorny-Karabach opgenomen. Voor meer informatie over Nagorny-Karabach wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land

Armenië is gelegen in de Zuidelijke Kaukasus en grenst aan Azerbeidzjan, de Azerbeidjaanse exclave Nachitsjevan, Georgië, Iran en Turkije (zie bijlage 5.4, Overzichtskaart van Armenie in de Kaukasus). De hoofdstad, Jerevan, ligt aan de westkant van Armenië. Het land heeft een oppervlakte van bijna 29,800 vierkante kilometer, ofwel bijna driekwart van de oppervlakte van Nederland.

De Armeense munteenheid is de dram.¹

2.1.2 Volk

Schattingen omtrent het aantal inwoners van Armenië lopen uiteen van bijna 3 miljoen tot ruim 3,2 miljoen inwoners, exclusief de etnische Armeniërs in de in Azerbeidzjan gelegen enclave Nagorny-Karabach. In de hoofdstad Jerevan wonen ongeveer 1,1 miljoen inwoners. De meest recente officiële volkstelling heeft plaatsgevonden van 12 t/m 21 oktober 2011 en de resultaten zijn verwachtbaar in september/oktober 2012.²

De bevolking van Armenië bestaat voor ongeveer 96% uit etnische Armeniërs, en voor de rest uit Jeziden, Koerden, Russen en andere bevolkingsgroepen, onder wie etnische Oekraïners, Grieken, Assyriërs, en joden.³ Er zijn tegenwoordig nog maar zeer weinig etnische Azeri in Armenië. Gemengde huwelijken tussen Azeri en Armeniërs komen vrijwel niet voor (zie tevens 3.4.3 Etnische Azeri).

Schattingen over het aantal etnische Armeniërs dat in het buitenland woont, lopen uiteen van ruim 6,3 miljoen tot iets meer dan 10 miljoen, waarvan een groot deel in de Russische Federatie (circa 2,25 miljoen), Turkije (circa 2,1 miljoen), de VS (circa 1,4 miljoen) en Frankrijk (circa 0,4 miljoen) (zie tevens 4.1 Migratiestromen). De Armeense gemeenschap in Nederland bestaat uit ongeveer 3.000 personen.⁴

2.1.3 Taal

De Armeense taal (met 3 tot 3,2 miljoen sprekers in Armenië en bijna 10 miljoen wereldwijd)⁵ vormt een onafhankelijke tak in de Indo-Europese taalfamilie. Het Armeens vertoont de meeste verwantschap met het Grieks, maar bevat eveneens veel leenwoorden uit Indo-Iraanse talen als het Pashtu en het Perzisch.

¹ Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook, Armenia*, 6 april 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *General Information about the Republic of Armenia*, www.parliament.am, geraadpleegd op 25 mei 2011.

Gedurende de verslagperiode was 1 euro ongeveer 520 dram.

² Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook, Armenia*, 6 april 2011; National Statistical Service of the Republic of Armenia: *Economic and Financial Data for the Republic of Armenia*, www.armstat.am, geraadpleegd op 25 mei 2011; Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia: *Overview*, www.mfa.am, geraadpleegd op 25 mei 2011; National Statistical Service of the Republic of Armenia: *Population Census 2011*, www.armstat.am, geraadpleegd op 25 mei 2011; Persbericht: *By the numbers: 2011 State Census hopes to reveal true demographics of Armenia*, www.armenianow.com, 13 oktober 2011.

³ Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook, Armenia*, 6 april 2011; Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia: *Overview*, www.mfa.am, geraadpleegd op 25 mei 2011.

⁴ Ethnologue Languages of the World: *Languages of Armenia*, www.ethnologue.com, geraadpleegd op 25 mei 2011; www.armeniadiaspora.com, *Armenian Population in the World*, geraadpleegd op 25 mei 2011.

⁵ www.armeniadiaspora.com, *Armenian Population in the World*, geraadpleegd op 25 mei 2011.

De taal valt ruwweg in twee dialecten in te delen: het oostelijke dialect (dat wordt gesproken in Armenië en door de etnisch-Armeense bevolking in de overige Kaukasusrepublicken en Iran) en het westelijke dialect (dat wordt gesproken door de etnisch-Armeense bevolking in onder andere Istanbul, Libanon, Egypte en het oosten van Turkije). Hoewel de twee dialecten wat spelling en uitspraak betreft van elkaar verschillen, kunnen de sprekers elkaar over het algemeen verstaan.⁶

In de Sovjettijd werd zowel het Russisch als het Armeens onderwezen. Van de bevolking sprak 95% Armeens als moedertaal. Russisch werd als tweede taal gesproken door vrijwel de gehele bevolking. Sinds de onafhankelijkheid is het Armeens de enige officiële taal. In de steden spreekt vrijwel iedereen ook (nog) Russisch.⁷ Het onderwijs in Armenië wordt in het Armeens gegeven, maar Russisch en Engels worden ook onderwezen (zie tevens 3.4.2 Minderheidsgroepen in Armenië).

Er is geen officiële minderheidstaal in Armenië. Alle officiële documenten worden in het Armeens opgesteld. Er worden geen documenten meer in andere talen afgegeven. Wel garandeert wetgeving het vrije gebruik van de eigen taal van nationale minderheden, naast het Armeens (zie tevens 3.4.2 Minderheidsgroepen in Armenie).

2.1.4

Geschiedenis

Afgezien van enkele periodes van onafhankelijkheid in een ver verleden, is Armenië vrijwel altijd overheerst door vreemde volkeren. In de 19e eeuw kwamen Oost-Armenië en een groot deel van West-Armenië binnen de Russische invloedssfeer. Tijdens de Eerste Wereldoorlog kwamen als gevolg van het Ottomaanse optreden naar schatting tussen de zeshonderdduizend en anderhalf miljoen etnische Armeniërs om het leven. Deze gebeurtenissen hebben diepe sporen achtergelaten in het Armeense bewustzijn. De uiteenlopende visies van Armenië⁸ en Turkije op wat er toen is gebeurd, belast nog altijd de betrekkingen tussen beide landen.⁹

Tussen 1918 en 1920 was Armenië onafhankelijk, waarna het in de periode 1920-1991 deel uitmaakte van de Sovjet-Unie. Ook gedurende deze periode bleven bewegingen actief die de Armeense onafhankelijkheidsgedachte levend hielden en, met name eind jaren tachtig van de vorige eeuw, openlijk propageerden. In 1988 werden demonstraties georganiseerd door het zogenaamde Karabach-Comité, met als doelstelling de in Azerbeidzjan gelegen enclave Nagorny-Karabach (voor het merendeel bewoond door etnische Armeniërs) bij Armenië te voegen. Op 23 augustus 1990 verklaarde Armenië zich soeverein (maar nog wel binnen het staatsbestel van de Sovjet-Unie). Vervolgens verklaarde Armenië zich daadwerkelijk onafhankelijk op 21 september 1991.

Het Armeense politieke klimaat gedurende de jaren negentig werd gekenmerkt door geweld en onrust. In 1991 raakte Armenië met Azerbeidzjan in gewapend conflict

⁶ UCLA Language Material Project: *Armenian*, <http://www.lmp.ucla.edu>, geraadpleegd op 25 mei 2011.

⁷ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

⁸ Op 24 april herdenkt Armenië de slachtoffers van de, door dit land als volkerenmoord aangemerkte, gebeurtenissen van 1915.

⁹ Armenië strijdt al jaren voor erkenning door Turkije van deze gebeurtenissen als 'genocide'. Turkije ontkent dat er sprake was van genocide, maar erkent wel dat er enkele honderdduizenden Armeniërs zijn omgekomen tijdens hun deportatie naar Syrië (dat destijds tot het Ottomaanse Rijk behoorde). In Turkije wordt het aantal van 1,5 miljoen doden ontkend, evenals de opzet (volgens Turkije was er geen bewuste poging tot uitroeiing of bevel daartoe).

over Nagorny-Karabach. De strijdende partijen bereikten in 1994 een staakt-het-vuren, maar de toenadering tot Azerbeidzjan door president Ter-Petrosian viel slecht bij de Armeniërs. Zij dwongen hem bij demonstraties in 1998 af te treden. Robert Kocharian (de voormalige *de facto*-leider van Nagorny-Karabach en op dat moment premier van Armenië) werd als zijn opvolger gekozen. Op 27 oktober 1999 pleegden extremisten een aanslag in het parlamentsgebouw, waarbij de recent aangetreden premier, de parlamentsvoorzitter en vijf andere parlamentsleden om het leven kwamen.

Onregelmatigheden en fraude bij opeenvolgende verkiezingen zorgden voor politieke onrust. Geen van de verkiezingen die plaatsvonden tussen het einde van de jaren negentig en 2005 kreeg van waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (PACE) het predicaat 'vrij en eerlijk'. De kritiek op de verkiezingen resulteerde in 2005 in een nieuwe kieswet, die mede onder druk van de Raad van Europa in de aanloop naar de parlamentsverkiezingen van mei 2007 verschillende malen werd aangepast.

De laatste parlamentsverkiezingen vonden in mei 2007 plaats en werden gewonnen door de Armeense Republikeinse Partij, die in juni 2007 onder leiding van Serzh Sargsian een coalitie vormde met *Prosperous Armenia*. Hoewel zich in de aanloop naar de verkiezingen verschillende incidenten voordeden en er tijdens de verkiezingen sprake was van een aantal tekortkomingen, constateerden internationale waarnemers een duidelijke verbetering ten opzichte van eerdere verkiezingen. Zowel de OVSE als de Raad van Europa oordeelden dat ze in hoge mate voldeden aan de internationale norm voor democratische verkiezingen.

Op 19 februari 2008 werden presidentsverkiezingen gehouden, die in de eerste ronde werden gewonnen door Serzh Sargsian. Volgens de Centrale Kiescommissie behaalde Sargsian 52,8% van de stemmen. Levon Ter-Petrosian, die met 21,5% van de stemmen tweede werd, erkende deze uitslag niet. Internationale waarnemers van de OVSE/ODIHR oordeelden dat er tijdens de campagne, op de verkiezingsdag en in de periode erna op een aantal punten onvoldoende in overeenstemming met de internationale democratische normen gehandeld was.

Na de verkiezingsdag volgden demonstraties op het centraal gelegen *Liberty Square* in Jerevan, waarbij zich duizenden aanhangers van Ter-Petrosian aansloten. In de ochtend van 1 maart ontruimde de politie met geweld het *Liberty Square*. Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties, waaronder *Human Rights Watch*, was de politie hierbij onnodig overgegaan tot het gebruik van dodelijk geweld.

Zittende president Kocharian kondigde daarop een twintig dagen durende noodtoestand af, waarin het houden van demonstraties, protestmarsen en andere grote bijeenkomsten evenals het organiseren van stakingen werd verboden. De media mochten zich in hun berichtgeving slechts baseren op officiële staatsinformatie. Activiteiten van politieke partijen en ngo's werden opgeschort. Na twintig dagen werd op 20 maart 2008 de noodtoestand opgeheven. Op 9 april werd Serzh Sargsian beëdigd als de nieuwe president van Armenië. Echter, ook na de noodtoestand gingen de autoriteiten door met hun restrictieve beleid.

Onder druk van de internationale gemeenschap versoepelde president Sargsian op 11 juni 2008 een aantal van de maatregelen met betrekking tot de vrijheid van vergadering. Verder werd een ad hoc-parlementaire commissie benoemd die de situatie rond de rellen van maart 2008 moest onderzoeken.

Ter-Petrosian organiseerde in juni 2008 een nieuwe golf van, al dan niet door de autoriteiten toegestane, protestbijeenkomsten. Bovendien vormde hij het *Armenian National Congress* (ANC), een bondgenootschap en koepelorganisatie van achttien oppositiepartijen en enkele ngo's, waarmee hij zijn strijd tegen de regering voortzette.

Tussen 7 september en 26 oktober 2008 vonden burgemeestersverkiezingen plaats, in sommige gemeenten in combinatie met gemeenteraadsverkiezingen. In veel gevallen hadden de kiezers geen keuze omdat er maar één kandidaat was, die vrijwel altijd van de Republikeinse Partij was.

Op 25 mei 2009 werden in Jerevan voor het eerst gemeenteraadsverkiezingen gehouden, waarbij 65 gemeenteraadsleden dienden te worden gekozen. Na uitgebreide campagnes werd de partij van de zittende regering, de *Republican Party* (HHK) met 57% de winnaar. Dat betekende een tweede termijn voor de zittende burgemeester Gagik Beglarian van de HHK. Waarnemers van de *Local and Regional Authorities* van de Raad van Europa en leden van de oppositiepartijen meldden onregelmatigheden die overeenkwamen met die van de presidentsverkiezingen van het jaar daarvoor.

Onder internationale druk, van o.a. de EU, werd door de president ook een *Fact-finding Group of Experts* ingesteld die een onafhankelijk onderzoek moest instellen naar de rellen van maart 2008. Toen in april 2009 een eerste kritisch rapport verscheen, viel de groep in ongenade bij de regering. Op 6 juni 2009 werd de groep op last van de president opgeheven.

In september 2009 kwam de ad hoc-parlementaire commissie met een rapport waarin door deze pro-regeringscommissie geconcludeerd werd dat er geen fouten waren gemaakt door de politie en de veiligheidstroepen bij het onderdrukken van de rellen. De oppositie, die de commissie boycotte als niet onafhankelijk en niet geloofwaardig, verwierp het rapport als bevooroordeeld en een *cover-up* van de regering. Toch bevatte het rapport een aantal specifieke aanbevelingen, zoals het doen onderzoeken en vervolgen van de verantwoordelijken voor de dodelijke slachtoffers van maart 2008, maar ook het aanpassen aan internationale normen van de bepalingen ten aanzien van het gebruik van geweld door de politie.

Op 10 januari 2010 won bij tussentijdse verkiezingen voor een vrijgekomen parlamentszetel in Jerevan de betrekkelijk onbekende regeringskandidaat Ara Simonian ook met 57% van de oppositiekandidaat Nikol Pashinian. Het ANC verwierp deze officiële uitslag als frauduleus. Volgens de gegevens van de *Central Electoral Commission* (CEC) was de opkomst van de kiezers met 24% extreem laag. Dat zou wijzen op een toenemende apathie tegenover de politiek en een gebrek aan vertrouwen onder de bevolking in het electorale proces.

Hoewel de regering van president Sargsian aan populariteit inboette, lijkt er geen directe bedreiging voor zijn meerderheidscoalitie te zijn. De coalitie bestaat uit de *Republican Party*, *Prosperous Armenia* en de *Rule of Law Party*. Ondanks de gevolgen van de economische crisis en de buitenlandspolitieke problemen (normaliseren relaties met Turkije, de kwestie Nagorny-Karabach) lijkt de zittende regering nog stevig in het zadel te zitten.

De steun voor de oppositie nam af, mede door het ontbreken van een coherente politieke agenda en onderlinge verdeeldheid. De politieke oppositie is lang niet meer zo sterk als in de periode rond de presidentsverkiezingen in het voorjaar van 2008.

De nieuwe oppositie wordt gevormd door de *Heritage Party* en de *Armenian Revolutionary Federation (ARF)*, ook wel *Dashnaktsutiun* genoemd, die een meer nationalistisch beleid voorstaan en die zich verzetten tegen ratificatie van de protocollen met Turkije. Op 1 maart 2010 werd met demonstraties de tweede verjaardag van het post-verkiezingsgeweld van 2008 herdacht. Het was de eerste grote oppositiebijeenkomst sinds 18 september 2009, maar ANC en *Heritage* trokken daarbij gescheiden op.

Op 8 maart 2010 publiceerde OVSE/ODIHR het eindrapport van het *Trial Monitoring Project in Armenia, April 2008-July 2009*. Dit rapport presenteerde een aantal aanbevelingen op basis van de bevindingen van de *monitoring* van 93 rechtzaken die voortvloeiden uit de vele arrestaties van maart 2008.¹⁰

2.1.5 *Staatsinrichting*

De huidige Grondwet van de Republiek Armenië dateert van 27 november 2005 en voorziet in een scheiding der machten.¹¹ In de praktijk is sprake van een presidentieel systeem met feitelijke invloed van de president op alle drie de machten.

2.1.5.1 Wetgevende macht

In het Armeense parlement, de National Assembly, kan iedere burger van 25 jaar en ouder die kiesrecht heeft en de voorafgaande vijf jaar een permanente woon- en verblijfplaats heeft gehad in Armenië, worden gekozen als afgevaardigde voor een termijn van vijf jaar.¹²

Het parlement bestaat uit één kamer met 131 zetels.¹³ Daarvan worden er 90 ingenomen door leden van politieke partijen en 41 door individueel en rechtstreeks gekozen parlementariërs.¹⁴ De leden van het parlement (en de regering) hebben het recht om wetgeving te initiëren.¹⁵

In principe worden wetten met een gewone parlementaire meerderheid aangenomen. Wel moet minimaal de helft van het aantal parlementariërs aan de stemming hebben deelgenomen.¹⁶

2.1.5.2 Uitvoerende macht

De uitvoerende macht in Armenië bestaat voor wat de buitenlandse politiek betreft uit de president en de regering. De regering is verantwoordelijk voor uitvoering van de binnenlandse politiek.¹⁷

¹⁰ Zie voorgaande algemene ambtsberichten Armenië voor bronnen en meer informatie.

¹¹ Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook, Armenia*, 6 april 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia, artikel 5*, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011.

¹² National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 64, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011; Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook, Armenia*, 6 april 2011.

¹³ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 63, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011.

¹⁴ Central Electoral Commission of the Republic of Armenia: *Electoral Code of the Republic of Armenia*, artikel 103, www.elections.am, geraadpleegd op 30 mei 2011; Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook, Armenia*, 6 april 2011.

¹⁵ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 75, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011.

¹⁶ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 71, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011.

Iedere burger van 35 jaar en ouder die kiesrecht heeft en de voorafgaande tien jaar een permanente woon- en verblijfplaats heeft gehad in Armenië, kan worden gekozen tot president. De president wordt rechtstreeks gekozen voor een periode van vijf jaar en kan niet meer dan twee opeenvolgende termijnen dienen.¹⁸

Hoewel de bevoegdheden van de president in de grondwet van 27 november 2005 in vergelijking met de vorige grondwet (van 5 juli 1995) op een aantal punten beperkt zijn ten gunste van het parlement,¹⁹ is de positie van de Armeense president sterk. Zo is hij verantwoordelijk voor de voordracht aan het parlement van kandidaten voor een groot aantal invloedrijke posities (onder andere de Procureur-Generaal en de voorzitter van de Centrale Bank). Voorts benoemt hij de rechters van het Hof van Cassatie en een deel van de rechters van het Constitutionele Hof. De president stelt eveneens de Nationale Veiligheidsdienst samen en zit deze voor.²⁰

De regering bestaat uit de premier en de ministers. De president is bevoegd om, op aanbeveling van de premier, één van de ministers tot plaatsvervangend premier te benoemen.

De premier roept doorgaans de zittingen van de regering bijeen en zit deze voor. De president is bevoegd een zitting van de regering bijeen te roepen en voor te zitten die gaat over buitenlandse politiek, defensie en nationale veiligheid.

Op lokaal niveau is Armenië verdeeld in 930 gemeenschappen²¹ verdeeld over elf regio's.²² Aan het hoofd van een regio staat een Regionale Gouverneur die wordt benoemd en ontslagen door de regering. De president dient deze besluiten te ratificeren.²³

Een gemeenschap omvat de bevolking van één of meerdere woongebieden. Gemeenschappen hebben zelfbestuur dat bestaat uit een vertegenwoordigend orgaan (Raad van Wethouders) en een uitvoerend orgaan (gemeenschapsbestuur) dat onder leiding staat van het Hoofd van de Gemeenschap.²⁴ Leden van de Raad van Wethouders en de Hoofden van de Gemeenschappen worden door burgers gekozen voor een termijn van vier jaar. Het Hoofd van de Gemeenschap is verantwoording verschuldigd aan de Raad van Wethouders.²⁵

Regionale Gouverneurs hebben een sterke greep op lokale besturen, waardoor weinig autoriteit overblijft voor de lokale bestuursorganen. Daarnaast zijn de lokale

¹⁷ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 85, www.parliament.am, geraadpleegd op 7 juni 2011.

¹⁸ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 50, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011.

¹⁹ In het algemeen ambtsbericht Armenië maart 2008 staat beschreven op welke punten deze beperkingen betrekking hebben.

²⁰ Voor een volledig overzicht van de bevoegdheden van de president, zie de National Assembly of the Republic of Armenia, *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 49 t/m 61, artikel 55 in het bijzonder, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011.

²¹ Een gemeenschap is vergelijkbaar met een gemeente.

²² De Armeense regio's zijn: Jerevan (heeft eigen bestuur met gekozen burgemeester), Aragatsotn, Ararat, Armavir, Geghark'unik', Kotayk', Lorri, Shirak, Syunik', Tavush en Vayots' Dzor; Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook, Armenia*, 6 april 2011.

²³ Freedom House: *Nations in Transit 2010*, 2010; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 88.1, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011.

²⁴ Een gemeenschapsbestuur is vergelijkbaar met een gemeentebestuur en de functie van Hoofd van de Gemeenschap is gelijkwaardig aan die van burgemeester.

²⁵ Freedom House: *Nations in Transit 2010*, 2010; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 104 t/m 110, www.parliament.am, geraadpleegd op 30 mei 2011.

besturen ondergeschikt aan zowel het regionale bestuur als de centrale regering, en is de verdeling van verantwoordelijkheden niet duidelijk.²⁶

De Grondwet voorziet in een verdere decentralisatie van bevoegdheden naar lokale zelfbesturen.²⁷ Hoewel de afgelopen jaren maatregelen zijn genomen om lokale bestuursorganen meer zeggenschap te geven met betrekking tot belastingheffing en lokale budgetten, verloopt dit proces traag.²⁸

2.1.5.3 Rechterlijke macht

De Armeense Grondwet garandeert de onafhankelijkheid van de rechtbanken.²⁹

Het rechtssysteem is vastgelegd in de *Judicial Code*³⁰ en bestaat uit de volgende instanties:

1. Constitutioneel Hof
2. Hof van Cassatie
3. Rechtbanken van Eerste Aanleg
 - 3.1 Rechtbanken van algemene rechtspraak
 - 3.2 Gespecialiseerde rechtbanken
 - 3.2.1 Rechtbanken voor strafzaken
 - 3.2.2 Civiele rechtbanken
 - 3.2.3 Administratieve rechtbanken
4. Hoven van Beroep
 - 4.1 Hof van beroep voor strafzaken
 - 4.2 Hof van beroep voor civiele zaken³¹

Hieronder volgt een overzicht van bovenstaande hoven en rechtbanken:

- één Constitutioneel Hof, dat er o.a. op toeziet dat wetgeving, parlamentsbesluiten, decreten en bevelen van de president, beslissingen van de premier en lokaal bestuur in overeenstemming zijn met de grondwet;³²
- één Hof van Cassatie in Jerevan, die toeziet op een uniforme toepassing van de wet, met een strafkamer en een kamer voor civiele en administratieve zaken;³³
- zestien rechtbanken van algemene rechtspraak voor zaken in eerste aanleg, waarvan zeven in Jerevan en negen in de regio's;³⁴

²⁶ Freedom House: *Nations in Transit 2010*, 2010.

²⁷ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 105, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

²⁸ Freedom House: *Nations in Transit 2010*, 2010.

²⁹ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 94, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

³⁰ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Republic of Armenia Judicial Code*, 21 februari 2007, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

³¹ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Republic of Armenia Judicial Code*, artikel 3, 21 februari 2007, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

³² National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 93 en 100, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

Voor zover de grondwet dit toestaat kunnen bij het Constitutionele Hof zaken aanhangig worden gemaakt door de president, parlementariërs, de regering, lokale besturen, rechtbanken, de Procureur Generaal, de Ombudsman, presidentskandidaten en gedeputeerden. Burgers hebben ook toegang tot het Constitutionele Hof wanneer zij zich benadeeld achten door een juridisch besluit of een bepaling van de wet en zij alle andere rechtsmiddelen hebben uitgeput.

³³ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Republic of Armenia Judicial Code*, artikel 50 en 52, 21 februari 2007, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

³⁴ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Republic of Armenia Judicial Code*, artikel 22 en 24, 21 februari 2007, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

De regio's Ararat en Vayots Dzor hebben een gezamenlijke rechtbank.

- drie gespecialiseerde rechtbanken voor de behandeling in eerste aanleg van grote civiele zaken en faillissementen, waarvan één in Jerevan, één in Dilijan (regio noord) en één in Yeghegnadzor (regio zuid);³⁵
- drie gespecialiseerde rechtbanken voor de behandeling in eerste aanleg van zwaardere strafzaken, waarvan één in Jerevan, één in Dilijan (regio noord) en één in Yeghegnadzor (regio zuid);³⁶
- een aantal gespecialiseerde rechtbanken in Jerevan en in de regio's voor de behandeling in eerste aanleg van zaken die vallen onder het administratief procesrecht;³⁷
- twee hoven van beroep, alle twee in Jerevan, waarvan één voor civiele zaken en één voor criminele strafzaken.³⁸

Kandidaten voor de functie van rechter worden door de Raad van Justitie ter goedkeuring voorgedragen aan de president. De raad kan ook beperkte disciplinaire maatregelen opleggen aan rechters en aanbevelingen doen aan de president om bijvoorbeeld een rechter te ontslaan.³⁹

In Armenië wordt de functie van het Openbaar Ministerie vervuld door het kantoor van de Procureur-Generaal. De Procureur-Generaal wordt op aanbeveling van de president door het parlement benoemd voor een periode van zes jaar. Dezelfde persoon mag niet meer dan twee aaneengesloten termijnen dienen. Binnen de mogelijkheden die de wet biedt, mag het parlement, op aanbeveling van de president, bij een meerderheid van stemmen de Procureur-Generaal ontslaan.⁴⁰ De Procureur-Generaal is hoger in rang dan de provinciale aanklager, de aanklager van Jerevan, de aanklagers van de stadsdistricten van Jerevan en dan de militaire aanklager en de aanklagers van de militaire eenheden.⁴¹

Ondanks justitiële hervormingen die de afgelopen jaren zijn doorgevoerd in Armenië, voldoet de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht nog steeds niet aan de internationale normen. Eén van de hervormingen behelsde dat het Openbaar Ministerie niet meer bevoegd zou zijn om het gerechtelijk vooronderzoek uit te voeren. In de praktijk blijkt dat deze taken niet zijn weggehaald bij het Openbaar Ministerie: niet alleen werd de oorspronkelijke rol van het Openbaar Ministerie hierin door wetswijzigingen weer in ere hersteld, maar werden ook de bevoegdheden van het Openbaar Ministerie op het gebied van strafrecht verder uitgebreid.⁴²

2.1.5.4 Politie

De politiemacht in Armenië functioneert als agentschap van de regering. Het Hoofd van Politie wordt benoemd door de president op aanbeveling van de premier. Het

³⁵ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Republic of Armenia Judicial Code*, artikel 27 en 29, 21 februari 2007, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

³⁶ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Republic of Armenia Judicial Code*, artikel 31 en 33, 21 februari 2007, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

³⁷ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Republic of Armenia Judicial Code*, artikel 35 en 37, 21 februari 2007, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

In de Judicial Code worden aantal en locatie van de rechtbanken niet nader gedefinieerd.

³⁸ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Republic of Armenia Judicial Code*, artikel 39 en 41, 21 februari 2007, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 mei 2011.

³⁹ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 94.1 en 95, www.parliament.am, geraadpleegd op 1 juni 2011.

⁴⁰ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 103, www.parliament.am, geraadpleegd op 1 juni 2011.

⁴¹ The Prosecution Office of the Republic of Armenia: *Functions, Activities of the Prosecution Office of the Republic of Armenia*, www.genproc.am, geraadpleegd op 1 juni 2011.

⁴² Partnership for Open Society Perspective: *Armenia's ENP Implementation in 2010*, november 2010.

Hoofd van Politie heeft een eerste plaatsvervanger en een aantal waarnemers, die benoemd worden door de President op aanbeveling van het Hoofd van Politie. Het Hoofd van Politie is verantwoording verschuldigd aan de President, de regering en de premier.⁴³

2.2 Politieke ontwikkelingen

De politieke situatie in Armenië bleef in de verslagperiode in het algemeen stabiel. Speculaties in de pers over onenigheid tussen twee van de drie coalitiepartijen, de *Republican Party of Armenia* (RPA) van president Sargsian, en *Prosperous Armenia*, geleid door Gagik Tsarukian, zijn door Sargsian en medewerkers van *Prosperous Armenia* tegengesproken. Beide regeringspartijen kondigden aan dat zij de parlementsverkiezingen, die gepland staan voor 2012, willen winnen.⁴⁴

Als concessie naar de oppositie werden in november en december 2010 vier leden van de *Armenian National Congress* partij (ANC) vrijgelaten. De ANC-leden waren gearresteerd tijdens de rellen die waren ontstaan na de presidentsverkiezingen in 2008.⁴⁵

In mei 2011 heeft het parlement met een overweldigende meerderheid (91 tegen 0 met 1 onthouding) een voorstel van Sargsian goedgekeurd om naar aanleiding van de 20ste verjaardag van de onafhankelijkheid van Armenië een groot aantal gedetineerden amnestie te verlenen dan wel strafvermindering te geven. In deze algemene amnestieregeling werd geen onderscheid gemaakt tussen politieke en niet-politieke gevangenen. In de verslagperiode werd aan 558 gedetineerden amnestie verleend en kregen 323 gedetineerden strafvermindering. Onder de gevangenen die amnestie kregen zijn Nikol Pashinian, hoofdredacteur van het lokale dagblad Haykakan Zhamanak, en Sasun Mikaelian, een voormalig parlementslid. Beiden waren veroordeeld als gevolg van de rellen in 2008. Hun vrijlating was één van de voornaamste eisen van de belangrijkste oppositiepartij, de *Armenian National Congress* (ANC).⁴⁶

Als gevolg van de algemene amnestieregeling zijn alle personen vrijgelaten die gedetineerd waren als gevolg van de rellen in 2008. Ter-Petrosian, leider van de ANC, zei tijdens een bijeenkomst in de stad Hrazdan waaraan enkele honderden mensen deelnamen, dat Armeniërs in het vervolg niet meer gevangen genomen zullen worden vanwege hun politieke activiteiten.⁴⁷

De verhoudingen tussen de ANC en de andere oppositiepartijen, met name die met *Heritage*, lijken verder te zijn verslechterd waardoor een alliantie niet waarschijnlijk lijkt. *Heritage* heeft bevestigd dat de in de VS geboren leider van Heritage, Raffi Hovannisian, zich kandidaat stelt voor de presidentsverkiezingen in 2013, en de ANC heeft bevestigd dat Ter-Petrosian dat eveneens van plan is om te doen.⁴⁸

Verder bleef een andere grote oppositiepartij die zitting heeft in het parlement, de *Armenian Revolutionary Federation* (ARF), ook bekend als *Dashnaksutiun*, streven

⁴³ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *Police Accountability in the Republic Armenia*, 2010; Interpol: *European police and justice system – Armenia*, www.interpol.int, geraadpleegd op 1 juni 2011.

⁴⁴ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

⁴⁵ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

⁴⁶ Persbericht: *558 prisoners released under amnesty in Armenia*, www.panarmenian.net, 8 augustus 2011; Persbericht: *328 prisoners released under general amnesty so far*, www.tert.am, 31 mei 2011; Persbericht: *Armenian Parliament approves opposition amnesty*, www.armenialiberty.am, 26 mei 2011.

⁴⁷ Persbericht: *No more 'political prisoners' in Armenia, says Ter-Petrosian*, www.armenialiberty.am, 30 mei 2011; European Union: *EU statement on the amnesty in Armenia*, 10 juni 2011.

⁴⁸ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

naar afzetting van de regering, maar de partij slaagde er niet in door het hele land anti-regeringsbijeenkomsten te organiseren.⁴⁹

Desalniettemin nam de politieke stabiliteit toe nu protesten die georganiseerd werden door de voornaamste oppositiepartij, de *Armenian National Congress* (ANC), zijn afgenomen. Door het ANC in september 2011 georganiseerde demonstraties trokken veel minder aanhangers dan de 10.000 mensen die aan de protestmars in april 2011 deelnamen. Deze demonstraties waren geïnspireerd door de onrust in het Midden Oosten en Noord Afrika.⁵⁰

In juni 2011 begonnen vertegenwoordigers van de regeringscoalitie, onder leiding van de *Republican Party of Armenia* (RPA) van Sargsian, en het ANC een dialoog. Na zes onderhandelingsronden werden de gesprekken in augustus 2011 afgebroken voordat concrete resultaten geboekt konden worden. Aanleiding hiervoor was de arrestatie op 9 augustus 2011 van een aantal jonge ANC leden voor het molesteren van politieagenten; de ANC activisten ontkenden de aanklachten. Zes activisten werden enige dagen later weer vrijgelaten; één activist, Tigran Arakelian, werd in voorarrest gehouden wegens hooliganisme en bedreiging, waarop maximaal 10 jaar gevangenisstraf staat. Het ANC wilde de gesprekken met de regeringsvertegenwoordigers pas weer hervatten na de vrijlating van Arakelian. Deze voorwaarde werd door de vertegenwoordigers van de coalitie verworpen, waardoor de spanning tussen beide partijen toenam.⁵¹

Tijdens een demonstratie van het ANC op 23 september 2011 zei Ter-Petrosian dat het ANC met de autoriteiten tot overeenstemming wilde komen inzake vervroegde verkiezingen en de door het ANC ingediende amendementen inzake de *Electoral Code*. Toen Sargsian niet reageerde op dit voorstel, zette het ANC een tentenkamp neer op het Liberty Square en werden dagelijks demonstraties gehouden.⁵²

Vervolgens bood Ter-Petrosian op 30 september 2011 aan om zonder voorwaarden de dialoog weer te hervatten. De regeringscoalitie verwierp dit aanbod en stelde als voorwaarde voor het hervatten van de gesprekken met het ANC, dat de demonstraties zouden stoppen. Op 8 oktober 2011 besloot het ANC om de demonstraties te beëindigen, hoewel de regering geen toezeggingen had gedaan.⁵³

2.2.1 *Benoeming nieuwe burgemeester Jerevan*

Op 8 december 2010 nam de burgemeester van de hoofdstad Jerevan, Gagik Beglarian, ontslag. Beglarian, die voorheen een belangrijke bondgenoot van de president was, werd hiertoe gedwongen omdat hij naar verluidt een afgevaardigde van de presidentiële protocollaire dienst zou hebben aangevallen in een meningsverschil over zitplaatsen bij een klassiek concert, dat ook werd bijgewoond door Sargsian en andere hooggeplaatste staatsambtenaren. Direct na het ontslag van Beglarian werd Karen Karapetian, directeur van het staatsenergiebedrijf ArmRosGazprom, benoemd tot de nieuwe burgemeester van Jerevan.⁵⁴

⁴⁹ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

⁵⁰ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia November 2011*, 4 november 2011.

⁵¹ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia November 2011*, 4 november 2011.

⁵² Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia November 2011*, 4 november 2011.

⁵³ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia November 2011*, 4 november 2011.

⁵⁴ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

2.2.2 *Herschikking ministersposten*

Op 9 december 2010 ontsloeg Sargsian de minister van Justitie, Gevorg Danielian, die nauwe banden onderhield met de invloedrijke en politiek ambitieuze procureur-generaal Aghvan Hovsepian. Voorafgaand aan het ontslag had de premier Danielian publiekelijk bekritiseerd omdat hij geen actie zou hebben ondernomen tegen Mihran Poghosian, Hoofd van de afdeling *Service for Compusory Enforcement of Judicial Orders* van Justitie, die naar verluidt één van zijn ondergeschikten zou hebben aangevallen. Poghosian zelf werd overigens niet ontslagen, wat nog meer vragen opwierp over het ontslag van Danielian. Hrayr Tovmasian, een advocaat die was verbonden aan een grote oppositiepartij, werd benoemd als opvolger van Danielian.⁵⁵

Verder werd midden december 2010 de minister van Financiën, Tigran Davtian, vervangen door de plaatsvervangend gouverneur van de Centrale Bank van Armenië, Vache Gabrielian. Davtian werd benoemd tot minister van Economische Zaken, een positie die tot zijn aantreden werd vervuld door Nerses Yeritsian. De minister van Landbouw, Gerasim Alaverdian, besloot eind december 2010 zijn ontslag in te dienen vanwege de slechte prestaties in de landbouwsector. Zijn opvolger, Sergo Karapetian, leidde voorheen Artfood, één van de grootste voedselverwerkende bedrijven in Armenië waar hij zelf grote zakelijke belangen in heeft.⁵⁶

De autoriteiten beklemtoonden dat deze benoemingen niet zullen leiden tot veranderingen op het gebied van de beleidsvorming.⁵⁷

2.2.3 *Relatie met buurlanden*

Door het langdurige conflict over Nagorny-Karabach (zie tevens 2.3 Nagorny-Karabach) en de Turkse houding ten aanzien van het Ottomaanse optreden tegen de Armeniërs in 1915 zijn de banden van Armenië met Azerbeidzjan slecht en die met Turkije matig tot slecht. Sinds 1993 hebben beide buurlanden een economische boycot en transportblokkade ingesteld tegen Armenië en de grenzen met beide landen zijn sindsdien gesloten. Desondanks vindt met deze landen handel plaats via het grondgebied van Georgië.

Van de vier landen die aan Armenië grenzen, zijn Iran en Georgië de enige landen waarmee Armenië normaal functionerende grensovergangen heeft.⁵⁸ Met beide landen onderhoudt Armenië goede betrekkingen, hoewel de relaties met Iran vanouds beter zijn dan die met Georgië.

2.2.3.1 Turkije

Armenië is lid van de *Black Sea Economic Cooperation*, waarvan ook Turkije lid is, en beide landen onderhouden consulaire betrekkingen. De banden tussen beide landen zijn matig tot slecht en verschillende obstakels staan een verbetering van de Armeense-Turkse relaties in de weg, waaronder de verwerping van Turkije dat in de periode 1915–1923 sprake was van een Armeense genocide en de Turkse steun aan Azerbeidzjan in het Nagorny-Karabach conflict.⁵⁹

⁵⁵ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011; Ministry of Justice: *Structure, Separate Divisions and State Agencies, Service for Compulsory Enforcement of Judicial Orders*, www.gov.am, geraadpleegd op 1 juni 2011.

⁵⁶ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

⁵⁷ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

⁵⁸ European Parliament: *The Nagorno-Karabakh Conflict: Recent Developments and Background*, 23 mei 2011.

⁵⁹ Congressional Research Service: *Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests*, 15 april 2011.

In een poging de Armeens-Turkse betrekkingen te verbeteren, ondertekenden de ministers van Buitenlandse Zaken van Armenië en Turkije op 10 oktober 2009 in Zurich een intentieverklaring. Beide landen zouden interne politieke consultaties houden over twee protocollen, t.w. *Protocol on the Establishment of Diplomatic Relations* en *Protocol on the Development of Bilateral Relations*.

Tijdens dit proces bleek dat Armenië en Turkije van mening verschillen over de interpretatie van de protocollen en het normaliseringsproces. Verder wilde Turkije een oplossing van het Nagorny-Karabach conflict vóór ratificatie van de protocollen door Turkije.⁶⁰

Op 22 april 2010 besloot Armenië om de ratificatie van de protocollen met Turkije op te schorten. De Armeense regering benadrukte haar bereidheid om het proces weer nieuw leven in te blazen als de overtuiging bestond dat de omstandigheden aan Turkse kant waren verbeterd. Door het uitblijven hiervan heeft Armenië in de verslagperiode diverse malen bedreigd zich terug te trekken uit het normaliseringsproces met Turkije.⁶¹

2.2.3.2

Georgië

Vanwege de goede betrekkingen tussen Armenië en Georgië en de normaal functionerende grensovergangen in de grens met Georgië, vormt Georgië de toegang van Armenië tot Europa. Verder vervult Georgië als transitland voor gas en handelsgoederen uit Rusland een belangrijke functie. Stabiliteit in Georgië is daarom van groot belang voor Armenië.

De Georgische ambassadeur in Armenië, Tengiz Sharmanashvili, sprak onlangs zijn vertrouwen uit dat de relatie tussen beide landen zich verder actief zal ontwikkelen.⁶²

2.2.3.3

Iran

In de goede betrekkingen tussen Armenië en Iran vonden ten opzichte van de vorige verslagperiode geen veranderingen plaats. Iran probeerde zonder veel succes te bemiddelen in het conflict rond Nagorny-Karabach en is bezorgd over de aanwezigheid van Armeense troepen die Azerbeidjaans grondgebied bezetten dicht bij de Iraanse grens (zie tevens 2.4 Veiligheidssituatie).⁶³

Diaspora organisaties schatten dat tussen de 70.000 tot 90.000 Armeniërs in Iran woonachtig zijn. Iran is voor Armenië een belangrijke handelspartner en één van de twee open handelsroutes voor het geheel door land omgeven Armenië. Mede door de normaal functionerende grensovergangen in de grens met Iran neemt het toerisme vanuit Iran naar Armenië jaarlijks toe, bijvoorbeeld met de viering van

⁶⁰ Persbericht: *Yerevan In Fresh Threat to Annul Turkish-Armenian Accords*, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue 169, www.unhcr.org/refworld, 15 september 2011; Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia*, 4 november 2011; US Departement of State: *Background Note: Armenia*, 17 november 2010.

⁶¹ Persbericht: *Yerevan In Fresh Threat to Annul Turkish-Armenian Accords*, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue 169, www.unhcr.org/refworld, 15 september 2011; Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia*, 4 november 2011; US Departement of State: *Background Note: Armenia*, 17 november 2010. Zie voor meer informatie over de protocollen het Algemeen Ambtsbericht Armenië van augustus 2010.

⁶² Persbericht: *Armenia-Georgia relations not conditioned by relationship with third state*, www.news.am, 31 mei 2011.

⁶³ Persbericht: *Iran-Armenia: Neighbours' relations in view of their own interests and security*, www.armenianow.com, 25 februari 2010; Persbericht: *Ekmanian: Armenia-Iran Relations in Light of Recent Developments*, www.armenianweekly.com, 24 november 2010.

Novruz, het Persische Nieuwjaar. Ook vestigen zich steeds meer Iraniërs in Armenië voor studie- of zakendoeleinden.⁶⁴

In mei 2011 ondertekenden Iran en Armenië een Memorandum of Understanding om de samenwerking op het gebied van olie, gas en elektriciteit te versterken, en hun handels- en industriële banden verder uit te breiden.⁶⁵ Internationale sancties tegen Iran, in verband met de nucleaire ambities van dat land, zouden dan ook een zware last voor Armenië betekenen.

Een voorgenomen bezoek van de Iraanse president Amehedjan aan Armenië in juni 2011 om de betrekkingen tussen beide landen verder te verbreden en verdiepen is door Iran tot december 2011 uitgesteld.⁶⁶

Tijdens een bezoek van de Armeense minister van Buitenlandse Zaken aan Teheran herhaalde president Ahmadinejad dat Iran er veel waarde aan hecht om de "historische, diepe en vriendelijke" relatie met Armenië verder uit te breiden.⁶⁷

2.2.3.4

Rusland

Met Rusland onderhoudt Armenië traditioneel een bijzondere vriendschapsband. Armenië maakt deel uit van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS). Bovendien bestaat met Rusland samenwerking op het gebied van veiligheid.⁶⁸

Daarnaast heeft Rusland, met overnames in de energie- en transportsectoren en met investeringen in de productie- en telecommunicatiebranche, duidelijke invloed op de Armeense economie.⁶⁹

Door het aantrekken van de economie in landen die traditioneel gezien onderdak bieden aan Armeense arbeidskrachten, in het bijzonder Rusland, zijn geldelijke overmakingen vanuit het buitenland naar familie in Armenië toegenomen ten opzichte van de vorige verslagperiode. Deze ontwikkeling draagt dan ook bij aan het economisch herstel van Armenië, omdat de economie van Armenië voor een groot deel steunt op deze overmakingen.⁷⁰

Verder stemde Armenië tijdens een bezoek van de Russische president Medvedev aan Armenië in augustus 2010 in met verlenging van de militaire samenwerkingsovereenkomst met Rusland tot 2044. De Russische militaire aanwezigheid in Armenië wordt geschat op 3.200 manschappen, die gelegen zijn aan de grens met Turkije en Iran.⁷¹

⁶⁴ Persbericht: *Armenia: Iranian Tourists Let Loos in Yerevan for Novruz*, www.eurasianet.org, 1 april 2011; Persbericht: *Ekmanian: Armenia-Iran Relations in Light of Recent Developments*, www.armenianweekly.com, 24 november 2010.

⁶⁵ Persbericht: *Armenia, Iran deepen energy relations*, www.upi.com, 31 mei 2011; Persbericht: *Ekmanian: Armenia-Iran Relations in Light of Recent Developments*, www.armenianweekly.com, 24 november 2010.

⁶⁶ Persbericht: *Ahmadinejad Postpones Armenia Visit*, www.asbarez.com, 6 juni 2011.

Het bezoek heeft inmiddels plaatsgevonden maar valt buiten de verslagperiode van dit Algemeen Ambtsbericht.
⁶⁷ Persbericht: *Tehran Again Calls For Closer Armenia-Iranian Ties*, www.rferl.org, 19 september 2011.

⁶⁸ Congressional Research Service: *Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests*, 15 april 2011.

⁶⁹ Persbericht: *Armenia-Russia Relations: Deputy MFA listens to opposition party concerns*, www.armenianow.com, 17 februari 2011.

⁷⁰ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia February 2011*, 14 februari 2011.

⁷¹ Congressional Research Service: *Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests*, 15 april 2011; Persbericht: *Armenia-Russia Relations: Deputy MFA listens to opposition party concerns*, www.armenianow.com, 17 februari 2011.

2.3

Nagorny-Karabach⁷²

De grenzen van de Nagorny-Karabach regio werden bepaald door de Sovjet-Unie in 1923. De regio verkreeg de status van autonome regio binnen Azerbeidzjan. De bewoners waren bijna allemaal Armeniërs, maar economisch gezien was de regio wel geïntegreerd met Azerbeidzjan.⁷³

Toen door de glasnost politiek de vrijheid van meningsuiting in de Sovjet Unie opkwam, werden voorstanders van de afscheiding van Nagorny-Karabach mondiger. Hierdoor namen de spanningen tussen etnische Armeniërs en de Azeri minderheid in Nagorny-Karabach toe, waardoor in 1988 en 1990 bij acties tegen Armeniërs enkele tientallen Armeniërs in resp. Sumgait en Baku werden gedood. Ook kwam een gedwongen volksverhuizing op gang: Armeniërs in Azerbeidzjan vertrokken naar Armenië en Azeri in Armenië vertrokken naar Azerbeidzjan.⁷⁴

Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie escaleerde het conflict en brak er oorlog uit. Nadat Azerbeidzjan zich op 30 augustus 1991 onafhankelijk had verklaard van de Sovjet-Unie, verklaarde Nagorny-Karabach zich op 2 september 1991 onafhankelijk van Azerbeidzjan. Dit besluit werd op 26 november 1991 door de Azerbeidjaanse autoriteiten ingetrokken.⁷⁵

In de oorlog van 1992-1994 kwam Nagorny-Karabach, evenals vier aangrenzende provincies van Azerbeidzjan en delen van drie andere aangrenzende provincies, in handen van de (door Armenië gesteunde) Karabach-Armeense troepen. Hierdoor ontstond een corridor om verbinding te maken tussen Armenië en de enclave Nagorny-Karabach, en kreeg de Armeense *de facto* regering van Nagorny-Karabach ongeveer 15% van het Azerbeidjaanse grondgebied in handen.

Deze oorlog kostte tussen de 22.000 en 25.000 mensen het leven en bracht meer dan één miljoen vluchtelingen en *Internally Displaced Persons (IDP's)* voort. De grote meerderheid hiervan werd gevormd door Azeri uit de door Armenië bezette gebieden in de zeven aangrenzende provincies. Het resultaat was een etnische zuivering in Nagorny-Karabach met als gevolg verwoeste dorpen en ontvolkte gebieden, voornamelijk rondom de grens.⁷⁶

Sinds mei 1994 is er sprake van een staakt-het-vuren tussen Armenië, Azerbeidzjan en de Karabach-Armeense troepen, de 'onafhankelijke' strijdkrachten van Nagorny-Karabach. De omstreden status van de etnisch-Armeense enclave Nagorny-Karabach kan als volgt worden samengevat: formeel behoort de enclave tot het grondgebied van Azerbeidzjan; de onafhankelijkheid van Nagorny-Karabach is door geen enkele staat erkend.

De facto gedraagt Nagorny-Karabach zich als een onafhankelijke republiek, waarbij sprake is van Armeense invloed op het bestuur en bescherming door het Armeense leger. De Azerbeidjaanse autoriteiten hebben momenteel geen enkele zeggenschap over de enclave. Als vergelding voor het bezet houden van Azerbeidzjaans

⁷² Zie voor meer informatie over Nagorny-Karabach het Algemeen Ambtsbericht Azerbeidzjan (laatstelijk maart 2010).

⁷³ European Parliament: *The Nagorno-Karabakh Conflict: Recent Developments and Background*, 23 mei 2011.

⁷⁴ European Parliament: *The Nagorno-Karabakh Conflict: Recent Developments and Background*, 23 mei 2011.

⁷⁵ International Crisis Group (ICG): *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground*, Europe Report N° 166, 14 september 2005; European Parliament: *The Nagorno-Karabakh Conflict: Recent Developments and Background*, 23 mei 2011.

⁷⁶ European Parliament: *The Nagorno-Karabakh Conflict: Recent Developments and Background*, 23 mei 2011; Global Security: *Nagorno-Karabakh*, www.globalsecurity.org, geraadpleegd op 15 juni 2011; International Crisis Group (ICG): *Armenia and Azerbaijan: Preventing War*, 8 februari 2011.

grondgebied, houden Azerbeidzjan en bondgenoot Turkije de grenzen met Armenië en Nagorny-Karabach gesloten (zie tevens 2.2.3.1 Turkije).

Nagorny-Karabach telde per 1 januari 2010 ruim 141.000 inwoners en de hoofdstad Stepanakert ruim 52.000.⁷⁷

Vrijwel de gehele bevolking is etnisch-Armeens. De rest bestaat onder meer uit een klein aantal Russen, Oekraïners, Grieken, Georgiërs en enkele Azeri.⁷⁸

De Armeense taal (Karabach-dialect) is de officiële taal in Nagorny-Karabach. Vrijwel iedereen beheerst deze taal goed. Veel inwoners van Nagorny-Karabach spreken ook Russisch.⁷⁹

Aangezien de enclave Nagorny-Karabach formeel tot het grondgebied van Azerbeidzjan behoort, wordt voor informatie over de mensenrechtensituatie in Nagorny-Karabach verwezen naar het ambtsbericht Azerbeidzjan.⁸⁰ Voor de hervestiging van vluchtelingen in Nagorny-Karabach, zie 4.2.2 Hervestiging vluchtelingen in Nagorny-Karabach van dit ambtsbericht.

2.3.1

Minsk Groep

Onder auspiciën van de OVSE wordt door de zogeheten Minsk Groep (onder co-voorzitterschap van Frankrijk, de Verenigde Staten en de Russische Federatie) sinds 1995 gezocht naar een politieke oplossing voor het conflict in en rond Nagorny-Karabach. In de verslagperiode is Rusland hierin steeds meer een leidende rol gaan spelen.⁸¹

In juli 2009 formuleerde de Minsk Groep een reeks basisprincipes, de zogenaamde *Madrid Principles*, om op basis daarvan met de betrokken partijen tot een akkoord te komen. De *Madrid Principles* vormen een stappenplan waarin o.a. (een deel van) Azerbeidzjaanse gebieden die grenzen aan Nagorny-Karabach en bezet gehouden worden door de Armeense *de facto* regering van Nagorny-Karabach, teruggegeven worden. Verder voorziet het stappenplan in de instandhouding van de verbinding tussen Armenië en Nagorny-Karabach via de districten Kelbajar en Lachin. Ook is in het plan vastgelegd dat Azerbeidzjaanse en Armeense vluchtelingen het recht hebben om terug te keren.⁸²

Op 5 maart 2011 werden de *Madrid Principles* tijdens een bijeenkomst in Sochi aangepast. Op 26 mei 2011 gaven Frankrijk, Rusland en de Verenigde Staten een gezamenlijke verklaring uit waarin de president van Armenië en de president van

⁷⁷ Volgens de volkstelling die in oktober 2005 werd gehouden, telde Nagorny-Karabach 137.737 inwoners, waarvan 49.986 woonachtig in de hoofdstad Stepanakert. Per 1 januari 2010 bedroeg dit aantal 141.400, waarvan 52.300 in Stepanakert.

National Statistical Service of the Nagorno Karabakh Republic: *Nagorno Karabakh Republic in figures 2010*, 2010.

⁷⁸ National Statistical Service of the Nagorno Karabakh Republic: *Nagorno Karabakh Republic in figures 2010*, 2010.

⁷⁹ Ethnologue Languages of the World: *Languages of Azerbaijan*, www.ethnologue.com, geraadpleegd op 16 juni 2011.

⁸⁰ Voor zover kon worden nagegaan zijn de Armeens exclaves op Azerbeidzjaans grondgebied geannexeerd door Azerbeidzjan, en zijn de Azerbeidzjaanse exclaves op Armeens grondgebied geannexeerd door Armenië.

⁸¹ Zie ook het Algemeen Ambtsbericht Azerbeidzjan.

Organization for Security and Co-Operation in Europe (OSCE): *Minsk Group*, www.osce.org, geraadpleegd op 15 september 2011.

⁸² Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia August 2011*, 11 augustus 2011; Organization for Security and Co-Operation in Europe (OSCE): *Press Release, Joint Statement on the Nagorno-Karabakh Conflict, by the Presidents of the OSCE Minsk Group Co-Chair Countries at the G-8 Summit*, www.osce.org, 26 mei 2011; Organization for Security and Co-Operation in Europe (OSCE): *Press Release, OSCE Minsk Group Co-Chairs Issue Statement*, www.osce.org, 9 juni 2011.

Azerbeidzjan werden opgeroepen om hun politieke bereidheid te tonen door de *Madrid Principles* af te ronden tijdens de top in juni 2011 in Kazan.

De co-voorzitters van de Minsk Groep voerden van 6 tot 9 juni 2011 in Baku, Jerevan en Nagorny-Karabach gesprekken met de president van Azerbeidzjan, de president van Armenië en de autoriteiten van Nagorny-Karabach over de *Madrid Principles*. De ministers van Buitenlandse Zaken van Armenië en Azerbeidzjan bereikten op 12 juni 2011 in Moskou volgens hun zeggen op verschillende thema's van de *Madrid Principles* overeenstemming.⁸³

De internationale gemeenschap was dan ook optimistisch dat de gesprekken in de Russische stad Kazan op 24 juni 2011 tussen de Armeense en de Azerbeidzjaanse president, met bemiddeling van de Russische president Medvedev, zouden leiden tot een doorbraak. Ondanks de hoge verwachtingen leidden de gesprekken niet tot een vooruitgang in de oplossing van het conflict. De drie leiders gaven na afloop een verklaring uit waarin stond dat over verschillende thema's van de *Madrid Principles* wederzijds begrip bestond en dat dit zou bijdragen aan het goedkeuringsproces van de *Madrid Principles*. De leiders gaven in het openbaar geen commentaar op de gesprekken.⁸⁴

Ondanks internationale inspanningen en toenemende druk met als doel een doorbraak te bewerkstelligen, werd in de verslagperiode verder geen vooruitgang geboekt in de oplossing van het conflict tussen Armenië en Azerbeidzjan over Nagorny-Karabach.⁸⁵

2.4

Veiligheidssituatie

Met uitzondering van de situatie langs de grens tussen Nagorny-Karabach en Azerbeidzjan, de zogenaamde *line of contact*, bleef in de verslagperiode de veiligheidssituatie in Armenië in het algemeen stabiel. De dialoog die in juni 2011 begon tussen de regeringscoalitie, onder leiding van de *Republican Party of Armenia* (RPA), en de *Armenian National Congress* (ANC) werd in augustus 2011 door het ANC afgebroken vanwege de arrestatie van een aantal jonge ANC activisten. Als gevolg daarvan werden demonstraties gehouden en werd tijdelijk een tentenkamp door het ANC op het Liberty Square opgezet. Deze situatie leidde tot toenemende spanningen tussen het ANC en de regeringscoalitie (zie tevens 2.2 Politieke ontwikkelingen).⁸⁶

Voor wat betreft de grensgebieden patrouilleerden grenswachters van de Armeense National Security Service langs de grens met Georgië en Azerbeidzjan terwijl Russische grenswachters de grens met Iran en Turkije bewaakten.

In de verslagperiode deden zich langs de *line of contact* wederom schietincidenten voor. In maart 2011 deed de voorzitter van de OVSE tijdens zijn bezoek aan de regio Armenië en Azerbeidzjan een oproep de sluipschutters terug te trekken om verdere incidenten te vermijden en te werken aan een oplossing voor het

⁸³ Organization for Security and Co-Operation in Europe (OSCE): *Press Release, OSCE Minsk Group Co-Chairs Issue Statement*, www.osce.org, 9 juni 2011; Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia August 2011*, 11 augustus 2011.

⁸⁴ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia August 2011*, 11 augustus 2011.

⁸⁵ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia August 2011*, 11 augustus 2011.

⁸⁶ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia November 2011*, 4 november 2011; Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia August 2011*, 11 augustus 2011.

Nagorny-Karabakh conflict. Desondanks zouden in de periode van januari tot medio mei 2011 al minstens 13 militairen zijn omgekomen als gevolg van schendingen van het staakt het vuren tussen Armenië en Azerbeidzjan.⁸⁷

Het aantal schietincidenten leek in 2011 te zijn toegenomen: in de periode van 16 tot 21 mei 2011 zou aan de frontlinie alleen al sprake zijn van meer dan 1.500 gevallen van schietincidenten met kleine wapens. Ook het aantal aanvallen met een granaatwerper zou zijn toegenomen, van tweemaal in 2010 tot tienmaal in de periode januari tot augustus in 2011.⁸⁸

Daarnaast werden tijdens het Nagorny-Karabach conflict landmijnen geplaatst langs de grens van Armenië met Azerbeidzjan en langs de *line of contact* tussen Nagorny-Karabach en Azerbeidzjan, die nog steeds slachtoffers maken. In 2010 vielen als gevolg van deze mijnen alleen al aan Armeense kant dertien slachtoffers, twaalf militairen en één burger.⁸⁹

In de verslagperiode kwam het nog steeds voor dat soldaten en burgers in de grenszone tussen Armenië en Azerbeidzjan als gevolg van het Nagorny-Karabach conflict gevangen werden genomen, zij het in kleine aantallen. In 2011 werd één krijgsgevangene van Armenië naar Azerbeidzjan gerepatriëerd en één gedetineerde burger van Azerbeidzjan naar Armenië. Cijfers omtrent het aantal gevangenen liepen uiteen: volgens het ICRC houdt Armenië twee militairen uit Azerbeidzjan gevangen en houdt Azerbeidzjan één Armeense militair gevangen en zes burgers. Volgens Armenië houdt Azerbeidzjan zes Armeense militairen gevangen (zie tevens 3.3.6.2 Krijgsgevangenen).⁹⁰

De spanningen tussen Armenië en Azerbeidzjan bleven onverminderd hoog. Armenië en Azerbeidzjan hielden hun militaire parades, resp. in september en juni 2011. Armenië liet tijdens deze parade zien over ballistische raketten te beschikken die in staat zijn om Baku te bereiken, evenals olie- en gasinstallaties in Azerbeidzjan.⁹¹

Daarnaast schoot het leger van Nagorny-Karabach een onbemand luchtvoertuig (UAV) neer waarvan verondersteld werd dat het afkomstig was van Azerbeidzjan. Het luchtvoertuig leek een onderzoeksmissie uit te voeren boven Nagorny-Karabach. De autoriteiten van Azerbeidzjan ontkenen iedere betrokkenheid met het neergeschoten luchtvoertuig.⁹²

Aangezien de enclave Nagorny-Karabach formeel tot het grondgebied van Azerbeidzjan behoort, wordt voor informatie over de veiligheidssituatie in Nagorny-Karabach verwezen naar het ambtsbericht Azerbeidzjan.

⁸⁷ De laatste jaren maakt het Armeense ministerie van Defensie geen officiële cijfers meer bekend van het werkelijke aantal slachtoffers omdat die cijfers geheim zouden zijn.

Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights in Armenia Report 2010*, januari 2011; Persbericht: *2 Azerbaijani Soldiers Killed in Karabakh Skirmishes*, 23 mei 2011; Persbericht: *Armenia Admits 'Retaliatory' Actions on Karabakh Frontline*, 24 mei 2011; Organization for Security and Co-Operation in Europe (OSCE): *Snipers must be withdrawn to avoid further incidents on line of contact, says OSCE Chairperson during visit to Armenia*, www.osce.org, 18 maart 2011.

⁸⁸ Persbericht: *Karabakh Armenian commander reports military buildup*, www.unhcr.org/refworld, 15 augustus 2011; Persbericht: *2 Azerbaijani Soldiers Killed in Karabakh Skirmishes*, www.armtown.com, 23 mei 2011.

⁸⁹ Landmine & Cluster Munition Monitor, *Country Profile Armenia 2011*, 18 juni 2010; US Department of State, *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; International Committee of the Red Cross (ICRC): *ICRC Annual Report 2010 Armenia*, 2011.

⁹⁰ Persbericht: *Armenia and Azerbaijan exchange prisoners*, www.reutersreprints.com, 17 maart 2011; Persbericht: *Azerbaijan, Armenia agree prisoner swap*, www.news.az, 16 maart 2011; Organization for Security and Co-Operation in Europe (OSCE): *Press Release, Snipers must be withdrawn to avoid further incidents on line of contact, says OSCE Chairperson during visit to Armenia*, www.osce.org, 18 maart 2011.

⁹¹ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia November 2011*, 4 november 2011.

⁹² Economist Intelligence Unit (EIU): *Country Report Armenia November 2011*, 4 november 2011.

2.5

Corruptie

De grondwet verbiedt dat personen met actieve zakelijke belangen een openbaar ambt bekleden, maar in de praktijk werd dit verbod (evenals schendingen daarvan) door de overheid genegeerd. Prominente zakenlieden bleven hun functie uitoefenen in het parlement, terwijl diverse regeringsfunctionarissen naar verluidt voortdurend hun kantoor gebruikten om hun persoonlijke zakelijke belangen te promoten. Dit maakt corruptiebestrijding in Armenië lastig omdat er veel dwarsverbanden zijn tussen politiek en zakenlieden.⁹³

In de verslagperiode bleef corruptie onder politie en veiligheidstroepen een groot probleem. Met name door de verkeerspolitie werd om steekpenningen gevraagd, hoewel hiervan minder aangiftes werden gedaan dan in voorgaande jaren. In augustus 2011 werd het hoofd van de Armeense verkeerspolitie gearresteerd op verdenking van corruptie, evenals een aantal andere (hoge) verkeersambtenaren op verdenking van het verduisteren van benzine bestemd voor politieauto's en de verkoop van rijbewijzen.⁹⁴

Ook werden politieagenten aangeklaagd die steekpenningen vroegen in ruil voor strafvermindering of om een aanklacht te laten vervallen. In de verslagperiode bleef corruptie in gevangnissen een groot probleem, voornamelijk veroorzaakt door de lage salarissen en de soms gevaarlijke werkomstandigheden in de gevangnissen.⁹⁵

Gedurende 2010 publiceerde de *Control Chamber*, een officieel auditorgaan dat het budgetbeheer van de regering controleert, grove schendingen en financieel misbruik in vele overheidsinstanties. Evenals in voorgaande jaren werden deze zaken zelden vervolgd, waardoor de Control Chamber onder vuur lag dat zij er niet in slaagde de cultuur van endemische corruptie in Armenië aan te pakken. Volgens het Openbaar Ministerie van Armenië echter hebben 11 van de 15 zaken die de Control Chamber bij het OM aanhangig heeft gemaakt, geleid tot strafrechtelijke procedures en terugvordering van meer dan een half miljoen US dollar.⁹⁶

Volgens officiële statistieken werden in 2010 door verschillende rechtshandhavende instanties 420 corruptie gerelateerde zaken gestart. Daardoor werden 159 personen veroordeeld, waaronder 79 ambtenaren. De meerderheid van de ambtenaren die werden vervolgd of veroordeeld, waren sectiehoofden of andere ambtenaren met lage rangen. Wel werden in de verslagperiode hoge ambtenaren van het ministerie van Natuurbescherming, het ministerie van Landbouw, het ministerie van Defensie en het ministerie van Cultuur aangeklaagd dan wel veroordeeld voor corruptie. Ook werd de minister van Landbouw tijdens een kabinetszitting publiekelijk door de premier berispt voor misbruik van overheidsmiddelen.⁹⁷

In 2009 keurde de regering de *Anticorruption Strategy 2009 – 2012* goed. Desondanks stond volgens de *Transparency International 2010 Global Corruption Barometer* (GCB) de rechterlijke macht op een gedeelde tweede plaats (samen met de politie) als meest corrupt instantie in Armenië⁹⁸. De GCB enquête liet verder zien dat overheidsfunctionarissen en ambtenaren bijna net zo corrupt werden beschouwd

⁹³ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011;

⁹⁴ Persbericht: Radio Free Europe/Radio Liberty: *Armenian Police Chief Arrested on Corruption Charges*, www.rferl.org, 31 augustus 2011.

⁹⁵ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

⁹⁶ Institute for War and Peace Reporting (IWPR): *Half Measures on Corruption in Armenia*, 8 april 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

⁹⁷ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

⁹⁸ Volgens de Global Corruption Barometer 2010 stond het onderwijssysteem op de eerste plaats.

als rechters en politie. Ook volgens de *World Bank's Worldwide Governance Indicators* bleef corruptie in Armenië een serieus probleem.⁹⁹

Daarnaast scoorde Armenië op de *Corruption Perceptions Index 2011* van Transparency International 2,6 van de maximaal tien punten die te behalen zijn en bezette daarmee de 129ste plaats. Ter vergelijking: in 2007 stond Armenië nog op de 99ste plaats.¹⁰⁰

⁹⁹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Transparency International: *Global Corruption Barometer 2010*, 2011; Transparency International: *European Neighbourhood Policy, Monitoring Armenia's Anti-Corruption Commitments 2010*, januari 2011.

¹⁰⁰ Transparency International: *Corruption Perceptions Index 2011*, 2011.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 *Verdragen en Protocollen*

Op 6 juli 1993 tekende Armenië het VN Vluchtelingenverdrag van 1951 en het Protocol van 1967. Daarnaast heeft Armenië o.a. de volgende VN-mensenrechtenverdragen geratificeerd:¹⁰¹

1. Op 23 juni 1993 het Internationale Verdrag inzake burger- en politieke rechten (CCPR); het Optioneel Protocol bij het Verdrag inzake burger- en politieke rechten (CCPR-OP1); het Verdrag ter voorkoming en bestraffing van genocide (CPPCG); het Internationale Verdrag inzake uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (CERD); het Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC);
2. Op 13 september 1993 het Internationale Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (CESCR); het Verdrag tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling en straffen (CAT), ook wel het Anti-Folter Verdrag genoemd; en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (CEDAW);
3. Op 30 juni 2005 het Optioneel Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind betreffende kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie (CRC-OP2);
4. Op 30 september 2005 het Optioneel Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind betreffende de betrokkenheid van kinderen bij een gewapend conflict (CRC-OP1);
5. Op 14 september 2006 het Optioneel Protocol bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen; het Optioneel Protocol bij het Verdrag tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling en straffen (OPCAT);

Verder heeft Armenië de volgende VN-mensenrechtenverdragen ondertekend:

1. Op 30 maart 2007 het Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap (CRPD); het Optioneel Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap;
2. Op 10 april 2007 het Internationale Verdrag ter bescherming tegen gedwongen verdwijning.

Tevens is Armenië op 7 juni 1993 toegetreden tot de Geneefse Verdragen van 1949 en de bijbehorende Protocollen van 1977.¹⁰²

In het kader van de toetreding tot de Raad van Europa, heeft Armenië een aantal Europese verdragen en protocollen geratificeerd.¹⁰³ Dit waren onder meer:

¹⁰¹ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): *States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol*, 1 april 2011; United Nations in Armenia: *Armenia's participation to UN Treaties*, www.un.am, geraadpleegd op 23 september 2011.

¹⁰² International Committee of the Red Cross (ICRC): *States party to main treaties*, www.icrc.org, geraadpleegd op 26 september 2011.

¹⁰³ Council of Europe in Armenia: *Signed / Ratified documents*, www.coe.am, geraadpleegd op 26 september 2011.

1. Het Europese verdrag betreffende de overbrenging van gevonnen personen (toegeleden op 11 mei 2001);
2. Het Europese uitleveringsverdrag (geratificeerd op 25 januari 2002) en de twee daarbij horende aanvullende protocollen (beide geratificeerd op 18 december 2003);
3. Het Europese verdrag inzake wederzijdse assistentie in criminele zaken (geratificeerd op 25 januari 2002);
4. Het Europese handvest voor regionale of minderheidstalen en het Europese handvest voor lokaal zelfbestuur (beide geratificeerd op 25 januari 2002);
5. Het Verdrag tot bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden (EVRM) met de daarbij behorende protocollen nummers 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11 en 14 (protocol nummer 6 werd geratificeerd op 29 september 2003 en nummer 14 op 7 januari 2005; de overige protocollen werden op 26 april 2002 geratificeerd);
6. Het Europese verdrag ter voorkoming van marteling en onmenselijke of vernederende behandeling en bestraffing (CPT) met de twee bijbehorende protocollen (geratificeerd op 18 juni 2002).

3.1.2 *Nationale Wetgeving*

3.1.2.1 Grondwet

De Armeense Grondwet werd op 5 juli 1995 door middel van een referendum aangenomen. Op 27 november 2005 werd de Grondwet geamendeerd en deze amendementen werden ook door middel van een referendum aangenomen.

De Grondwet voorziet in een soevereine, democratische staat, gebaseerd op sociale rechtvaardigheid en respect voor de rechtsstaat. In de grondwet zijn de belangrijkste mensenrechten verankerd, waaronder de beginselen van gelijkheid en non-discriminatie.¹⁰⁴

3.1.2.2 Vluchtelingenwetgeving

Op 24 januari 2009 werd een nieuwe vluchtelingenwet van kracht, *The Law of the Republic of Armenia on Refugees and Asylum*. Deze wet reguleert de meeste aspecten van toelating en behandeling van asielzoekers en vluchtelingen in lijn met internationale normen.

De nieuwe vluchtelingenwet bestaat naast *The Law of the Republic of Armenia on Political Asylum* uit 2001, waarin werd vastgelegd dat de president de bevoegdheid heeft om een persoon op "politieke" gronden asiel te verlenen.¹⁰⁵

3.1.2.3 Staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving

Vóór de onafhankelijkheid waren de inwoners van de toenmalige Socialistische

¹⁰⁴ The Constitutional Court of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments)*, www.concourt.am, geraadpleegd op 26 september 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments)*, www.parliament.am, geraadpleegd op 19 mei 2011.

¹⁰⁵ United Nations in Armenia: *UNHCR, Strengthening National Legal Asylum Framework*, www.un.am, geraadpleegd op 26 september 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ECRI); *ECRI Report On Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Political Asylum*, www.parliament.am, geraadpleegd op 26 september 2011.

Sovjetrepubliek (SSR) Armenië staatsburger van de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken (USSR). Op grond van woonregistratie (propiska) op het grondgebied van Armenië bezaten zij tevens het burgerschap van de SSR Armenië. Het vraagstuk van staatsburgerschap van de Republiek Armenië werd voor het eerst expliciet geregeld in de Staatsburgerschapswet van 1995. In de periode tussen de onafhankelijkheid op 21 september 1991 en de inwerkingtreding van de Staatsburgerschapswet op 16 november 1995 werd de oude Staatsburgerschapswet van de (voormalige) USSR gebruikt.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet op het Staatsburgerschap in 1995 werd deze wet verschillende malen aangepast. In 2007 vond een aanpassing plaats met betrekking tot verkrijging van het Armeense staatsburgerschap en het meervoudig staatsburgerschap. Door deze aanpassing kunnen etnische Armeniërs met een buitenlands staatsburgerschap het Armeense staatsburgerschap verkrijgen zonder hun buitenlandse staatsburgerschap op te geven. De laatste aanpassing van de Staatsburgerschapswet heeft in 2010 plaatsgevonden.¹⁰⁶

3.2 Toezicht

Toezicht op de naleving door de overheid van de mensenrechten geschiedt in Armenië door de Ombudsman en door internationale en lokale onafhankelijke (hulp-)organisaties. Ook volgen vertegenwoordigers van de Raad van Europa de situatie van de mensenrechten in Armenië.

3.2.1 Ombudsman

De in februari 2006 gekozen Ombudsman Armen Harutiunian nam in februari 2011 ontslag vanwege zijn benoeming tot *Regional Representative* in de *Regional Office for Central Asia of the High Commissioner for Human Rights* (OHCHR) in Bishek, Kirgyzstan.¹⁰⁷

Volgens Armen Harutiunian ontving het kantoor van de Ombudsman in 2010 in totaal 4.089 klachten (waaronder 64 collectieve klachten), afkomstig van 5.221 burgers. Daarvan werden in totaal 123 klachten opgelost waardoor 562 burgers een vergoeding ontvingen vanwege een aantasting van hun rechten.¹⁰⁸

Met 83 stemmen vóór en 13 stemmen tegen benoemde het parlement op 3 maart 2011 Karen Andriasyan tot opvolger van Armen Harutiunian als Ombudsman van Armenië. De benoeming verliep niet helemaal zonder haperen en de meningen over de nieuwe Ombudsman zijn enigszins verdeeld, mede omdat hij goede relaties lijkt te hebben met de regering. Wel was de huidige Ombudsman meer 'zichtbaar' dan zijn voorganger, hoewel hij in de verslagperiode de *Ombudsman Telephone Hotline* afschafte, zonder daarvoor een alternatief te bieden.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Zie voor meer informatie het laatste thematisch Ambtsbericht Staatsburgerschafts- en vreemdelingenwetgeving in de Republieken van de voormalige Sovjet-Unie: Armenië.

¹⁰⁷ The International Ombudsman Institute (IOI): *Armenia: Ombudsman becomes OHCHR Representative in Central Asia*, www.theioi.org, 2 februari 2011; Human Rights Defender of the Republic of Armenia: *RA Human Rights Defender Armen Harutyunyan's Speech*, 2 februari 2011.

¹⁰⁸ Human Rights Defender of the Republic of Armenia: *RA Human Rights Defender Armen Harutyunyan's Speech*, 2 februari 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹⁰⁹ Persbericht: *ARF against choice of new Human Rights Ombudsman*, www.armenia.com.au, 3 maart 2011; Persbericht: *The Armenian News by A1+ : Karen Andriasyan elected as RA Ombudsman*, www.a1plus.am, 2 maart 2011.

Informatie over de activiteiten van de Ombudsman is te vinden op de website van de Ombudsman.¹¹⁰

3.2.2 *Overige (hulp) organisaties*

Er zijn diverse onafhankelijke lokale mensenrechtenorganisaties en lokale kantoren van internationale mensenrechtenorganisaties actief in Armenië, die in het algemeen openlijk activiteiten kunnen ontplooiën. Verzoeken van lokale ngo-toezichthouders om overleg met de autoriteiten werden doorgaans gehonoreerd. Ook werden sommige ngo-aanbevelingen opgevolgd, in het bijzonder aanbevelingen op het gebied van sociaal welzijn, onderwijs en plaatselijke aangelegenheden. Op ngo-beschuldigingen met betrekking tot mishandeling en misbruik door rechtshandavingsinstanties werd door de autoriteiten doorgaans niet ingegaan. In voorkomende gevallen was het algemene antwoord dat zij een onderzoek hadden ingesteld en dat de aantijgingen niet bevestigd konden worden.¹¹¹

Op 5 augustus 2010 nam de regering zonder consultatie met de betrokken partijen een controversieel decreet aan ter oprichting van een toezichthoudende instantie, als onderdeel van het ministerie van Justitie. Deze instantie dient te 'waken' over de rechtmatigheid van de activiteiten van non-profit organisaties. Op grond van het decreet krijgt de nieuwe instantie verregaande bevoegdheden zoals het mogen inspecteren, opschorten of sluiten van ngo's, zonder de mogelijkheid voor ngo's om beroep te kunnen aantekenen tegen deze besluiten. Volgens ngo's is het decreet in strijd met de grondwet en is de toezichthoudende instantie een middel om volledige overheidscontrole te verkrijgen over maatschappelijke organisaties.¹¹²

3.3 **Naleving en schendingen**

3.3.1 *Vrijheid van meningsuiting*

De Armeense Grondwet garandeert persvrijheid en vrijheid van meningsuiting.¹¹³ Deze grondrechten zijn o.a. uitgewerkt in de *Law of the Republic of Armenia on Television and Radio Broadcasting* en de *Law of the Republic of Armenia on Freedom of Information*, maar in de praktijk respecteerde de regering deze rechten niet altijd.¹¹⁴

In de verslagperiode kwamen wederom intimidatie, zelfcensuur van de pers en geweldsincidenten voor en vertegenwoordigers van rechtshandavingsinstanties bejegenden zo nu en dan journalisten eveneens onheus. Veel daders werden niet gepakt; voor wat betreft lopende onderzoeken inzake geweldpleging tegen journalisten in voorgaande jaren zijn geen nieuwe ontwikkelingen te melden.¹¹⁵

¹¹⁰ Human Rights Defender of Armenia: www.ombuds.am, geraadpleegd op 28 september 2011.

¹¹¹ Naast internationale organisaties als *Amnesty International* en *Human Rights Watch* zijn er enkele tientallen NGO's actief op het gebied van mensenrechten in Armenië. US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights in Armenia 2010*, januari 2011.

¹¹² US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹¹³ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments)*, www.parliament.am, geraadpleegd op 2 oktober 2011.

¹¹⁴ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Television and Radio Broadcasting*, 9 oktober 2000, www.parliament.am, geraadpleegd op 2 oktober 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Freedom of Information*, 23 september 2003, www.parliament.am, geraadpleegd op 2 oktober 2011.

¹¹⁵ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

De media, in het bijzonder de televisie, ontbrak het aan diversiteit in opinie en objectieve verslaglegging. Particulieren kunnen in het algemeen zowel publiekelijk als privé de regering bekritisieren zonder bang te hoeven zijn voor represailles. De media echter, met name omroeporganisaties, vreesden voor represailles als zij zich kritisch uitlieten over de regering. Deze represailles kunnen bestaan uit het verliezen van de zendvergunning, een selectief belastingonderzoek of verlies aan inkomsten door wegblijvende adverteerders als bekend wordt dat het station in ongenade is gevallen bij de regering.¹¹⁶

Op 18 mei 2010 stemde het Armeense parlement in met een wetswijziging waardoor *gevangenisstraf* wegens smaad of belediging niet meer opgelegd kon worden. De maximale straf is thans een (hoge) geldboete. De aanleiding hiervoor was dat diverse internationale organisaties voor een grotere bescherming van de vrijheid van meningsuiting in Armenië hadden gepleit.¹¹⁷

Als gevolg van de wetswijziging in 2010 werd echter een toename geconstateerd van het aantal aanklachten wegens smaad of belediging tegen de media. In de meeste gevallen waren de eisers politici. Op grond van de nieuwe wetgeving werd door de rechter in deze zaken (hoge) geldboetes opgelegd. Daarnaast diende de media ook nog hoge advocaatskosten te betalen om zich te kunnen verdedigen.¹¹⁸

Journalisten in Armenië lopen nog steeds risico op gevangenisstraf zolang artikel 333 in het Armeense Wetboek van Strafrecht blijft bestaan (valse getuigenis of bewijs), aangezien de definitie daarvan niet veel verschilt van smaad en belediging.¹¹⁹

3.3.1.1 Radio en televisie

In Armenië zenden 20 radiostations uit; 3 daarvan zijn publieke stations en 2 stations zenden vanuit het buitenland uit. Radio wordt niet vaak gebruikt als nieuwsbron.¹²⁰

Volgens officiële bronnen zenden 87 televisiestations uit in Armenië; drie daarvan zijn publieke stations en vier stations zenden vanuit het buitenland uit. Met uitzondering van de drie publieke stations zijn alle televisiestations particulier eigendom. De helft van alle televisiestations zijn kleine omroepen in afgelegen gebieden. Televisie is het belangrijkste nieuwsmedium in Armenië.¹²¹

¹¹⁶ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹¹⁷ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; Raad van Europe: *Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Armenia from 18 – 21 January 2011*, 9 mei 2011; Reporters Without Borders: *Armenian newspapers threatened by libel suits with sky-high damages awards*, 1 mei 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; United Nations General Assembly: *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Magaret Sekaggya*, 23 december 2010.

¹¹⁸ Persbericht: *Armenia Court Rejects Libel Appeal By Opposition Daily*, www.rferl.org, 14 september 2011; Reporters Without Borders: *Armenian newspapers threatened by libel suits with sky-high damages awards*, 1 mei 2011; Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights in Armenia Report 2010*, januari 2011.

¹¹⁹ Raad van Europe: *Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Armenia from 18 – 21 January 2011*, 9 mei 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹²⁰ European Neighbourhood Journalism Network: *Armenia – Media Landscape*, www.journalismnetwork.eu, geraadpleegd op 5 oktober 2011; Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹²¹ European Neighbourhood Journalism Network: *Armenia – Media Landscape*, www.journalismnetwork.eu, geraadpleegd op 5 oktober 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

Public Television (H1) is staats eigendom en tevens het enige televisiestation dat in heel Armenië ontvangen kan worden. Diverse andere stations zijn weliswaar buiten hun eigen regio te ontvangen maar hebben geen landelijke dekking. De meeste televisiestations zijn eigendom van regeringsgezinde politici of zakenlieden met goede connecties, waardoor journalisten die voor die stations werken zelf-censuur toepassen. In het algemeen verwoordden de belangrijkste radio- en televisieomroepen de zienswijze van de regering en werd redactioneel commentaar of kritische berichtgeving over de regering vermeden.¹²²

Ondanks internationale kritiek heeft de regering in juni 2010 de *Law of the Republic of Armenia on Television and Radio Broadcasting* aangepast. Dat was volgens de regering nodig om het wettelijke kader te kunnen bepalen voor de overgang van analoge naar digitale uitzendingen. Deze wetswijzigingen worden echter alom beschouwd als een aanscherping van de overheidscontrole op radio en televisie.¹²³

Als gevolg van de wijzigingen wordt het aantal televisiekanalen dat in Jerevan mag uitzenden, teruggebracht van 22 naar 18 kanalen. Verder worden in elk van de 10 administratieve regio's de verschillende lokale televisieomroepen die nu nog analoog uitzenden, vervangen door een lokale zender die digitaal uitzendt. Regionale televisiestations mogen tot 2015 analoog uitzenden.¹²⁴

Op 16 december 2010 maakte de *National Commission on Television and Radio* (NCTR) de winnaars bekend van de aanbesteding voor achttien nationale en regionale zendvergunningen. Op 23 december 2010 werden door de NCTR de winnaars bekendgemaakt van een extra aanbesteding voor zeven regionale zendvergunningen.¹²⁵

Bij de aanbesteding weigerde de NCTR voor de dertiende maal televisiestation A1+ een nationale zendvergunning, ditmaal omdat A1+ fraude zou hebben gepleegd met de ingediende documenten. A1+, een station dat bekend staat om zijn kritiek op het regeringsbeleid, raakte in 2002 zijn zendvergunning kwijt. In 2008 oordeelde het Europese Hof voor de Rechten van de Mens dat Armenië door het herhaaldelijk weigeren van een zendvergunning aan A1+ in strijd handelt met het Europese Verdrag voor de rechten van de Mens.¹²⁶

A1+ verloor de aanbesteding van Armnews TV uit Jerevan, die als regeringsgezind bekend staat. In de Shirak regio verloor GALA TV van een ander lokaal station, dat ook algemeen bekend staat als regeringsgezind. GALA TV zond in 2007 speeches uit van een oppositiekandidaat en heeft sindsdien te maken met druk van de overheid. De NCTR, die belast is met de toekenning van zendvergunningen, bestaat uit leden die benoemd zijn door de president.¹²⁷

¹²² Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹²³ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; United Nations General Assembly: *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Magaret Sekaggya*, 23 december 2010.

¹²⁴ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹²⁵ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹²⁶ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; United Nations General Assembly: *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Magaret Sekaggya*, 23 december 2010; Human Rights Watch: *Armenia: New Rebuff to Broadcaster*, 18 december 2010.

¹²⁷ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Human Rights Watch: *Armenia: New Rebuff to Broadcaster*, 18 december 2010.

De controverse die ontstond als gevolg van de wetwijzigingen in juni 2010 van de *Law of the Republic of Armenia on Television and Radio Broadcasting* heeft er toe geleid dat de president in september 2010 een werkgroep in het leven heeft geroepen. Deze werkgroep, voorgezeten door de Ombudsman en bestaande uit vertegenwoordigers van diverse ngo's en overheidsinstanties, heeft als doel om amendementen en aanvullingen te formuleren teneinde de *Law of the Republic of Armenia on Television and Radio Broadcasting* te verbeteren. De amendementen, die met steun van de OVSE en de Europese Raad werden opgesteld, werden op 30 mei 2011 door de werkgroep naar het Armeense parlement gestuurd.

3.3.1.2 Gedrukte media

Kranten worden in Armenië niet echt beschouwd als de primaire nieuwsbron. De oplages van de kranten zijn beperkt. De meeste kranten zijn privé eigendom, met uitzondering van de *Hayastani Hanrapetutiun* en diens Russische versie *Respublika Armenii*, die beide door de regering worden gesponsord. Gedrukte media zijn voornamelijk beschikbaar in Jerevan en de grotere steden. Door hoge distributie- en licentiekosten zijn kranten niet winstgevend, mede omdat de meeste gedrukte media afhankelijk zijn van geringe advertentieopbrengsten.¹²⁸

Gedrukte media publiceerden doorgaans zonder beperkingen verschillende meningen. Desondanks werden ze beïnvloed door economische of politieke belangengroepen of personen en werd onafhankelijke berichtgeving vaak niet gewaarborgd. Online publicaties hadden een grotere verscheidenheid aan meningen. De groep lezers van online media was beperkt, met name buiten Jerevan.¹²⁹

In de verslagperiode waren wederom talrijke meldingen van aanvallen op en mishandeling van journalisten. Onderzoeksjournalistiek werd vaak als negatief beschouwd, in het bijzonder door degenen die onderwerp van het onderzoek waren. Geweldpleging tegen journalisten werd ook weer ingezet om journalisten te ontmoedigen voor klokkenluider te spelen. Veel daders en opdrachtgevers werden niet gepakt, wat straffeloosheid in de hand werkt.¹³⁰

Op de *2010 World Press Freedom Index* stond Armenië op een gedeelte 101ste plaats (samen met Ecuador), 10 plaatsen hoger dan in 2009 toen Armenië op de 111de plaats stond. Volgens het *Helsinki Committee of Armenia* was deze vooruitgang niet het gevolg van een verandering in het politieke klimaat of een betere bewustwording van de rol van massamedia, maar louter het ontbreken van verkiezingen.¹³¹

3.3.1.3 Internet

In de verslagperiode werden vanuit de overheid geen beperkingen opgelegd aan het gebruik van internet en waren geen meldingen bekend dat de overheid e-

¹²⁸ European Neighbourhood Journalism Network: *Armenia – Media Landscape*, www.journalismnetwork.eu, geraadpleegd op 5 oktober 2011; Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹²⁹ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹³⁰ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights in Armenia Report 2010*, januari 2010.

¹³¹ Reporters Without Borders: *2010 World Press Freedom Index*, 20 oktober 2010; Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights in Armenia Report 2010*, januari 2011; Reporters Without Borders: *World Press Freedom Index 2009 – The Rankings*, 2009.

mailverkeer of internet chats zou controleren. Ook blokkeerde de overheid geen onafhankelijke of pro-oppositie websites, zoals tijdens de noodtoestand in 2008.¹³²

In de steden waren internetcafé's op grote schaal beschikbaar. De aangeboden internetverbinding was vaak langzaam. Ook buiten de stedelijke gebieden was het soms mogelijk om een internetcafé te vinden.¹³³

In 2010 beschikte 17,8% van de huishoudens over een computer en gebruikte 37% van de bevolking internet. Hoewel on-line media niet veel gelezen worden, hebben bloggers de afgelopen jaren een belangrijke rol gespeeld door politieke informatie te verspreiden, bijvoorbeeld na de verkiezingen in 2008.¹³⁴

3.3.2 *Vrijheid van vereniging en vergadering*

De Armeense Grondwet garandeert de vrijheid van vereniging en vergadering, maar in de praktijk beperken de autoriteiten het recht op vergadering van personen die beschouwd worden als politieke tegenstanders.¹³⁵

3.3.2.1 Vrijheid van vereniging

Naast wat er in de Grondwet is opgenomen, wordt de vrijheid van vereniging verder uitgewerkt in o.a. de *Law of the Republic of Armenia on Public Organizations* van 4 december 2001 en de *Law of the Republic of Armenia on Parties* van 3 juli 2002.¹³⁶

Hoewel de autoriteiten in de praktijk het recht op vereniging respecteren, werden de registratievereisten door bijvoorbeeld politieke partijen, verenigingen, ngo's en religieuze organisaties als lastig en tijdrovend ervaren.¹³⁷

Bij het ministerie van Justitie stonden zo'n 3.000 ngo's geregistreerd, maar velen daarvan waren niet actief. Hoewel de Grondwet voorziet in het recht om een vakbond te mogen oprichten en lid te mogen zijn van een vakbond, waren vakbonden in de praktijk zwak en betrekkelijk inactief.¹³⁸

Op 5 augustus 2010 nam de regering een decreet aan ter oprichting van een toezichthoudende instantie die dient te "waken" over de rechtmatigheid van de activiteiten van non-profit organisaties. Volgens ngo's was het decreet in strijd met de grondwet en is de toezichthoudende instantie een middel om volledige overheidscontrole te verkrijgen over maatschappelijke organisaties (zie tevens 3.2.2 Overige (hulp)organisaties).

¹³² US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹³³ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹³⁴ Freedom House: *Freedom of the Press 2011 – Armenia*, 1 september 2011; International Telecommunication Union: *Measuring the Information Society 2011*, 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹³⁵ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments), artikel 28*, www.parliament.am, geraadpleegd op 5 oktober 2011. In dit artikel wordt eveneens het recht op de organisatie van partijen en vakbonden gegarandeerd, doch op dit gebied gelden beperkingen ten aanzien van personen werkzaam in het leger, de politie, de nationale veiligheidsdienst of het Openbaar Ministerie, rechters en leden van het Constitutioneel Hof.

US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹³⁶ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Public Organizations*, www.parliament.am, geraadpleegd op 5 oktober 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Parties*, www.parliament.am, geraadpleegd op 5 oktober 2011.

¹³⁷ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹³⁸ Freedom House: *Freedom in the World – Armenia (2011)*, 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

3.3.2.2

Vrijheid van vergadering

Naast wat er in de Grondwet is opgenomen, wordt de vrijheid van vergadering verder uitgewerkt in de *Law of the Republic of Armenia on Freedom of Assemblies* van 14 april 2011.¹³⁹

Deze wet is tot stand gekomen met steun van o.a. de OVSE/ODIHR en de Venetië-Commissie van de Raad van Europa, en vervangt deze wet de *Law of the Republic of Armenia on Conducting Meetings, Assemblies, Rallies and Demonstrations* uit maart 2008.¹⁴⁰

De nieuwe wet maakt een onderscheid tussen bijeenkomsten van politieke aard en andersoortige evenementen. Vieringen, culturele en sportevenementen worden niet gereguleerd door deze wet. Een andere wijziging ten opzichte van de vorige wet is dat de politie niet het recht heeft om de bijeenkomst te onderdrukken dan wel zich daarin te mengen als het een vreedzame bijeenkomst betreft, die georganiseerd is zonder de autoriteiten daarover in te lichten. Het recht op vrijheid van vergadering is niet absoluut en kan beperkt worden als de openbare veiligheid of constitutionele rechten en vrijheden van anderen prevaleren. Als een verzoek een bijeenkomst te mogen houden door de autoriteiten wordt afgewezen, kan tegen deze beslissing bij de rechtbank beroep aangetekend worden.¹⁴¹

Als gevolg van onderhandelingen met de ANC heeft de regering medio mei 2011 het Freedom Square weer vrijgegeven voor demonstraties van de oppositie. Hoewel in het (recente) verleden diverse (mensenrechten)organisaties problemen ondervonden bij het huren van vergaderruimte voor het houden van bijeenkomsten, lijken deze problemen sinds 2011 opgelost te zijn.¹⁴²

3.3.3

Vrijheid van godsdienst

De Armeense Grondwet garandeert de vrijheid van godsdienst en dat wordt doorgaans gerespecteerd, hoewel leden van religieuze minderheidsgroepen in hun godsdienstvrijheid enigszins beperkt worden door wetgeving.¹⁴³

Vrijheid van godsdienst mag alleen bij wet worden ingeperkt indien dit in het belang is van de openbare veiligheid, gezondheid, zedelijkheid of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Hoewel in Armenië scheiding van kerk en staat bestaat, kent de Grondwet de Armeens-Apostolische Kerk als nationale kerk een geprivilegieerde positie toe.¹⁴⁴

Ongeveer 90 procent van de bevolking behoort tot de Armeens-Apostolische Kerk, of voelt zich met deze kerk verbonden. Daarnaast zijn o.a. de volgende religieuze minderheidsgroepen te onderscheiden: rooms-katholieken, Armeens-katholieken, orthodoxe christenen, Armeens-evangelische christenen, molokanen, leden van pinkstergemeenten, zevendedag-adventisten, baptisten, charismatische christenen,

¹³⁹ Legislationline.org: *Law of the Republic of Armenia of Freedom of Assemblies, 14 april 2011*, www.legislationline.org, geraadpleegd op 5 oktober 2011; Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *OSCE promotes freedom of assembly in Armenia*, 23 juni 2011.

¹⁴⁰ Human Rights in Armenia: *Freedom of Assembly*, 1 juni 2011, www.hra.am, geraadpleegd op 5 oktober 2011.

¹⁴¹ Human Rights in Armenia: *Freedom of Assembly*, 1 juni 2011, www.hra.am, geraadpleegd op 5 oktober 2011.

¹⁴² Persbericht: *Armenia: Opposition Leader Offers Olive Branch to Government*, www.eurasianet.org, 1 juni 2011; Persbericht: *First time in three years, an authorized oppositional demonstration will take place at Freedom Square in Yerevan*, www.pik.tv, 28 april 2011,

¹⁴³ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments), 5 juli 1995*, www.parliament.am, geraadpleegd op 6 oktober 2011; U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010.

¹⁴⁴ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments), 5 juli 1995*, www.parliament.am, geraadpleegd op 6 oktober 2011.

Algemeen Ambtsbericht Armenië Februari 2012

Jehova's Getuigen, mormonen, Jeziden, joden, soennitische Koerden, shi'itische moslims, baha'is en anderen.

De omvang van de joodse gemeenschap in Armenië werd geschat tussen de 500 en 1.000 personen. Tijdens de verslagperiode waren er geen berichten van antisemitische uitingen. Er waren geen betrouwbare cijfers bekend over het aantal leden van de andere religieuze minderheidsgroepen en schattingen van eigen leden liepen teveel uiteen.¹⁴⁵

Volgens *Novosti-Armenia* zouden 67 religieuze organisaties geregistreerd zijn in Armenië. Tien daarvan maken deel uit van de officiële Armeens Apostolische Kerk en 57 daarvan behoren tot verschillende andere belijdenissen. Alle overige religieuze gemeenschappen worden beschouwd als sekten.¹⁴⁶

Hoewel de wet niet voorschrijft dat religieuze groepen zich dienen te registreren, beschikken alleen geregistreerde groepen over een juridische status. Geregistreerde groepen mogen bijvoorbeeld kranten of tijdschriften in grote oplages (meer dan 1000 exemplaren) publiceren, zalen huren voor bijeenkomsten en televisie- of radioprogramma's uitzenden.¹⁴⁷

Religieuze groepen die zich willen laten registreren, dienen 'vrij van materialisme' en 'enkel spiritueel van aard' te zijn en dienen zich te baseren op 'historisch erkende heilige Schriften'. Voor registratie zijn minimaal 200 volwassen leden nodig. De registratievereisten zijn niet van toepassing op religieuze organisaties van nationale minderheden.¹⁴⁸

Op grond van het gestelde in de *Law of the Republic of Armenia on the Freedom of Conscience and on Religious Organizations* van 17 juni 1991 is bekeren verboden. Wat hieronder wordt verstaan wordt verder niet gedefinieerd, maar in de praktijk wordt hier zowel actieve als gedwongen bekering onder verstaan. Dit verbod geldt overigens voor alle religieuze groeperingen, inclusief de Armeens-Apostolische Kerk. Verder is financiering in Armenië door in het buitenland gevestigde religieuze organisaties eveneens niet toegestaan, maar de autoriteiten zien niet toe op naleving van dit verbod.¹⁴⁹

Daarnaast hield de regering doorgaans niet de hand aan bestaande wettelijke beperkingen met betrekking tot vrijheid van godsdienst. In de verslagperiode hebben een paar religieuze groepen gemeld dat er nog steeds sprake was van een negatieve houding naar leraren en kinderen toe die lid waren van een andere religieuze groep dan de Armeens-Apostolische Kerk, met name tijdens de geschiedenislessen van de Armeens-Apostolische Kerk. Echter, volgens de meeste religieuze groepen is de situatie in de verslagperiode verbeterd.¹⁵⁰

Leden van religieuze minderheidsgroepen, in het bijzonder Jehova's Getuigen, werden in het algemeen door de bevolking negatief bekeken. Zij waren soms het mikpunt in vijandige preken van de Armeens-Apostolische Kerk en ondervonden ook

¹⁴⁵ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; US Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010.

¹⁴⁶ Persbericht: *Controversy Over Armenian Religion Bill*, www.pik.tv, 19 augustus 2011.

¹⁴⁷ U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010.

¹⁴⁸ U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010.

¹⁴⁹ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on the Freedom of Conscience and on Religious Organizations*, 17 juni 1991, www.parliament.am, geraadpleegd op 6 oktober 2011; U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010.

¹⁵⁰ U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010; Freedom House: *Freedom in the World - Armenia (2011)*, 2011.

sociale discriminatie en intolerantie, waaronder op de werkvloer. In discussies op televisie werden deze minderheidsgroepen door onder andere vertegenwoordigers van de Armeens-Apostolische Kerk regelmatig afgeschilderd als vijanden van de staat en de nationale eenheid.¹⁵¹

De meest voorkomende vormen van schending van vrijheid van godsdienst waren o.a. beledigingen, verspreiding van haatdragende pamfletten, gevangenisstraf voor personen die een beroep deden op de wet gewetensbezwaren alsmede aanvallen op en ruwe behandeling van personen die probeerden hun overtuigingen te delen met anderen.¹⁵²

In juni 2009 brachten de Venetië Commissie, de OVSE en ODIHR advies uit over de conceptwet *Law of Making Amendments and Addenda to the Law on Freedom of Conscience and on Religious Organisations*. Deze conceptwet is echter nimmer als wet aangenomen, waardoor de oorspronkelijke wet van 17 juni 1991 nog van kracht is.¹⁵³

De Armeense autoriteiten hebben inmiddels een aangepaste conceptwet inzake de *Law of Making Amendments and Addenda to the Law on Freedom of Conscience and on Religious Organisations* opgesteld en in oktober 2010 opnieuw voorgelegd aan de Venetië-Commissie, de OVSE en de ODIHR. Bij de behandeling van de conceptwet 2010 bleek dat de aanbevelingen die in 2009 waren gedaan klaarblijkelijk niet in beschouwing waren genomen bij het opstellen van het concept 2010. Daarop reageerden vertegenwoordigers van religieuze groepen dat beide concepten gericht zijn tegen religieuze minderheden en religieuze verscheidenheid in het land.¹⁵⁴

Op 22 december 2010 brachten de Venetië-Commissie, de OVSE en de ODIHR een *Interim Joint Opinion* uit over de aangepaste conceptwet 2010. Hierin zijn een aantal aanbevelingen opgenomen, gericht op het waarborgen van de naleving van de conceptgrondwet aan internationale wetgeving.¹⁵⁵

In februari 2011 nam een delegatie van de Venetië-Commissie deel aan een conferentie over vrijheid van godsdienst in Armenië. De delegatie bezocht Armenië om informatie te verkrijgen over de voorgenomen wetswijzigingen op de *Law on Freedom of Conscience and on Religious Organisations*.¹⁵⁶

Op 19 augustus 2011 vond een openbaar debat plaats over een nieuwe *Draft law of Freedom of Conscience and Religious Freedom and Amendments to Related Legislation*, waaraan 60 vertegenwoordigers van religieuze organisaties en gemeenschappen, de National Assembly, het maatschappelijke middenveld en internationale organisaties aan deelnamen. Deze nieuwe *Draft Law* is de derde sinds 2009 die door het Armeense ministerie van Justitie is opgesteld. De *Draft Law* zal behandeld worden tijdens de 2012 voorjaarszitting van de National Assembly.

¹⁵¹ U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010; Freedom House: *Freedom in the World - Armenia (2011)*, 2011.

¹⁵² Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights in Armenia report 2010*, januari 2011; U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010.

¹⁵³ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission): *Interim Joint Opinion on the Law on Making Amendments and Supplements to the Law on Freedom of Conscience and Religious Organizations*, 22 december 2010.

¹⁵⁴ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission): *Interim Joint Opinion on the Law on Making Amendments and Supplements to the Law on Freedom of Conscience and Religious Organizations*, 22 december 2010.

¹⁵⁵ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission): *Interim Joint Opinion on the Law on Making Amendments and Supplements to the Law on Freedom of Conscience and Religious Organizations*, 22 december 2010.

¹⁵⁶ Persbericht: *Venice Commission visits Armenia*, www.humanrightseurope.org, 17 februari 2011.

Voorafgaand daaraan zal de *Draft Law* voor advies worden voorgelegd aan de Venetië-Commissie.¹⁵⁷

3.3.3.1 Jehova's Getuigen

De Jehova's Getuigen zijn sinds 1975 actief in Armenië en sinds 8 oktober 2004 geregistreerd als religieuze organisatie in Armenië. Deze registratie is volgens de Jehova's Getuigen het gevolg van internationale druk aangezien in de periode 1993 – 2004 de organisatie vijftien maal een verzoek om registratie zou hebben ingediend die allemaal werden geweigerd. De organisatie zou in Armenië 10.500 leden hebben en ongeveer 24.000 volgelingen.¹⁵⁸

Ten aanzien van alle religieuze minderheden stonden de autoriteiten tegenover de Jehova's Getuigen het meest negatief. Ook de Armeense bevolking oordeelde in het algemeen negatief over hen, mede omdat leden van deze religieuze organisatie bloedtransfusies weigeren en mannelijke leden weigeren hun dienstplicht te vervullen.¹⁵⁹

Er waren wederom gevallen van geweld tegen leden van de groepering. In de verslagperiode waren verschillende berichten van Jehova's Getuigen die het slachtoffer waren geworden van verbaal geweld, al dan niet nadat zij geprobeerd hadden mensen te bekeren (zie tevens 3.3.3 Vrijheid van Godsdienst). Jehova's Getuigen maakten voorts ook melding van het feit dat zij problemen ondervonden met het huren van grote ruimtes voor hun jaarlijkse bijeenkomsten. Zonder succes hebben zij meer dan twaalf lokaties, voornamelijk stadions, geprobeerd te huren die privé eigendom waren of waarvan het eigendom of beheer in handen was van de staat of lokale overheidsorganen. Soms was het huurcontract reeds getekend maar werd dat later weer ontbonden.¹⁶⁰

In de periode 1 juni 2010 t/m 31 december 2010 zijn 19 Jehova's Getuigen veroordeeld tot gevangenisstraf voor het ontduiken van de militaire dienstplicht of de alternatieve militaire dienstplicht. Tien daarvan kregen een vonnis van 30 maanden opgelegd en de overige vonnissen liepen uiteen van 12 tot 36 maanden. Volgens leiders van de Jehova's Getuigen in Jerevan zouden per 1 juni 2010 nog 76 leden in de gevangenis verblijven en zou nog één lid in voorlopige hechtenis zitten. Dit zou het gevolg zijn vanwege hun weigering militaire dienstplicht dan wel alternatieve dienstplicht te vervullen op grond van gewetensbezwaren. Vertegenwoordigers van Jehova's Getuigen verklaarden wel dat alle 'Jehova's' gevangenen de keuze hebben gekregen tussen alternatieve dienstplicht of gevangenisstraf. Alternatieve dienstplicht werd geweigerd omdat ook deze vorm van dienstplicht onder militair toezicht staat.¹⁶¹

Vervangende dienstplicht wegens gewetensbezwaren is in Armenië vastgelegd in de *Law of the Republic of Armenia to the Law on Alternative Service*, aangenomen op 17 december 2003. Deze wet voorziet echter niet in een 'echte' burgerdienst ter

¹⁵⁷ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *OSCE Office in Yerevan encourages sensitive reporting on religious issues*, 5 augustus 2011; Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *OSCE Office supports public debate on Armenia's new draft legislation on religious freedoms*, 19 augustus 2011; Persbericht: *OSCE: Armenia softening law on religions*, www.upi.com, 23 augustus 2011.

¹⁵⁸ Helsinki Committee of Armenia: *Freedom of Religion in Armenia, a study*, 2011.

¹⁵⁹ U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010; Helsinki Committee of Armenia: *Freedom of Religion in Armenia, a study*, 2010.

¹⁶⁰ U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010; Freedom House: *Freedom in the World - Armenia (2011)*, 2011.

¹⁶¹ U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010; U.S. Department of State: *July-December, 2010 International Religious Freedom Report - Armenia*, 13 september 2011.

vervanging van de militaire dienstplicht, omdat deze burgerdienst nog steeds onder toezicht staat van het ministerie van Defensie. Daarnaast was er ook kritiek op de lengte van de vervangende dienstplicht: 42 maanden indien sprake was van alternatieve dienst buiten het leger en 36 maanden als er sprake was van alternatieve dienst in het leger, terwijl de militaire dienstplicht 24 maanden duurt.¹⁶²

In 2010 formuleerden Armeense autoriteiten een aantal wetswijzigingen om het aantal klachten over de huidige wet terug te dringen en de aangepaste wet meer in overeenstemming te brengen met internationale wetgeving. De OVSE/ODIHR en de Venetië-Commissie brachten in september 2011 advies uit over de wetswijzigingen en deden een aantal aanbevelingen.¹⁶³

3.3.4 *Bewegingsvrijheid*

De Grondwet stelt dat iedere Armeense staatsburger het land vrijelijk in en uit mag reizen. Daarnaast heeft iedere staatsburger de vrijheid om door Armenië te reizen en zich overal in Armenië te mogen vestigen. In de praktijk was er echter sprake van enige beperkingen.¹⁶⁴

Van de vier landen die aan Armenië grenzen, zijn Iran en Georgië de enige landen waarmee Armenië reguliere grenzen heeft. De grenzen met Turkije en Azerbeidzjan zijn nog steeds gesloten als gevolg van het conflict om Nagorny-Karabach (zie tevens 2.2.3 Relatie met buurlanden en 2.2.3.1 Turkije). Een staatsburger die tijdelijk of permanent het land wil uitreizen, dient over een uitreisvisum te beschikken. Een uitreisvisum voor een tijdelijk verblijf buiten Armenië wordt doorgaans binnen één dag verstrekt en kost 1.000 Dram voor ieder jaar dat het visum geldig is.¹⁶⁵

In de verslagperiode was er tal van meldingen dat burgers van buiten Jerevan die naar de stad wilden reizen om deel te nemen aan demonstraties van de oppositie, werden verhinderd door de autoriteiten.¹⁶⁶

In Armenië bestaat een woonregistratieplicht. De woonregistratie wordt door de politie bijgehouden door middel van een stempel in het paspoort van de aanvrager. Toestemming van de autoriteiten om te mogen verhuizen is niet vereist. Als iemand verhuist naar een andere gemeenschap¹⁶⁷ dan dient de politie geïnformeerd te worden en dient de registratie aangepast te worden. Als iemand eigenaar is van onroerend goed in een andere gemeenschap dan waar hij woonachtig is, hoeft hij zijn onroerend goed niet te laten registreren in de gemeenschap waar hij woonachtig is, maar mag hij dit laten registreren in de gemeenschap waar het gelegen is.¹⁶⁸

¹⁶² Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *Opinion on the Draft Law of the Republic of Armenia on Making Amendments and Supplements to the Law on Alternative Service*, 8 september 2011; Raad van Europa: *Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Armenia from 18 to 21 January 2011*, 9 mei 2011.

¹⁶³ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *Opinion on the Draft Law of the Republic of Armenia on Making Amendments and Supplements to the Law on Alternative Service*, 8 september 2011; European Commission for Democracy through Law (Venice Commission): *Draft Law on Amendments and Additions to the Law on Alternative Service of the Republic of Armenia*, 14 september 2011.

¹⁶⁴ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments)*, www.parliament.am, geraadpleegd op 10 oktober 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹⁶⁵ European Parliament, *The Nagorno-Karabakh Conflict: Recent Developments and Background*, 23 mei 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹⁶⁶ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹⁶⁷ Een gemeenschap is vergelijkbaar met een gemeente, zie 2.1.5.2 Uitvoerende macht.

¹⁶⁸ Ook bij de woonregistratie kan men te maken krijgen met corruptie.

3.3.4.1 Reis- en identiteitsdocumenten

Armenië kent drie documenten die gebruikt kunnen worden als reisdocument:

- een gewoon paspoort;
- een vluchtelingenpaspoort;
- een staatlozenpaspoort (dit paspoort is slechts aan zeven personen afgegeven).

De geldigheidsduur van een gewoon paspoort is tien jaar en dit paspoort kan eenmalig worden verlengd voor een periode van vijf jaar door middel van een stempel in het paspoort; een (tijdelijk) paspoort voor een minderjarige tot zestien jaar is drie jaar geldig en een vluchtelingenpaspoort drie jaar.

Iedere staatsburger van Armenië is verplicht om vanaf zestien jaar in het bezit te zijn van een paspoort. Een paspoort kan aangevraagd worden bij één van de 61 kantoren van de OVIR (zie tevens 3.3.4.3 Passport and Visa Department of the Police (OVIR)). Vluchtelingen en staatlozen kunnen alleen een paspoort aanvragen op het hoofdkantoor van de OVIR in Jerevan.

Armenië kent geen identificatieplicht en er zijn naast het paspoort geen specifieke identificatiebewijzen in omloop. Indien men zich voor bepaalde handelingen toch dient te identificeren, dan kan hiervoor het paspoort, rijbewijs of militaire boekje worden gebruikt. Het Armeense paspoort vermeldt niet standaard de etnische afkomst van de aanvrager, maar op diens verzoek kan dit wel in het paspoort worden opgenomen. Vrijwel alle Armeniërs zijn in het bezit van een paspoort, zelfs in afgelegen gebieden.

Bij de aanvraag van een paspoort dienen twee pasfoto's en een uittreksel uit het geboorteregister te worden overhandigd. Kinderen jonger dan zestien jaar kunnen slechts met toestemming van beide ouders een paspoort aanvragen. Zij dienen naast pasfoto's en een uittreksel uit het geboorteregister (of de erkenningsakte) tevens de huwelijksakte van de ouders en een kopie van het paspoort van de ouders te overleggen. Bij de aanvraag dient één van de ouders aanwezig te zijn om zijn/haar schriftelijke toestemming te geven. Indien dit niet mogelijk is, dient een voogd, die door de ouder(s) (middels een notarieel bekrachtigde akte) aangewezen is, aanwezig te zijn. In het geval van alleenstaand ouderschap volstaat een paspoortkopie van de betreffende ouder.

Een paspoort dient in principe door de aanvrager zelf opgehaald te worden maar het is ook mogelijk dit door iemand te laten doen die door de aanvrager is gemachtigd middels een door een notaris gelegaliseerde machtiging.

Een Armeens staatsburger die bij een diplomatieke vertegenwoordiging in het buitenland een paspoort wil aanvragen, dient een aanvraagformulier, het oude paspoort en vier pasfoto's in te leveren. In het geval de aanvrager een man betreft die ouder is dan achttien jaar, dient ook nog een kopie van het militaire boekje te worden overhandigd ten teken dat hij de dienstplicht heeft vervuld. Als een mannelijke aanvrager tussen de zestien en achttien jaar is dient een bewijs te worden overlegd dat hij is geregistreerd voor militaire dienst.

Indien de persoon vanwege verlies of diefstal geen paspoort meer heeft, dient naast bovengenoemde zaken in plaats van zijn paspoort een kopie van de geboorteakte overlegd te worden. Ook indien het een eerste paspoortaanvraag betreft, dient de aanvrager bij gebrek aan een oud paspoort een kopie van zijn geboorteakte te overleggen. Daarnaast dient hij een kopie van het paspoort van zijn ouders, de huwelijksakte van zijn ouders, en (in geval van overlijden van de ouders) een kopie van de betreffende overlijdensakte(n) te overleggen. Op het aanvraagformulier dient

(indien mogelijk) het adres in Armenië ingevuld te worden. Dit wordt via het ministerie van Buitenlandse Zaken in Jerevan bij de paspoortafdeling van de politie gecontroleerd. Indien de aanvrager geen adres (meer) heeft in Armenië, dient het feitelijke adres in het land van verblijf opgegeven te worden.

3.3.4.2

Nieuwe generatie reis- en identiteitsdocumenten

Armenië is voornemens om in 2012 paspoorten te gaan uitgeven met biometrische kenmerken. De "chip" in deze paspoorten zal worden voorzien van de naam en achternaam, datum en plaats van geboorte, evenals een digitale foto en twee vingerafdrukken van de houder. De oude paspoorten blijven geldig, maar als een staatsburger een paspoort met biometrische kenmerken aanvraagt dient het oude paspoort ingeleverd te worden.

Tegelijkertijd zullen elektronische identiteitskaarten worden geïntroduceerd. Deze identiteitskaarten zullen dezelfde informatie bevatten als de nieuwe paspoorten, maar met een elektronische handtekening in plaats van vingerafdrukken. Alle in Armenië woonachtige staatsburgers die ouder zijn dan zestien jaar worden verplicht over een identiteitskaart te beschikken. Aan iemand jonger dan zestien jaar zal geen identiteitskaart worden verstrekt. Zonder identiteitskaart zal het voor iemand ouder dan zestien jaar moeilijk worden om bijvoorbeeld tot een universiteit toegelaten te worden of een baan te krijgen. Een wet hiertoe is momenteel in voorbereiding.

In februari 2011 werd bekendgemaakt dat het Poolse bedrijf *PWPW S.A. (Polish Security Printing Works)* en het Franse bedrijf *Oberthur* de aanbesteding hadden gewonnen om de paspoorten met biometrische kenmerken en de elektronische identiteitskaarten te gaan produceren. Het is echter nog niet besloten wie van de twee bedrijven de nieuwe documenten gaat introduceren in Armenie.¹⁶⁹

Het paspoort met biometrische kenmerken kan evenals het huidige paspoort aangevraagd worden bij de 61 kantoren van de OVIR (zie tevens 3.3.4.3 Passport and Visa Department of the Police (OVIR)). Vluchtelingen en statelozen kunnen alleen een paspoort aanvragen op het hoofdkantoor van de OVIR in Jerevan.

Het plan bestaat om ook de Armeense ambassades in het buitenland uit te rusten met apparatuur voor het afnemen van biometrische kenmerken maar een definitieve beslissing daarover is nog niet genomen. Het is voor zover bekend niet de bedoeling dat honoraire consulaten de beschikking krijgen over deze apparatuur.

3.3.4.3

Passport and Visa Department of the Police (OVIR)

Er zijn plannen om de komende jaren het aantal regionale OVIR kantoren waar een paspoort aangevraagd kan worden uit te breiden. Vluchtelingen en staatlozen kunnen alleen een paspoort aanvragen op het hoofdkantoor van de OVIR in Jerevan.

Paspoortaanvragen worden centraal geregistreerd bij de OVIR. Als het paspoort gereed is, kan het worden afgehaald bij een rayonkantoor, dat in elke gemeente aanwezig is en onder het politiebureau valt. Iedere Armeense staatsburger dient het paspoort in persoon aan te vragen.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Persbericht: *Armenian Parliament discussing introduction of biometric passports*, www.tert.am, 14 september 2011; Persbericht: *Armenia to issue biometric passports beginning next year*, www.armenianow.com, 8 juni 2011.

¹⁷⁰ Bij kinderen jonger dan 16 jaar tekent één van de ouders.

De termijn tussen aanvraag en ophalen van het paspoort is vastgesteld op vijf werkdagen. Als iemand zijn paspoort sneller wil ontvangen, kan hij tegen betaling van wettelijk vastgestelde bedragen gebruik maken van de versnelde procedure. De aanvullende inkomsten die deze procedure genereert, komen voor 70% ten goede aan de salarissen van het OVIR-personeel om corruptie tegen te gaan. Van de overige 30% wordt computers gekocht en reparaties aan de OVIR kantoren mee gefinancierd. Het verlengen van een paspoort kan binnen één dag.¹⁷¹

De OVIR is de enige instantie in Armenië die paspoorten mag uitgeven. Sinds 1994 wordt alle informatie met betrekking tot visa en paspoortaanvragen (waaronder ook pasfoto's) waarover de OVIR beschikt opgeslagen in een centrale database die door de politie wordt beheerd (de OVIR is onderdeel van de politie). Het is de bedoeling dat ook de biometrische kenmerken van de nieuwe generatie reis- en identiteitsdocumenten door de OVIR wordt opgeslagen en door de politie wordt beheerd.

Er is geen informatie beschikbaar over vervalsingen van reisdocumenten.

3.3.4.4

Reizen naar het buitenland

Een paspoort op zich is alleen geldig binnen de grenzen van Armenië. Wanneer men naar het buitenland wil reizen, dient eerst een uitreisstempel in het paspoort geplaatst te worden. Pas dan is het paspoort voor de Armeense autoriteiten geldig als internationaal reisdocument. Mannen dienen een kopie van het militaire boekje (ten teken dat de dienstplicht is vervuld) aan de politie te tonen. Het uitreisstempel wordt doorgaans geplaatst op pagina vier van het paspoort. Op grond van het stempel mag men gedurende de geldigheidsduur van het paspoort onbeperkt Armenië uit- en inreizen. Het uitreisstempel kan, ook bij diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland, verlengd worden met maximaal vijf jaar, uiteraard zolang de periode binnen de geldigheidsduur van het paspoort valt.¹⁷²

Ook wanneer men naar één van de GOS-landen wil reizen is een dergelijk stempel noodzakelijk.¹⁷³ Voordat men echter een dergelijk stempel in het paspoort krijgt, vindt individuele controle plaats¹⁷⁴ waarbij gekeken wordt of naar betrokkene enig strafrechtelijk onderzoek loopt. Na invoering van het paspoort met biometrische kenmerken zal het uitreisstempel komen te vervallen (zie 3.3.4.3 Nieuwe generatie reis- en identiteitsdocumenten).

Kinderen die naar het buitenland reizen dienen in het bezit te zijn van een eigen paspoort. Een kinderpaspoort is drie jaar geldig en dient iedere drie jaar vervangen te worden tot het kind zestien jaar is geworden.

Personen die hun militaire dienstplicht nog dienen te vervullen en die naar het buitenland willen reizen, krijgen een stempel dat maximaal geldig is tot de dag waarop de dienstplichtige achttien jaar wordt. Mannen in de dienstplichtige leeftijd

¹⁷¹ Vroeger was er geen wettelijke termijn tussen de aanvraag en het afleveren van het paspoort. Dat leidde tot veel corruptie, omdat het proces eindeloos kon worden getraïneerd tenzij aanvragers bereid waren tot betalen.

¹⁷² Verlenging van de geldigheidsduur van het uitreisstempel kost in Armenië 1000 dram per verlengd jaar. Vertegenwoordigingen in het buitenland hanteren eigen tarieven. In de verslagperiode was 1 euro ongeveer 520 dram.

¹⁷³ Armeniërs kunnen visumvrij de GOS-landen inreizen, behalve naar Turkmenistan. Azerbeidzjan kunnen ze in het geheel niet inreizen.

¹⁷⁴ Er wordt bij het bureau van Interpol en het informatiebureau van de politie nagegaan of er een strafrechtelijk onderzoek tegen betrokkene loopt. Indien het stempel in het paspoort wordt geplaatst, wordt dit namens het hoofd van de politie gedaan.

die hun dienstplicht nog niet vervuld hebben, kunnen te maken krijgen met bureaucratische obstakels wanneer zij naar het buitenland willen reizen.

Hierdoor is het steeds moeilijker het land op illegale wijze in of uit te reizen. Het is lastig voor mensen die gezocht worden om het land te verlaten, aangezien op vliegvelden en grensposten vrij uitgebreide controles plaatsvinden (zie tevens 3.3.4.5 Border Management Information System).

3.3.4.5 Border Management Information System (BMIS)

De autoriteiten hebben verschillende maatregelen genomen om illegaal in- en uitreizen te voorkomen. Met steun van onder andere USAID en de *International Organization for Migration (IOM)* is het "*Border Management Information System*" (BMIS) bij alle zes grensovergangen en het vliegveld ingevoerd. Het BMIS is een centraal computersysteem dat bedoeld is om al het verkeer via de Armeense grensovergangen te registreren en te controleren.

Met BMIS wordt door middel van het scannen van het paspoort zowel in- als uitgaand verkeer gecontroleerd. In het systeem zijn allerlei verschillende *databases* gekoppeld aan de persoonsgegevens van passanten, waaronder lijsten van personen die gezocht worden door politie of veiligheidsdiensten. Hierdoor kunnen de diverse overheidsdiensten die zich bezighouden met grenszaken op een geïntegreerde wijze samenwerken. Het BMIS is inmiddels ook aangesloten op Armstat, het statistische bureau van Armenië.

3.3.4.6 Vestiging in Armenië

Etnische Armeniërs die langdurig in het buitenland woonden, ondervonden geen problemen om zich weer in Armenië te vestigen. Dat gold ook voor terugkerende afgewezen asielzoekers. Ze werden niet vervolgd voor het feit dat ze (soms op illegale wijze) het land hadden verlaten. Doorgaans konden ze hun leven in Armenië weer opbouwen, zonder gehinderd te worden door de autoriteiten.

Een uitzondering vormen personen die door de autoriteiten gezocht worden voor strafbare feiten. Die worden bij terugkeer wel vervolgd. Ook dienstplichtigen worden bij terugkomst aan hun dienstplicht gehouden (zie tevens 3.3.4 Dienstplicht). Terugkerende afgewezen asielzoekers uit West-Europa hadden, net als iedereen die nieuw op de arbeidsmarkt kwam, vooral problemen op het gebied van het vinden van werk.

Etnische Armeniërs met een buitenlands paspoort die zich opnieuw in Armenië willen vestigen, kunnen middels een vereenvoudigde procedure het staatsburgerschap verkrijgen. Bij een gemengd huwelijk kan een buitenlandse partner ook een beroep doen op deze vereenvoudigde procedure. Dit geldt in theorie ook voor Armeense burgers met een Azeri-partner. Er zijn geen bijzondere wettelijke bepalingen voor Azeri; in de praktijk zijn er geen gevallen bekend van gemengd Armeens-Azeri gehuwden die een aanvraag hebben gedaan voor het Armeense staatsburgerschap.

175

¹⁷⁵ Zie voor meer informatie het laatste thematisch Ambtsbericht Staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving in de Republieken van de voormalige Sovjet-Unie: Armenië.

- 3.3.4.7 Civil Acts Registration Agency¹⁷⁶
Het *Civil Acts Registration Agency* ofwel de bevolkingsadministratie in Armenië kent de volgende registers:
- Geboorteaktes;
 - Overlijdensaktes;
 - Huwelijksaktes;
 - Echtscheidingsaktes;
 - Erkenningsaktes;
 - Naamwijzigingsaktes;
 - Adopties.

Ieder register wordt apart bijgehouden.

Het hoofdkantoor van de bevolkingsadministratie is gevestigd in Jerevan (*Civil Acts Registration Agency*) en daarnaast zijn er in Armenië 51 bijkantoren, de *Regional Divisions of Civil Acts Registration*.

- 3.3.4.8 Namenrecht
Bij de geboorte krijgt het kind de voornaam die de ouders zijn overeengekomen. Bij de geboorte krijgt het kind de achternaam die de ouders zijn overeengekomen, en dat is doorgaans de achternaam van de vader (maar mag ook de achternaam van de moeder zijn).

Als een volwassene (vanaf achttien jaar) zijn naam wil wijzigen, dient hij hiervoor een verzoek in te dienen bij het regionale administratiekantoor. Als het een kind betreft die de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, dan kunnen de ouders het verzoek om naamswijziging indienen. In dit geval dienen beide ouders in te stemmen met de naamswijziging. Als het kind dat zijn naam wil wijzigen ouder dan zestien jaar maar jonger dan achttien jaar is, mag hij of zij het verzoek zelf indienen, maar beide ouders dienen wel in te stemmen met het verzoek.

Na ontvangst van een verzoek tot naamswijziging verifieert het regionale registratiekantoor met de politie of de betreffende persoon antecedenten heeft. Als die er zijn, wordt geen toestemming gegeven de naam te laten wijzigen. Als er geen antecedenten zijn geeft het regionale administratiekantoor een certificaat voor de naamswijziging af. Dit document is nodig om bijvoorbeeld de tenaamstelling in het paspoort of andere documenten (bijvoorbeeld diploma's) te laten wijzigen.

- 3.3.4.9 (Traditioneel) Huwelijk
Het is verplicht om een traditioneel huwelijk te laten registreren bij de bevolkingsadministratie. Onder een traditioneel huwelijk wordt een kerkelijk huwelijk verstaan omdat volgens het *Civil Acts Registration Agency* andere traditionele huwelijken in Armenië niet plaatsvinden.

Ondanks deze verplichting zijn in Jerevan een aantal gevallen bekend waarbij het kerkelijk huwelijk niet werd geregistreerd. Op het platteland komt dit meer voor. Als een vrouw moet bevallen en het huwelijk is nog niet geregistreerd, wordt dat doorgaans alsnog gedaan vóór de bevalling.

¹⁷⁶ Het *Civil Acts Registration Agency* wordt in de volksmond ook wel ZAGS genoemd, een Russische afkorting uit de Sovjettijd.

Hoewel de ouders bij de beslissing om te gaan trouwen een grote rol spelen, nemen de echtelieden de definitieve beslissing of er getrouwd wordt. In Armenië worden jaarlijks zo'n 16.000 huwelijken gesloten, waarbij zo'n 15% eindigt in echtscheiding.

Als een kerkelijk huwelijk wordt gesloten vindt registratie alleen in de kerk plaats. Aan de echtelieden worden geen documenten overlegd waaruit blijkt dat het huwelijk is gesloten. Een kerkelijk huwelijk heeft volgens het *Civil Acts Registration Agency* dan ook geen juridische status.

In Armenië komt het voor dat mensen samenwonen zonder dat zij gehuwd zijn. Ook die samenlevingsvorm heeft volgens het *Civil Acts Registration Agency* geen juridische status. Op grond van het Burgerlijk Wetboek uit 1998 kan een vader kinderen die niet binnen een huwelijk zijn geboren erkennen en, met instemming van de moeder, de kinderen onder zijn achternaam laten registreren. Als de moeder er voor kiest de kinderen niet door de vader te laten erkennen, krijgen deze kinderen automatisch de achternaam van de moeder.¹⁷⁷

3.3.4.10 Overlijden

De procedure bij overlijden is als volgt: doorgaans stelt een dokter vast of een persoon is overleden maar in voorkomende gevallen kan ook een rechtbank dit doen.

Ook stelt doorgaans een dokter vast wat de doodsoorzaak is geweest, of, als de persoon onbekend is, een patholoog.

De dokter, rechtbank of patholoog geeft een document af dat een persoon is overleden en wat de doodsoorzaak is geweest.

Indien de overledene jonger is dan 16 jaar dient de familie dit document samen met het paspoort of de originele geboorteakte (geen afschrift) van de overleden persoon in te leveren bij de bevolkingsadministratie. Indien de overledene ouder is dan 16 jaar dient de familie alleen het paspoort te overleggen. De bevolkingsadministratie registreert op basis van deze documenten het overlijden in het overlijdensregister en geeft een overlijdensakte af.

Met behulp van deze overlijdensakte is het voor de familie of vrienden pas mogelijk om de begrafenis te regelen. Volgens het *Civil Acts Registration Agency* neemt deze procedure slechts 1 dag in beslag, waarbij werd opgemerkt dat het in Jerevan ook mogelijk is dit op zondag te doen. Buiten Jerevan is dat niet mogelijk.

Als een persoon om geweld door het leven is gekomen, hangt het van de politie af wanneer het lichaam wordt vrijgegeven. Voor de rest is de procedure volgens het *Civil Acts Registration Agency* hetzelfde.

Volgens het *Civil Acts Registration Agency* worden bovenstaande procedures in de praktijk ook gevolgd.

¹⁷⁷ Artikel 45, lid 5, van de *Familiewet* van 2004 (die in april 2005 in werking is getreden), evenals *Aktes van de Burgerlijke Stand*, artikel 14 - 21, m.n. artikel 17.

- 3.3.4.11 Fraude met aktes
Volgens het *Civil Acts Registration Agency* kwam fraude met aktes nog wel voor, maar minder dan voorheen. De meeste fraude wordt gesignaleerd met geboorteaktes.

Sinds medio juli 2004 hebben alle zeven aktes (zie 3.3.4.7 Civil Acts Registration Agency) een eigen kleur en watermerk, ter bestrijding van fraude.

- 3.3.4.12 Social Security Card
Iedereen krijgt bij geboorte een *Social Security Card* met een *Social Security Number* dat uniek voor de betreffende persoon is. Ook het paspoortnummer staat op de *Social Security Card*. Als iemand een nieuw paspoort krijgt (met een ander paspoortnummer), dan dient hij of zij tevens een nieuw *Social Security Card* aanvragen.

Het *Social Security Number* is uniek en verandert niet.

3.3.5 *Rechtsgang*

De onafhankelijkheid van de rechtspraak is in de Grondwet vastgelegd, maar in de praktijk bleven rechtbanken (politieke) druk ondervinden van de president en de uitvoerende macht, die er in de praktijk toe leidde dat rechters een verdachte in vrijwel alle zaken schuldig verklaarde. Ter illustratie: in minder dan 1% van alle zaken luidde het vonnis vrijspraak.¹⁷⁸

Hoewel corruptie in de rechtspraak nog steeds bestond, was de indruk dat het minder voorkwam dan in de vorige verslagperiode. Een mogelijke verklaring voor deze daling is de aanzienlijke stijging van de salarissen van de rechterlijke macht en het feit dat veel corruptiezaken werden ingesteld tegen midden- en lagere klasse ambtenaren (inclusief politieagenten en aanklagers). Dankzij een grotere kans op disciplinaire actie en andere strafmaatregelen dan voorgaande jaren zijn ook de rechters voorzichtiger geworden.¹⁷⁹

De wet vereist dat de meeste processen openbaar zijn, maar staat uitzonderingen toe, bijvoorbeeld als een geheim proces geacht wordt in het belang te zijn van goede zeden, nationale veiligheid of voor de bescherming van de privélevens van de deelnemers. Jury's worden niet gebruikt. In de rechtbanken van de eerste aanleg bepaalt één rechter het vonnis. In de hogere rechtbanken wordt het vonnis bepaald door een panel van rechters.¹⁸⁰

In het algemeen hebben gedaagden het recht om bij hun rechtszaak aanwezig te zijn en doorgaans is hun aanwezigheid ook vereist. Gedaagden hebben recht op hun eigen advocaat; slechts in een aantal gevallen voorziet de wet in een pro-deo advocaat en op verzoek is de overheid verplicht daarin te voorzien. In de regio's buiten Jerevan, waar dikwijls niet genoeg advocaten beschikbaar zijn, werden deze verzoeken vaak niet gehonoreerd. Naar verluidt weigerden zo nu en dan gedaagden

¹⁷⁸ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments)*, www.parliament.am, geraadpleegd op 12 oktober 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Partnership for Open Society Perspective: *Armenia's ENP Implementation in 2010*, november 2010.

¹⁷⁹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

¹⁸⁰ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

de hun toegewezen pro-deo advocaat vanwege de perceptie dat pro-deo advocaten zouden samenspannen met de aanklagers.¹⁸¹

In de Grondwet is ook opgenomen dat iemand onschuldig is totdat het tegendeel is bewezen, maar in de praktijk wordt dit recht vaak geschonden. Hoewel bij wet is bepaald dat gedaagden getuigen mogen ondervragen, bewijs mogen aandragen en de zaak mogen onderzoeken voorafgaand aan het proces, beschikken gedaagden en hun advocaten over weinig mogelijkheden om overheidsgetuigen te betwisten, met name politieagenten. Bij wet is bepaald dat politieagenten in hun officiële hoedanigheid niet als getuige in een proces opgeroepen mogen worden, tenzij zij getuige of slachtoffer zijn in een zaak. De verdediging heeft dan ook nauwelijks mogelijkheden om de bevindingen van bijvoorbeeld officiële politierapporten aan te vechten. Derhalve worden deze rapporten, die door rechtbanken als onbetwistbaar worden beschouwd, routinematig door de rechtbanken gebruikt als bewijs.¹⁸²

Verder verzuimden rechtbanken op alle niveau's om beweringen door beklaagden en getuigen dat zij mishandeld of gefolterd zouden zijn tijdens het onderzoek in beschouwing te nemen. Advocaten hebben het recht om bewijs van marteling of mishandeling te overleggen teneinde een ten onrechte verkregen bekentenis uit te sluiten. Echter, rechters reageerden vaak niet op zulk bewijs, hechtten er weinig belang aan of verwierpen het onmiddellijk en verklaarden de beklagde schuldig in zaken waarin getuigen beweerden gemarteld of mishandeld te zijn.¹⁸³

Ook werd in de praktijk het recht dat men niet gedwongen kan worden om te getuigen en de verplichting om onrechtmatig verkregen bewijs uit te sluiten niet altijd gerespecteerd. Voorstellen van advocaten hiertoe werden grotendeels genegeerd of afgewezen.¹⁸⁴

Als de veroordeelde een minderjarige betreft en de rechtbank besluit dat de minderjarige gestraft kan worden zonder strafrechtelijke vervolging, kan de rechtbank bij het vaststellen van het vonnis de minderjarige vrijstellen van straf en disciplinaire maatregelen opleggen.¹⁸⁵

Zowel de veroordeelde, de vrijgesprokene, hun advocaten, hun wettelijke vertegenwoordigers als de aanklager zijn bevoegd beroep aan te tekenen tegen vonnissen en beslissingen van rechtbanken van de eerste aanleg die nog niet tot uitvoer zijn gekomen.¹⁸⁶

¹⁸¹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Partnership for Open Society Perspective: *Armenia's ENP Implementation in 2010*, november 2010; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

¹⁸² US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

¹⁸³ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; United Nations General Assembly: *Report of the Working Group on Arbitrary Detention*, 17 februari 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

¹⁸⁴ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

¹⁸⁵ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

¹⁸⁶ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

3.3.5.1 Procedure dagvaarding

Als de *politie* een persoon oproept om te verschijnen, heeft deze persoon recht op een schriftelijke dagvaarding waarin is opgenomen waarom hij wordt opgeroepen. Dit recht wordt vaak door de politie geschonden doordat personen ook telefonisch worden verzocht om langs te komen. In die gevallen hoort men mondeling waarom men gedagvaard is. Als iemand wel een schriftelijke dagvaarding heeft ontvangen, staat daarin waarom die persoon door de politie is gedagvaard.

De politie mag iemand zonder aanklacht niet in voorarrest vasthouden, tenzij de politie heeft gezien dat die persoon een misdaad heeft gepleegd. Als een verdachte zonder schriftelijke dagvaarding door de politie in voorarrest wordt vastgehouden en het voorarrest moet op last van de rechtbank worden verlengd, staat in het verzoek van de rechtbank de aanklacht omschreven op basis waarvan de verdachte wordt vastgehouden.

Als de *rechtbank* een persoon oproept om te verschijnen, gebeurt dit alleen door middel van een schriftelijk verzoek.

Een verdachte krijgt doorgaans alle (originele) documenten die nodig zijn voor zijn zaak. Als een rechtbank iemand heeft veroordeeld krijgt de veroordeelde een gewaarmerkt afschrift van het vonnis. Alle documenten die door een rechtbank worden verstrekt zijn gewaarmerkte afschriften, voorzien van een handtekening en een stempel.

Als iemand verdachte is in een strafrechtelijk onderzoek, wijkt de procedure in de praktijk niet veel af zoals die beschreven staat in het Wetboek van Strafrecht. Soms zijn er echter wel verschillen tussen de wet en de praktijk, en komen schendingen van de rechten van verdachten voor. De algemene kennis van de burger over hun rechten is vrij laag, waardoor veel schendingen niet door de burger opgemerkt worden.

In Armenië zijn diverse ngo's behulpzaam bij het geven van juridische ondersteuning of het adviseren over nieuwe wetgeving.

3.3.5.2 Procedure doen van aangifte

Als iemand aangifte wil doen, kan hij hiervoor naar de politie gaan. Degene die aangifte wil doen dient zelf een schriftelijke verklaring op te stellen en deze bij de politie in te dienen. Iemand die aangifte doet, krijgt daarvan geen afschrift. De politie is verplicht om een aangifte in behandeling te nemen. Daar wordt nu strikter op toegezien dan voorheen. Mede gezien de verplichting van de politie om aangiftes in behandeling te nemen, worden aangiftes in algemene zin voldoende voortvarend behandeld.

Vanwege de verplichting van de politie om aangiftes in behandeling te nemen, is het niet noodzakelijk over de juiste connecties te beschikken om aangifte te kunnen doen. Daarom is het in principe geen probleem om aangifte te doen tegen bijvoorbeeld een corrupte ambtenaar. Dit geldt in principe ook voor het doen van aangifte tegen bekende politici en zakenlieden die in het criminele circuit actief zouden zijn en eveneens voor het doen van aangifte door een ieder die bedreigd en/of mishandeld wordt. Armenië beschikt niet over opvanghuizen om deze mensen te beschermen en ook zijn er geen ngo's die hierin voorzien.

Ook vrouwen die het slachtoffer zijn van huiselijk of seksueel geweld kunnen aangifte doen (ook zonder de juiste connecties) en/of een veilig heenkomen zoeken

in een opvangtehuis van vrouwenorganisaties, totdat het vooronderzoek is afgelopen (zie tevens 3.4.5.2 (Huiselijk) geweld tegen vrouwen). In het algemeen is er meer aandacht voor dit soort zaken dan voorheen.

Na aangifte volgt een vooronderzoek¹⁸⁷ en komt de zaak uiteindelijk bij de rechtbank terecht. Als iemand het niet eens is met de behandeling van zijn zaak door de politie, kan hij zich wenden tot het hoofd van het betreffende politiebureau, of het hoofd van de politie in Armenië, of de openbare aanklager of beroep aantekenen via de rechtbank. Soms wordt een zaak geseponeerd wegens gebrek aan bewijs, maar ook daar kan beroep tegen aangetekend worden.

Soms zijn er verschillen tussen de wet en de praktijk, en komen schendingen van de rechten van verdachten voor. De algemene kennis van de burger over hun rechten is vrij laag, waardoor veel schendingen niet door de burger opgemerkt worden.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Binnen drie uur na aanhouding van een verdachte dient de persoon in kwestie vrijgelaten te worden, of in verzekerde bewaring gesteld te worden die niet langer dan 72 uur mag duren. Binnen 72 uur dient de aanklager te beslissen of de arrestant in staat van beschuldiging wordt gesteld. In dat geval dient de rechtbank een hoorzitting te houden waar de rechter bepaalt of de arrestant in voorlopige hechtenis wordt gehouden, op borgtocht vrijgelaten mag worden, of vrijgelaten wordt. Voorafgaand aan de tenlastelegging wordt een arrestant aangeduid als "verdachte", na de tenlastelegging als "aangeklaagde".¹⁸⁸

In het algemeen kwam het zelden voor dat rechters weigerden een arrestatiebevel af te geven als de politie daar om vroeg. Soms dagvaardde de politie iemand en werd deze persoon langer dan drie uur vastgehouden zonder een formele arrestatie, onder het voorwendsel dat betrokkene getuige was van een misdaad (en geen verdachte), om zodoende de wettelijke vereisten van een arrestatie te omzeilen.¹⁸⁹

De buitensporige bevoegdheden die aan de politie, de *National Security Service* en de *Border Guards* zijn toegekend, bevorderen de arrestatie en in hechtenisneming van vele personen zonder dat daarvoor een arrestatiebevel is uitgegeven door een rechterlijke instantie. In Armenië zijn arrestaties vaak niet het gevolg van een lopend politieonderzoek: in plaats daarvan worden personen in hechtenis genomen om vervolgens onderwerp van onderzoek te worden.¹⁹⁰

De wet voorziet in een borgtocht maar in de praktijk werden de meeste verzoeken om borgtocht afgewezen. In plaats daarvan verlangde de rechter de hechtenis of werd de verdachte vrijgelaten in afwachting van het proces. In het laatste geval werden verdachten soms verplicht hun paspoort in te leveren en een verklaring te tekenen dat zij het land niet zouden verlaten of, in sommige gevallen, binnen de stadsgrenzen zouden blijven.¹⁹¹

¹⁸⁷ Zie voor de rol van het Openbaar Ministerie in het vooronderzoek tevens 2.1.5.3 Rechterlijke macht.

¹⁸⁸ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; American Bar Association - Rule of Law Initiative: *Detention Procedure Assessment Tool for Armenia*, april 2010.

¹⁸⁹ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments)*, www.parliament.am, geraadpleegd op 12 oktober 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Treatment of Arrestees and Detainees*, 6 februari 2002, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

¹⁹⁰ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; United Nations General Assembly: *Report of the Working Group on Arbitrary Detention*, 17 februari 2011.

¹⁹¹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

De wet verplicht de politie om verdachten te informeren over hun rechten, zoals het recht om te zwijgen, het recht om een telefoongesprek te mogen voeren en het recht op vertegenwoordiging door een advocaat vanaf het moment van arrestatie. In het geval van armlastige verdachten dient de verdachte voorzien te worden van een pro-deo advocaat. Echter, in de praktijk werd een verdachte vaak ondervraagd en onder druk gezet om misdrijven te bekennen voordat hij in staat van beschuldiging werd gesteld en zonder de aanwezigheid van een raadsman.¹⁹²

Langdurig voorarrest of preventieve hechtenis bleef een chronisch probleem, mede omdat de rechter routinematig de hechtenis verlengde op schijnbaar onduidelijke gronden. In het algemeen respecteerden de autoriteiten de bepaling in de wet dat het voorarrest niet langer mag duren dan twaalf maanden. Echter, in de wet is niet bepaald hoe lang verdachten gevangen gehouden mogen worden als hun zaak eenmaal voor de rechter dient.¹⁹³

3.3.6.1 Penitentiair systeem

De regering heeft in het *2009 – 2011 Implementation Plan* de verdere hervorming van het penitentiaire systeem gekozen als één van de beleidsprioriteiten om, in overeenstemming met de aanbevelingen van de *European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of Punishment (CPT)*, de gevangenisomstandigheden verder te verbeteren.¹⁹⁴

In Armavir wordt een nieuwe gevangenis gebouwd die plaats zal bieden aan 400 gedetineerden. De verwachting is dat die in 2013 klaar zal zijn. Ook wordt gesproken over een nieuwe gevangenis in Jerevan ter vervanging van de Nubarashen gevangenis. Door de in mei 2011 afgekondigde amnestieregeling werd inmiddels aan 558 gevangenen amnestie verleend (waaronder Nikol Pashinian, hoofdredacteur van het lokale dagblad Haykakan Zhamanak) en hebben 323 gevangenen strafvermindering gekregen (zie tevens 2.2 Politieke ontwikkelingen). Als gevolg hiervan is de overbevolking in de gevangnissen enigszins afgenomen.¹⁹⁵

Ondanks de inspanningen van de regering op dit gebied voldeden volgens waarnemers de penitentiaire inrichtingen niet aan de internationale normen voor vergelijkbare inrichtingen. Nieuwbouw helpt wellicht om de overbevolking in de gevangnissen tegen te gaan, maar lost niet de meer fundamentele problemen op zoals de slechte behandeling van gedetineerden, het gebrek aan medische zorg, de slechte hygiënische omstandigheden, etc.¹⁹⁶

Gevangeniswezen valt onder de verantwoordelijkheid van de *Penitentiary Service* van het Armeense ministerie van Defensie. De *Penitentiary Service* bestaat uit 13 gevangnissen. De *Prison Monitoring Group* als onderdeel van het ministerie van

¹⁹² US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011; United Nations General Assembly: *Report of the Working Group on Arbitrary Detention*, 17 februari 2011.

¹⁹³ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; United Nations General Assembly: *Report of the Working Group on Arbitrary Detention*, 17 februari 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia*, 1 juli 1998, www.parliament.am, geraadpleegd op 13 oktober 2011.

¹⁹⁴ Partnership for Open Society Perspective: *Armenia's ENP Implementation in 2010*, november 2010.

¹⁹⁵ Persbericht: *558 prisoners released under amnesty in Armenia*, www.panarmenian.net, 8 augustus 2011; Persbericht: *Armenia's Prisons Surpass Maximum Capacity*, www.hetq.am, 15 september 2011; Persbericht: *Armenian prisons are overcrowded*, www.eng.kavkaz-uzel.ru, 14 april 2011.

¹⁹⁶ Partnership for Open Society Perspective: *Armenia's ENP Implementation in 2010*, november 2010.

Justitie en de *Public Monitoring Group* als onderdeel van de politie hebben een toezichthoudende rol op de omstandigheden in de gevangenissen.¹⁹⁷

Ngo's en internationale mensenrechtenorganisaties, zoals het *International Committee of the Red Cross* (ICRC), werden doorgaans ook toegelaten om toe te zien op de omstandigheden in de gevangenissen. Het ICRC had toestemming om zowel gevangenissen als detentiecentra te mogen bezoeken en gaf speciale aandacht aan het TBC programma in de gevangenissen. De *Public Monitoring Group* had wel toegang tot de detentiecentra van de politie, maar niet tot de politiebureau's.¹⁹⁸

In 2010 overleden 38 gedetineerden in gevangenissen: 32 door ziekte, 1 als gevolg van een ongeluk en 5 pleegden zelfmoord. Verder hadden 47 gedetineerden TBC en waren 22 gedetineerden besmet met HIV. Corruptie was ook een probleem waar zowel het gevangenisbestuur, medewerkers als gedetineerden bij betrokken waren. Verder ondervonden veroordeelden en gedetineerden problemen met het ontvangen van bezoekers. In de verslagperiode werden geen aanklachten ingediend tegen de gevangenisadministratie of andere functionarissen wegens geweld of machtsmisbruik tegen gevangenen.¹⁹⁹

Vrouwen en minderjarigen verbeven in de Abovian gevangenis; mannen verbleven in andere gevangenissen. Eind 2010 verbleven 204 vrouwen (143 veroordeelden en 61 gedetineerden) en 34 minderjarigen (22 veroordeelden en 12 gedetineerden) in de Abovian gevangenis. Onder de minderjarigen was één vrouw. Vrouwen en minderjarige jongens verbleven in aparte afdelingen. Er zijn geen faciliteiten voor minderjarige meisjes omdat die nauwelijks veroordeeld worden. Als een minderjarig meisje veroordeeld wordt, verblijft zij bij de vrouwen. Vrouwen en minderjarige meisjes worden gescheiden van de minderjarige jongens gehuisvest in grote slaapkamers, waardoor volgens lokale waarnemers de omstandigheden slechter zijn in vergelijking met gevangenen die gehuisvest worden in aparte cellen.²⁰⁰

In zijn hoedanigheid als *National Preventive Mechanism* (NPM) is de nationale Ombudsman belast met het toezicht op uitvoering van het *Optional Protocol to UN Convention against Torture* (OPCAT). Daartoe heeft de Ombudsman de *Torture Prevention Council* opgericht, bestaande uit vier vertegenwoordigers van verschillende ngo's en drie onafhankelijke experts. De *Council* is geautoriseerd om onbeperkte bezoeken af te leggen aan welke locatie dan ook waar personen (mogelijkerwijs) worden vastgehouden.

3.3.6.2 Krijgsgevangenen

In de verslagperiode kwam het nog steeds voor dat langs de internationale grens tussen Armenië en Azerbeidzjan burgers en militairen (krijgs)gevangen werden gemaakt, zij het in kleine aantallen.²⁰¹

Op donderdag 17 maart 2011 werden in de Azerbeidzjaanse regio Agdam door tussenkomst van het ICRC twee krijgsgevangenen uitgewisseld: Armenië liet één militair vrij en Azerbeidzjan één burger. Aan Armeense kant worden nog twee

¹⁹⁷ Partnership for Open Society Perspective: *Armenia's ENP Implementation in 2010*, november 2010

¹⁹⁸ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; International Committee of the Red Cross (ICRC): *ICRC Annual Report 2010 Armenia*, 2011.

¹⁹⁹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; United Nations General Assembly: *Report of the Working Group on Arbitrary Detention*, 17 februari 2011; Persbericht: *Situation in Armenia's Prisons is 'Determinedly Difficult'*; *Human Rights Report*, www.epress.am, 28 februari 2011.

²⁰⁰ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁰¹ International Committee of the Red Cross (ICRC): *ICRC Annual Report 2010 Armenia*, 2011.

militairen vastgehouden; de aantallen aan Azerbeidzjaanse kant lopen uiteen van één militair tot zes militairen en zes burgers (zie tevens 2.4 Veiligheidssituatie).²⁰²

3.3.7 *Mishandeling en foltering*²⁰³

Hoewel de grondwet marteling en onmenselijke behandeling verbiedt, pasten veiligheidsdiensten deze praktijken regelmatig toe. Evenals in de vorige verslagperiode hebben getuigen ook nu weer gerapporteerd dat de politie tijdens arrestatie en ondervraging burgers sloegen. Ook mensenrechten ngo's uitten opnieuw soortgelijke beschuldigingen. Echter, uit angst voor represailles werden de meeste zaken van politiemishandeling niet gerapporteerd wat straffeloosheid in de hand werkte.²⁰⁴

Mensenrechtenorganisaties rapporteerden dat veel personen die van een politiecel naar een gevangenis werden overgebracht, beweerden dat zij gemarteld, onmenselijk behandeld dan wel geïntimideerd waren. Het hoofddoel van martelingen en lichamelijke mishandeling was volgens hun om een bekentenis af te dwingen. Volgens lokale waarnemers vonden de meeste gevallen van mishandeling van gearresteerde personen plaats op politiebureau's, in het bijzonder in de kantoren van politieagenten in plaats van in politiecellen, omdat de kantoren niet toegankelijk waren voor waarnemers.²⁰⁵

In tegenstelling tot de vorige verslagperiode rapporteerde de *Civil Society Monitoring Board* (CSMB) geen nieuwe gevallen van vermeende marteling en onmenselijke behandeling van gedetineerden. De autoriteiten hebben nog niet gereageerd op de CSMB beschuldigingen in september 2009 dat gedetineerden gemarteld zouden zijn.²⁰⁶

Volgens het jaarrapport 2009 van de Ombudsman, dat in maart 2010 uitkwam, is het aantal klachten van burgers met betrekking tot marteling in vergelijking met voorgaande jaren opnieuw toegenomen. De klachten kwamen voornamelijk van burgers die zeiden ontboden te zijn op een politiebureau, daar vervolgens illegaal werden vastgehouden en onmenselijk werden behandeld, inclusief marteling en mishandeling.²⁰⁷

Op 23 juni 2010 bracht de *Public Monitoring Group of Police Detention Facilities* (PMG) zijn jaarrapport over 2009 uit. Volgens dit rapport hadden 172 van de 967 personen die door de politie waren gearresteerd en daarna in Jerevan van het politiebureau naar een politiecel werden overgebracht blauwe plekken en lichamelijk letsel. De oorzaak van de verwondingen werd niet vermeld en niemand werd er verantwoordelijk voor gesteld.²⁰⁸

In de verslagperiode werd geen vooruitgang geboekt in het politieonderzoek naar beschuldigingen dat talrijke getuigen die werden opgeroepen om te getuigen tegen

²⁰² International Committee of the Red Cross (ICRC): *ICRC Annual Report 2010 Armenia*, 2011; Persbericht: *Azerbaidjan, Armenia agree prisoner swap*, www.news.az, 16 maart 2011; Persbericht: *Armenia and Azerbaijan exchange prisoners*, www.reutersreprints.com, 17 maart 2011.

²⁰³ Voor wat betreft mishandeling en foltering in het leger zie 3.4.4.6 Geweld in het leger.

²⁰⁴ National Assembly of the Republic of Armenia, *The Constitution of the Republic of Armenia*, www.parliament.am, geraadpleegd op 24 oktober 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights Report in Armenia 2010*, januari 2011.

²⁰⁵ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights Report in Armenia 2010*, januari 2011.

²⁰⁶ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁰⁷ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁰⁸ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

oppositieleden die gearresteerd waren in verband met de presidentsverkiezingen in 2008 en het daaruit voortvloeiende geweld zouden zijn gemarteld.²⁰⁹

3.3.8 *Verdwijningen*

Er waren in de verslagperiode geen berichten van politiek gemotiveerde verdwijningen.²¹⁰

3.3.9 *Buitengerechtigde executies en moorden*

Er waren in de verslagperiode geen berichten van politiek gemotiveerde executies dan wel politiek gemotiveerde moorden.

Wel hebben vier politieagenten terechtgestaan voor vermeende mishandeling en het aanzetten tot zelfmoord van een verdachte die in voorarrest zat. Ook kwamen verdachte sterfgevallen voor van militairen die niet door gevechtshandelingen waren overleden (zie tevens 3.4.3.6 Geweld in het leger).²¹¹

3.3.10 *Doodstraf*

Volgens de Grondwet zal niemand veroordeeld worden tot de doodstraf of tot executie.²¹²

3.3.11 *Mensenhandel*

De Armeense overheid voldeed niet geheel aan de minimum eisen voor uitbanning van de mensenhandel, maar heeft wel vorderingen gemaakt om er alsnog aan te kunnen voldoen.

Op grond van artikel 132 en 132-2 van het Wetboek van Strafrecht is in Armenië zowel mensenhandel voor seksuele doeleinden als mensenhandel voor dwangarbeid verboden; op mensenhandel staat 5 tot 15 jaar gevangenisstraf. In maart 2011 heeft Armenië de wetgeving op het gebied van mensenhandel aangescherpt door de minimum periode die een mensenhandelaar in de gevangenis moet hebben doorgebracht voordat hij in aanmerking kan komen voor vervroegde vrijlating te verhogen. Ook is een apart artikel opgenomen dat het smokkelen van kinderen en van personen met een verstandelijke beperking verbiedt. Verder werden nieuwe strafmaatregelen ingevoerd waardoor mensenhandelaren tot een maximum van drie jaar het recht kan worden ontnomen om bepaalde beroepen uit te oefenen of bepaalde activiteiten te ontplooiën.²¹³

Naast een aanscherping van de wetgeving werkte de overheid samen met "anti-trafficking" ngo's, internationale organisaties en buitenlandse overheden die trainingen gaven aan bijvoorbeeld politieagenten, grenswachters en werknemers van het gerechtelijk apparaat. Daarnaast werd ook voorlichting gegeven, waaronder op scholen, om te wijzen op de gevaren van mensenhandel. In september 2010 nam Armenië zijn derde *National Plan of Action* aan om mensenhandel in de periode 2010-2012 bestrijden.²¹⁴

²⁰⁹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²¹⁰ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²¹¹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011;

²¹² National Assembly of the Republic of Armenia, *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 15, www.parliament.am, geraadpleegd op 24 oktober 2011.

²¹³ US Department of State, *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

²¹⁴ US Department of State, *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

Desalniettemin was Armenië een herkomstland van vrouwen en kinderen die voor seksuele doeleinden werden verhandeld; daarnaast was Armenië een herkomstland voor mannen en een herkomst- en bestemmingsland voor vrouwen die voor dwangarbeid werden verhandeld.²¹⁵

Armeense vrouwen en meisjes werden voor seksuele doeleinden verhandeld naar Duitsland, de Arabische Emiraten en Turkije. Armeense mannen werden voor dwangarbeid verhandeld naar Rusland en Armeense vrouwen naar Rusland en Turkije. Binnen Armenië werden Armeense vrouwen en meisjes voor seksuele doeleinden verhandeld en Armeense jongens voor dwangarbeid. Vrouwen uit Rusland werden voor dwangarbeid verhandeld naar Armenië.²¹⁶

In 2010 onderzocht de overheid 15 zaken op het gebied van mensenhandel voor seksuele doeleinden en geen zaken voor dwangarbeid. Ter vergelijking: in 2009 werden negen zaken op het gebied van mensenhandel voor seksuele doeleinden onderzocht en zes voor dwangarbeid. In 2010 heeft de rechtbank in vier nieuwe zaken zes personen voor mensenhandel voor seksuele doeleinden vervolgd; er werden geen personen vervolgd voor mensenhandel voor dwangarbeid.²¹⁷

In 2010 werd de gerechtelijke vervolging voortgezet van negen verdachten van wie de rechtszaken in voorgaande jaren al waren begonnen. Verder werden vijf mensenhandelaren veroordeeld, waarvan vier voor mensenhandel voor seksuele doeleinden en één voor dwangarbeid, een achteruitgang ten opzichte van 2009 toen 11 mensenhandelaren werden veroordeeld. De verdachten werden veroordeeld tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf variërend van drie tot negen jaar, zonder de mogelijkheid van vervroegde vrijlating in 2010.²¹⁸

In 2010 werden 22 slachtoffers van mensenhandel geholpen in een opvanghuis dat gerund wordt door een ngo en gedeeltelijk wordt gefinancierd door de overheid. Van overheidswege ontvingen in 2010 tenminste vijf slachtoffers gratis medische assistentie.²¹⁹ Ook werden slachtoffers van mensenhandel opgevangen en bijgestaan door de *International Organisation for Migration* (IOM) en ngo's als *Help and Assistance Group* en het *United Methodist Committee on Relief* (UMCOR).²²⁰

De overheid heeft in 2010 19 nieuwe slachtoffers van mensenhandel voor seksuele doeleinden geïdentificeerd en daarvan 12 slachtoffers doorverwezen naar ngo's voor hulp.²²¹ Internationale ngo's hebben in 2010 16 slachtoffers geholpen, inclusief de 12 slachtoffers die door de overheid waren doorverwezen.²²² In 2010 werden geen nieuwe slachtoffers van mensenhandel voor dwangarbeid dan wel buitenlandse slachtoffers van internationale mensenhandel geïdentificeerd.²²³

²¹⁵ US Department of State, *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

²¹⁶ US Department of State, *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

²¹⁷ US Department of State, *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

²¹⁸ US Department of State, *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

²¹⁹ In 2009 ontvingen 2 slachtoffers van mensenhandel van overheidswege medische assistentie.

²²⁰ International Organization for Migration (IOM): *IOM Armenia, Basic Facts*, www.iom.int/armenia, geraadpleegd op 24 oktober 2011; Persbericht: *United Methodist agencies battle Human Trafficking*, www.goodnewsmag.org, 25 mei 2011; Institute for War & Peace Reporting (IWPR): *Armenian Police Battle Human Trafficking*, 15 januari 2011.

²²¹ In 2009 heeft de overheid 60 slachtoffers van mensenhandel geïdentificeerd en daarvan 22 doorverwezen naar NGO's voor hulp.

²²² In 2009 hebben internationale ngo's 26 slachtoffers van mensenhandel geholpen.

²²³ US Department of State: *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

Ook in 2010 hebben alle slachtoffers van mensenhandel, evenals in 2009, de politie weer geholpen met het onderzoek. Het gebrek aan afdoende bescherming van slachtoffers die een getuigenis hebben afgelegd blijft een punt van zorg.²²⁴

In februari 2011 heeft de overheid slachtoffers van mensenhandel op de lijst gezet van kwetsbare personen die in aanmerking komen voor extra bijstand.²²⁵

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 *Leden van oppositiepartijen / politieke activisten*

Voor zover kon worden nagegaan leidt het lidmaatschap zelf van een oppositiepartij in Armenië niet tot problemen met de overheid. Het is echter niet ongebruikelijk dat leden van de oppositiepartijen vanwege hun activiteiten bedreigd worden door bijvoorbeeld de politie. Zich profileren als politieke activist heeft in een aantal gevallen ook geleid tot problemen met de overheid (zie tevens 2.1.4 Geschiedenis en 2.2 Politieke ontwikkelingen).

Dankzij de algemene amnestieregeling die in mei 2011 door het parlement werd goedgekeurd (zie tevens 2.2 Politieke ontwikkelingen) zijn Nikol Pashinian, hoofdredacteur van het lokale dagblad Haykakan Zhamanak, en Sasun Mikaelian, een voormalige premier, vrijgelaten. Beide waren veroordeeld als gevolg van de rellen in 2008. Hun vrijlating was één van de voornaamste eisen van de belangrijkste oppositiepartij, de *Armenian National Congress* (ANC).²²⁶

Als gevolg van de algemene amnestieregeling zijn alle personen vrijgelaten die gedetineerd waren als gevolg van de rellen in 2008. Voor zover bekend worden er geen mensen meer gezocht naar aanleiding van de ongeregelde heden na de presidentsverkiezingen van 2008. Ter-Petrosian, leider van de ANC, zei tijdens een bijeenkomst in de stad Hrazdan waaraan enkele honderden mensen deelnamen, dat Armeniërs in het vervolg niet meer gevangen genomen zullen worden vanwege hun politieke activiteiten.²²⁷

3.4.2 *Minderheidsgroepen in Armenie*

De bevolking van Armenië bestaat voor ongeveer 96% uit etnische Armeniërs en voor de rest uit Jeziden, Koerden, Russen en andere bevolkingsgroepen, onder wie etnische Oekraïners, Grieken, Assyriërs en Joden. Er zijn tegenwoordig nog maar zeer weinig etnische Azeri in Armenië en de Azeri zijn als minderheid niet geregistreerd (zie tevens 2.1.2 Volk).²²⁸

De grondwet geeft nationale minderheden het recht hun tradities, godsdienst, taal en cultuur te behouden en te ontwikkelen. Wetgeving garandeert het vrije gebruik van de eigen taal van nationale minderheden, naast het Armeens. In zowel

²²⁴ US Department of State: *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

²²⁵ US Department of State: *Trafficking in Persons Report, June 2011*, juni 2011.

²²⁶ Persbericht: *558 prisoners released under amnesty in Armenia*, 8 augustus 2011, www.panarmenian.net, geraadpleegd op 14 oktober 2011; Persbericht: *328 prisoners released under general amnesty so far*, 31 mei 2011, www.tert.am, geraadpleegd op 10 juni 2011; Persbericht: *Armenian Parliament approves opposition amnesty*, 26 mei 2011, www.armenialiberty.am, geraadpleegd op 10 juni 2011.

²²⁷ Persbericht: *No more 'political prisoners' in Armenia, says Ter-Petrosian*, 30 mei 2011, www.armenialiberty.am; European Union: *EU statement on the amnesty in Armenia*, 10 juni 2011.

²²⁸ Volgens de laatste volkstelling in 2001 waren er in Armenië 40.620 Jeziden, 14.660 Russen, 3.409 Assyriërs, 1.633 Oekraïners, 1.519 Koerden, 1.176 Grieken en 4.640 overigen (waaronder joden, Polen, Georgiërs, Wit Russen en Duitsers). Een nieuwe volkstelling werd gehouden in oktober 2011. Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook, Armenia*, 6 april 2011; Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia, *Overview*, www.mfa.am, geraadpleegd op 25 mei 2011.

schriftelijke als mondelinge contacten met bestuursorganen mogen nationale minderheden hun eigen taal gebruiken, op voorwaarde dat een vertaling in het Armeens is bijgevoegd als het gaat om een schriftelijk verzoek. Tevens is het toegestaan om bijvoorbeeld tijdens een proces andere talen te gebruiken dan Armeens. Voorwaarde is wel dat voor eigen rekening in een Armeense vertaling wordt voorzien.²²⁹

De voornaamste organen die verantwoordelijk zijn voor de implementatie van het regeringsbeleid ten aanzien van nationale minderheden zijn het *Department for Ethnic Minorities and Religious Affairs* en de *Coordinating Council for National and Cultural Organizations of National Minorities*. Beide organen bleven in de verslagperiode een actieve rol spelen in het vergroten van de bewustwording inzake onderwerpen die van invloed waren op nationale minderheden en bleven zoeken naar oplossingen voor nog openstaande kwesties, door middel van een continue dialoog.²³⁰ Zo werkte de overheid een onderwijsplan uit om Russisch, Assyrisch, Jezidisch en Koerdisch als minderheidstalen te onderwijzen. Daarvoor zijn leerboeken gemaakt om onderricht te kunnen geven in deze minderheidstalen op scholen in regio's waar personen die tot die minderheidsgroepen behoren in grote getale woonachtig zijn.²³¹

Daarnaast zijn er 39 Armeense scholen met klassen waar alle vakken in het Russisch worden gegeven. Deze scholen, die voornamelijk bedoeld zijn voor onderdanen van de Russische Federatie die in Armenië wonen, laten ook kinderen toe die behoren tot de Russische en andere nationale minderheidsgroepen. Op deze scholen worden leerboeken gebruikt die in Rusland zijn gemaakt.²³²

Het geven van voorrang aan studenten die tot nationale minderheidsgroepen behoren en die de toelatingsexamens voor de universiteit haalden, heeft voor deze kandidaten de toegang tot de hogere opleidingen aanzienlijk verbeterd.²³³

Ook in bestuurlijke zin spelen nationale minderheidsgroepen een rol. Kandidaten van deze groepen hebben deelgenomen aan lokale verkiezingen en werden verkozen tot lokale raadsleden en gemeenschapshoofden. In sommige dorpen vormden de vertegenwoordigers van Assyrische, Koerdische en Jezidische minderheidsgroepen de meerderheid onder de verkozen raadsleden.²³⁴

²²⁹ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 41, www.parliament.am, geraadpleegd op 26 oktober 2011; National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Language*, artikel 2 en 4, www.parliament.am, geraadpleegd op 26 oktober 2011; Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011.

²³⁰ De 11 etnische minderheidsgroepen die elk met twee vertegenwoordigers zitting hebben in de "Coordinating Council" zijn: Assyrische, Wit Russische, Georgische, Duitse, Griekse, Joodse, Koerdische, Poolse, Russische, Oekraïense en Jezidische. Minder talrijke minderheidsgroepen zoals de Abkhazians, Abazins, Bulgaren, Iraniërs, Latviërs, Lithuaniërs, Moldovaren, Mordvans, Ingushetians, Ossetiërs, Roemenen, Tartaren, Udins en anderen zijn niet vertegenwoordigd in de "Coordinating Council".

Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

²³¹ Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

²³² Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

²³³ Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

²³⁴ Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

Verder zond de publieke radio dagelijks programma 's uit in 13 talen van nationale minderheden en het nieuwsprogramma "Haylur" van de publieke televisie deed regelmatig verslag over kwesties die nationale minderheidsgroepen aangaan.²³⁵

Sommige vertegenwoordigers van de Koerden en de Jeziden twistten of beide groepen een verschillende nationale identiteit hebben of dat zij beide deel uitmaken van dezelfde minderheidsgroep maar met een verschillende religieuze identiteit. De overheid onderkende deze voortdurende onverdraagzaamheid en heeft o.a. leerboeken in zowel het Koerdisch als het Jezidisch gepubliceerd met als doel om de etnische spanningen tussen beide groepen te verminderen.²³⁶

Volgens de Jeziden ondervonden zij als minderheidsgroep problemen bij o.a. het verkrijgen van land-, water- en weiderechten, in het onderwijs en in het leger. Zowel de Ombudsman als de autoriteiten onderzochten deze klachten en stelden vast dat de Jezidi op grond van hun etnische afkomst niet gediscrimineerd worden. Ter illustratie: veel Jezidische kinderen, in het bijzonder meisjes, zijn vroegtijdige schoolverlaters. Dit heeft meer te maken met de houding van de ouders ten opzichte van het onderwijs in het algemeen dan hoe deze kinderen op school worden behandeld.²³⁷

Vertegenwoordigers van nationale minderheidsgroepen gaven aan dat zij van Armeense kant in het algemeen geen discriminatie ondervonden jegens leden van hun gemeenschappen. Ook van overheidswege kwam geen discriminatie en geweld tegen etnische minderheden voor.²³⁸

3.4.3 *Etnische Azeri*

Als gevolg van het conflict in Nagorny-Karabach is vrijwel de gehele Azerbeidzjaanse gemeenschap uit Armenië en Nagorny-Karabach vertrokken. Er zijn nog maar zeer weinig etnische Azeri in Armenië en de Azeri zijn als minderheid niet geregistreerd (zie tevens 2.1.2 Volk). Gemengde huwelijken tussen Azeri en Armeniërs komen vrijwel niet voor en er is nauwelijks informatie bekend over personen van gemengde Armeens-Azerbeidzjaans etniciteit.

Discriminatie en geweld tegen etnische minderheden (en dus ook Azeri) kwam van overheidswege of door derden niet voor (zie tevens 3.4.2 Minderheidsgroepen in Armenië).²³⁹

²³⁵ Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

²³⁶ Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

²³⁷ Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

²³⁸ Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

²³⁹ Council of Europe: *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 20 april 2011; European Commission against Racism and Intolerance (ERC): *ECRI Report on Armenia (fourth monitoring cycle)*, 8 februari 2011.

3.4.4 *Militaire dienstplicht*

Militaire dienstplicht in Armenië vindt zijn basis in de Grondwet, waarin is vastgelegd dat iedere burger verplicht is deel te nemen aan de verdediging van de Armeense Republiek in overeenstemming met de wet.²⁴⁰ In de *Law of the Republic of Armenia on Military Service* van 16 september 1998 is e.e.a. verder uitgewerkt.

De duur van de militaire dienst is 24 maanden en geldt uitsluitend voor mannen. Alle mannen tussen 18 en 27 jaar zijn in principe verplicht om hun militaire dienstplicht te vervullen. Vrouwen kunnen geen beroepsmilitair worden, ook niet op vrijwillige basis, maar zij kunnen wel administratieve of andere niet operationele functies vervullen in het leger.²⁴¹

3.4.4.1 Procedure

In het kader van de militaire dienstplicht worden Armeense jongens die de zestienjarige leeftijd hebben bereikt voor de eerste keer opgeroepen voor de militaire dienstplicht. Zij worden geregistreerd op de 'oproeplijst' en dienen een medische keuring te ondergaan. Als jongens de achttienjarige leeftijd bereiken, worden zij opgeroepen voor het vervullen van de militaire dienstplicht. Deze oproepende is tweemaal per jaar: eenmaal in het voorjaar en eenmaal in het najaar.²⁴²

Tijdens de medische keuring voor militaire dienst kwam het geregeld voor dat medische onderzoeken voorafgaand aan de inlijving in het leger onvolledig waren of dat dienstplichtigen in het leger werden ingelijfd die op grond van hun medische condities ongeschikt waren om de dienstplicht te vervullen.²⁴³

Mannelijke dienstplichtigen tussen 18 en 27 jaar oud en reserveofficieren van de 'eerste groep'²⁴⁴ die, gelet op hun gezondheidstoestand, als geschikt worden beschouwd voor militaire dienst in vreedstijd, worden opgeroepen voor verplichte militaire dienst.

De volgende personen worden niet opgeroepen voor verplichte militaire dienst: personen tegen wie een onderzoek is ingesteld (vooronderzoek, rechtzaak), personen die vroeger tot opsluiting zijn veroordeeld wegens een zware misdaad of wegens twee misdaden met voorbedachte rade en gedurende minstens drie jaar hun straf op de plaats van hechtenis hebben uitgezeten, en personen die overtredingen

²⁴⁰ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 46, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 oktober 2011.

²⁴¹ Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁴² National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 46, www.parliament.am, geraadpleegd op 31 oktober 2011; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

Het Armeense parlement heeft in mei 2011 een wetsvoorstel goedgekeurd om de dienstplichtige leeftijd te verhogen van 18 naar 19 jaar. Deze wetswijziging was noodzakelijk omdat Armenië het afgelopen decennium de 10 jarige onderwijscyclus (die nog stamde uit de Sovjet tijd) heeft vervangen door een 12 jarige onderwijscyclus. Persbericht: *Armenia To Raise Military Draft Age*, www.azatutyun.am, 16 mei 2011; Persbericht: *Armenia To Raise Military Draft Age*, www.massispost.com, 16 mei 2011.

²⁴³ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁴⁴ Reserveofficieren van de 'eerste groep' zijn personen jonger dan 35 jaar die zijn afgestudeerd aan de militaire afdeling van instellingen voor hoger onderwijs en de rang van officier hebben behaald nadat zij voor bepaalde examens zijn geslaagd. Officieren die bijvoorbeeld over bepaalde vakkundigheden beschikken kunnen opgeroepen worden tot hun 35ste. Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010; Back to Armenia: *Military Service*, www.backtoarmenia.com, geraadpleegd op 27 oktober 2011; International Organization for Migration (IOM): *Terugkeer naar Armenië (AR)*, Landeninformatie, 20 november 2009.

hebben begaan uit de lijst die werd goedgekeurd door het Ministerie van Defensie en het Openbaar Ministerie van de Republiek van Armenië.²⁴⁵

3.4.4.2 Militaire documenten

Dienstplichtigen worden tijdens de militaire dienstplicht in het bezit gesteld van een militair boekje, dat tevens dient als identificatiebewijs. Het militaire boekje, wat het bewijs is dat iemand zijn dienstplicht heeft vervuld of daarvan is vrijgesteld, is nodig voor het verkrijgen van bepaalde documenten (zoals een paspoort), en is ook nodig om bijvoorbeeld te kunnen trouwen, zich in te schrijven voor hoger staatsonderwijs of om bij de overheid te kunnen werken.²⁴⁶

Ook dienen mannelijke Armeniërs het militaire boekje te overleggen als zij 18 jaar of ouder zijn en de grens willen passeren (zie tevens 3.3.4.4 Reizen naar het buitenland). Personen die vrijgesteld zijn van militaire dienstplicht krijgen eveneens een militair boekje waarin de reden van vrijstelling is vermeld. Ook personen die hun dienstplicht hebben afgekocht krijgen een militair boekje (zie tevens 3.4.4.5 Dienstplichtontduiking en desertie).²⁴⁷

3.4.4.3 Vrijstelling en uitstel

De volgende categorieën personen zijn vrijgesteld van de militaire dienstplicht:

- personen die op grond van hun gezondheidssituatie door de oproepcommissie ongeschikt zijn bevonden voor de militaire dienst;
- een persoon wiens vader (of moeder) of broer (of zuster) is gesneuveld (overleden) bij het verdedigen van de Republiek Armenië dan wel tijdens het vervullen van de dienstplicht, en die binnen zijn gezin de enige zoon is;
- personen op grond van een besluit van de Armeense regering;
- een persoon, die de verplichte militaire dienstplicht in het leger van een vreemde mogendheid heeft vervuld, voordat hij het staatsburgerschap van de Republiek Armenië heeft verkregen²⁴⁸;
- een persoon die een academische graad heeft behaald (bachelor in de wetenschappen of doctor in de wetenschappen) op voorwaarde dat hij deelneemt aan professionele, wetenschappelijke of pedagogische activiteiten.²⁴⁹

Etnische Armeense vluchtelingen uit Azerbeidzjan die nog niet in het bezit zijn van het Armeense staatsburgerschap zijn tot het bereiken van de 27-jarige leeftijd eveneens vrijgesteld van de militaire dienstplicht (zie tevens 4.2.1 Hervestiging

²⁴⁵ Back to Armenia: *Military Service*, www.backtoarmenia.com, geraadpleegd op 27 oktober 2011; International Organization for Migration (IOM): *Terugkeer naar Armenië (AR)*, *Landeninformatie*, 20 november 2009.

²⁴⁶ Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010; National Assembly of the Republic of Armenia, *The Law of the Republic of Armenia on Citizens who Failed to Complete Compulsory Military Service Through Violation of the Established Procedure*, 17 december 2003, www.parliament.am, geraadpleegd op 8 november 2011.

²⁴⁷ Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010; National Assembly of the Republic of Armenia, *The Law of the Republic of Armenia on Citizens who Failed to Complete Compulsory Military Service Through Violation of the Established Procedure*, 17 december 2003, www.parliament.am, geraadpleegd op 8 november 2011.

²⁴⁸ Op grond van sectie 3.1 van de "Law of the Republic of Armenia on Military Service" is een ingezetene van een ander land die het Armeens staatsburgerschap heeft aangenomen vrijgesteld van militaire dienst als hij, voorafgaand aan de verkrijging van zijn Armeens staatsburgerschap, niet minder dan 12 maanden dienstplicht heeft vervuld in de krijgsmacht van een ander land, of niet minder dan 18 maanden alternatieve dienstplicht. Deze regeling geldt niet voor landen die door de Armeense overheid zijn uitgezonderd. Op grond van dezelfde wet zijn Armeens staatsburgers die het staatsburgerschap van een ander land hebben aangenomen niet vrijgesteld van militaire dienst, ongeacht of zij hun dienstplicht reeds in een ander land hebben vervuld of niet. (Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010).

²⁴⁹ Back to Armenia: *Military Service*, www.backtoarmenia.com, geraadpleegd op 27 oktober 2011; International Organization for Migration (IOM): *Terugkeer naar Armenië (AR)*, *Landeninformatie*, 20 november 2009.

vluchtelingen in Armenië). Na het bereiken van de 27 jarige leeftijd worden ze niet meer opgeroepen (zie 3.4.4.1 Procedure).

Uitstel van militaire dienst wegens familieomstandigheden wordt verleend aan een dienstplichtige die:

- een arbeidsongeschikte vader en/of moeder heeft, of een alleenstaande vader of moeder die niet kan werken, op voorwaarde dat deze ouder(s) geen andere arbeidsgeschikte zoon heeft (hebben) die staatsburger van de Republiek Armenië is, en geen militaire dienstplicht vervult;
- een kind heeft dat zonder moeder opgroeit;
- twee of meer kinderen heeft;
- een echtgenote heeft met een handicap van de eerste of tweede groep;
- een broer of zus heeft die jonger dan wel ouder dan 18 jaar is en die een handicap heeft van de eerste of tweede groep, of bij gerechtelijk vonnis als arbeidsongeschikt is erkend, op voorwaarde dat er geen andere arbeidsgeschikte familieleden met hem of haar samenleven;
- een echtgenote heeft die zes maanden zwanger is van het tweede kind of van een tweeling;
- vóór het bereiken van de dienstplichtige leeftijd tenminste vijf jaar geadopteerd is geweest, of wiens ouders tenminste vijf jaar geleden zijn gescheiden.²⁵⁰

Verder kan onder bepaalde voorwaarden uitstel van militaire dienst worden verleend aan dienstplichtigen wegens voortzetting van een opleiding, dienstplichtigen die medische behandeling nodig hebben en dienstplichtigen die tijdelijk ongeschikt zijn voor de verplichte militaire dienst wegens hun gezondheidstoestand. De duur van het uitstel is afhankelijk van de aard van de opleiding of de gezondheidstoestand van de dienstplichtige.²⁵¹

3.4.4.4 Alternatieve dienstplicht

Vervangende dienstplicht wegens gewetensbezwaren is in Armenië vastgelegd in de *Law of the Republic of Armenia to the Law on Alternative Service*, aangenomen op 17 december 2003. Deze wet voorziet echter niet in een 'echte' burgerdienst ter vervanging van de militaire dienstplicht, omdat deze burgerdienst nog steeds onder toezicht staat van het ministerie van Defensie. Daarnaast is er ook kritiek op de lengte van de vervangende dienstplicht: 42 maanden indien sprake is van alternatieve dienst buiten het leger en 36 maanden als er sprake is van alternatieve dienst in het leger, terwijl de militaire dienstplicht 24 maanden duurt.²⁵²

In 2010 formuleerden Armeense autoriteiten een aantal wetswijzigingsvoorstellen om het aantal klachten over de huidige wet terug te dringen en om de wet meer in overeenstemming te brengen met internationale wetgeving. Eén van de voorstellen was om het toezicht op de uitvoering van de alternatieve dienstplicht klaarblijkelijk weg te halen bij het ministerie van Defensie en uit te laten voeren door een comité bestaande uit vertegenwoordigers van bevoegde instanties op het gebied van

²⁵⁰ Back to Armenia: *Military Service*, www.backtoarmenia.com, geraadpleegd op 27 oktober 2011; International Organization for Migration (IOM): *Terugkeer naar Armenië (AR)*, *Landeninformatie*, 20 november 2009.

²⁵¹ International Organization for Migration (IOM): *Terugkeer naar Armenië (AR)*, *Landeninformatie*, 20 november 2009.

²⁵² Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *Opinion on the Draft Law of the Republic of Armenia on Making Amendments and Supplements to the Law on Alternative Service*, 8 september 2011; Raad van Europa: *Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Armenia from 18 to 21 January 2011*, 9 mei 2011.

defensie, gezondheid, arbeid en maatschappelijke dienstverlening. Een ander voorstel voorzag in de mogelijkheid op ieder gewenst moment tijdens de uitvoering van de alternatieve dienstplicht een verzoek in te mogen dienen om alsnog de verplichte militaire dienst te mogen vervullen.²⁵³

De OVSE/ODIHR en de Venetië-Commissie brachten in september 2011 advies uit over de voorstellen en deden een aantal aanbevelingen aan de Armeense autoriteiten. De belangrijkste hiervan beoogden:

1. te verzekeren dat de alternatieve dienstplicht buiten het leger (de zogenaamde *alternative labour service*) niet onder militaire controle staat;
2. militairen die al in het leger dienen toe te staan om op grond van gewetensbezwaren alsnog alternatieve dienstplicht te mogen vervullen;
3. in overweging te nemen de duur van de alternatieve dienstplicht te verlagen.²⁵⁴

In de periode 1 juni 2010 t/m 31 december 2010 werden 19 Jehova's Getuigen veroordeeld tot gevangenisstraf voor het ontduiken van de militaire dienstplicht of de alternatieve militaire dienstplicht. Tien daarvan kregen een vonnis van 30 maanden opgelegd. De overige vonnissen liepen uiteen van 12 tot 36 maanden. Volgens leiders van de Jehova's Getuigen in Jerevan zouden per 1 juni 2010 nog 76 leden in de gevangenis verblijven, en zou nog één lid in voorlopige hechtenis zitten, vanwege hun weigering militaire dienstplicht dan wel alternatieve dienstplicht te vervullen op grond van gewetensbezwaren. Vertegenwoordigers van Jehova's Getuigen verklaarden wel dat alle "Jehova's" gevangenen de keuze kregen tussen alternatieve dienstplicht of gevangenisstraf. Alternatieve dienstplicht werd geweigerd omdat ook deze vorm van dienstplicht onder militair toezicht stond (zie tevens 3.3.3.1 Jehova's Getuigen).²⁵⁵

3.4.4.5

Dienstplichtontduiking en desertie

Op grond van sectie 362 van het Armeense Wetboek van Strafrecht is desertie strafbaar. Op desertie staan de volgende straffen:

- desertie, dat wil zeggen opzettelijke verlaten van de militaire eenheid of plaats van dienst met als doel totale ontduiking van de militaire dienstplicht, evenals het niet melden voor dienst om dezelfde reden, wordt gestraft met een gevangenisstraf tot maximaal 5 jaar;
- desertie gepleegd met het verleende dienstwapen, of met voorafgaande instemming van een groep personen, wordt gestraft met een gevangenisstraf van 3 tot 8 jaar;
- desertie gepleegd tijdens een staat van beleg, tijdens oorlog of militaire acties wordt gestraft met een gevangenisstraf van 5 tot 12 jaar;
- militairen die de onder 1 en 2 genoemde overtredingen voor de eerste maal hebben begaan, kunnen ontslagen worden van strafrechtelijke aansprakelijkheid als deze overtredingen zijn gepleegd onder extreme omstandigheden, of wanneer zij zich binnen 3 dagen gerekend vanaf hun afwezigheid overgeven aan de militaire

²⁵³ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *Opinion on the Draft Law of the Republic of Armenia on Making Amendments and Supplements to the Law on Alternative Service*, 8 september 2011; Raad van Europa: *Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Armenia from 18 to 21 January 2011*, 9 mei 2011.

²⁵⁴ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *Opinion on the Draft Law of the Republic of Armenia on Making Amendments and Supplements to the Law on Alternative Service*, 8 september 2011; European Commission for Democracy through Law (Venice Commission): *Draft Law on Amendments and Additions to the Law on Alternative Service of the Republic of Armenia*, 14 september 2011.

²⁵⁵ U.S. Department of State: *International Religious Freedom Report 2010 - Armenia*, 17 november 2010; U.S. Department of State: *July-December, 2010 International Religious Freedom Report - Armenia*, 13 september 2011.

eenheid, plaats van dienst, wetshandhavinginstanties of aan een ander staatsorgaan.²⁵⁶

Op 1 maart 2004 werd de *Law of the Republic of Armenia on citizens who failed to complete compulsory military service through violation of the established procedure* van kracht. Deze wet gold specifiek voor mannen die niet hun verplichte militaire dienstplicht hebben vervuld na de oproepronde in het voorjaar van 1992, en die vóór de inwerkingtreding van deze wet 27 jaar zijn geworden. Armeense mannen die aan de criteria van deze wet voldeden, dienden een boete te betalen. De hoogte van die boete was een veelvoud van het Armeense minimumloon en kon variëren van 0 tot 200 x het minimumloon, afhankelijk van de omstandigheden waaronder de militaire dienstplicht niet werd vervuld. Door het betalen van de boete werd tevens de militaire dienstplicht afgekocht en werd afgezien van strafvervolging; de maximale boete was vastgesteld op 1,8 miljoen drams (Usd 5.000) per persoon.²⁵⁷

Voorgaande wet is de afgelopen jaren diverse malen aangepast, laatstelijk in december 2010. De wet werd toen van toepassing verklaard op mannen die niet hun verplichte militaire dienst hebben vervuld en die vóór november 2010 27 jaar zijn geworden. Volgens de Armeense autoriteiten zal deze wet duizenden Armeniërs die in het begin van de jaren '90 als gevolg van het Nagorny-Karabach conflict naar het buitenland zijn gevlucht, in staat stellen in vrijheid te kunnen terugkeren. Volgens schattingen van de overheid worden ongeveer 20.000 voortvluchtigen gezocht door de Armeense wethandhavinginstanties wegens dienstplichtontduiking, die vrijwel allemaal in het buitenland woonachtig zijn.²⁵⁸

Personen die weigeren om de militaire dienstplicht te vervullen of gedeserteerd zijn uit de militaire dienst worden actief vervolgd door de autoriteiten. Voor zover bekend speelt bij een veroordeling ras, religie, lidmaatschap van een bepaalde sociale beweging of bijvoorbeeld politieke overtuiging geen rol in de uiteindelijke strafmaat.

3.4.4.6 Geweld in het leger

Sinds de oprichting van het Armeense leger werd diverse malen over geweld en verschillende vormen van mishandeling in het leger gerapporteerd, evenals over overlijdensgevallen die niet het gevolg waren van gevechtshandelingen. Volgens maatschappelijke organisaties en mensenrechtenactivisten droeg straffeloosheid, corruptie en de intrede van criminele activiteiten in het leger, in combinatie met de slechte levensomstandigheden en een gebrek aan voldoende voedsel en kleding, bij aan ernstige schendingen van de mensenrechten in het leger die niet gerelateerd waren aan militaire acties.²⁵⁹

²⁵⁶ Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁵⁷ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Citizens who Failed to Complete Compulsory Military Service Through Violation of the Established Procedure*, 17 december 2003, www.parliament.am, geraadpleegd op 7 november 2011; Persbericht: *Armenia Again Extends Conditional Amnesty For Draft Evaders*, www.asbarez.com, 8 december 2010; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010; Back to Armenia: *Military Service*, www.backtoarmenia.com, geraadpleegd op 27 oktober 2011; International Organization for Migration (IOM): *Terugkeer naar Armenië (AR)*, *Landeninformatie*, 20 november 2009.

²⁵⁸ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia on Citizens who Failed to Complete Compulsory Military Service Through Violation of the Established Procedure*, 17 december 2003, www.parliament.am, geraadpleegd op 7 november 2011; Persbericht: *Armenia Again Extends Conditional Amnesty For Draft Evaders*, www.asbarez.com, 8 december 2010; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010; Back to Armenia: *Military Service*, www.backtoarmenia.com, geraadpleegd op 27 oktober 2011; International Organization for Migration (IOM): *Terugkeer naar Armenië (AR)*, *Landeninformatie*, 20 november 2009.

²⁵⁹ Raad van Europa: *Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Armenia from 18 to 21 January 2011*, 9 mei 2011.

Volgens de militaire aanklager zijn in 2010 54 militairen onder verdachte omstandigheden om het leven gekomen zonder dat er sprake was van gevechtshandelingen (in 2009 44 militairen). Volgens de officiële statistieken werden 11 soldaten gedood door vijandelijk vuur; van de resterende gevallen werden 13 militairen vermoord, 8 overleden als gevolg van ziekte, 6 gedood als gevolg van een auto ongeluk, 5 gedood door overige ongelukken, 4 gedood als gevolg van verkeerd gebruik van wapens, 3 overleden als gevolg van zelfmoord, 3 overleden omdat zij werden aangezet tot het plegen van zelfmoord en overleed 1 militair als gevolg van psychisch geweld.²⁶⁰

Het ministerie van Defensie erkende dat er gevallen van geweld en schendingen voorkwamen in het leger. Desalniettemin klaagden maatschappelijke organisaties over het gebrek aan betrouwbare officiële informatie over het aantal militairen dat niet door gevechtshandelingen om het leven was gekomen.²⁶¹

Volgens mensenrechtenwaarnemers presenteerden de betrokken instanties in het merendeel van de aangiftes inzake incidenten bij ontgroeningen en doden tijdens de militaire dienstplicht doorgaans een "geschoonde" versie van de gebeurtenissen en waren vervolgonderzoeken er op gericht om die versie te versterken. Waarnemers beweerden ook dat het leger in de meeste zaken weigerde om degenen achter de ontgroeningsincidenten en verdachte overlijdensgevallen te straffen.²⁶²

Een aantal ngo's in Armenië spraken begin september 2011 in een verklaring hun bezorgdheid uit over de situatie in het Armeense leger. Zij eisten onder meer een gedetailleerd onderzoek naar alle strafzaken inzake geweld tegen en overlijdensgevallen van alle militairen die sinds 1994 in het Armeense leger hebben gediend, garanties om alle ambtenaren die bij die onderzoeken betrokken zijn geweest strafrechtelijk aansprakelijk te kunnen stellen, concrete maatregelen om ontgroeningen te stoppen, en om nabestaanden van militairen die niet als gevolg van gevechtshandelingen om het leven zijn gekomen compensatie te geven voor hun verlies. Als hun eisen niet binnen een maand werden ingewilligd, zou president Sargsian als opperbevelhebber van het leger verantwoordelijk worden gehouden en zou worden verzocht om zijn ontslag.²⁶³

Op 12 oktober 2011 claimden de ngo's dat de ondernomen stappen niet voldoende waren en eisten zij het ontslag van president Sargsian en van de minister van Defensie. Volgens de militaire aanklager is het doel om het probleem volledig aan te pakken, maar is het niet mogelijk om dat binnen een dag of een maand te doen.

3.4.5 Homoseksuelen

Hoewel homoseksualiteit sinds 2003 niet meer strafbaar is in Armenië en de huidige Armeense maatschappij in vergelijking met de jaren '90 toleranter is geworden ten opzichte van homoseksualiteit, wordt Armenië beschouwd als een homofobe samenleving. Maatschappelijke opvattingen over homoseksualiteit bleven zeer ongunstig en de maatschappij zag homoseksualiteit doorgaans als een aandoening.

²⁶⁰ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights Report in Armenia 2010*, januari 2011.

²⁶¹ Raad van Europa: *Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Armenia from 18 to 21 January 2011*, 9 mei 2011; Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights Report in Armenia 2010*, januari 2011.

²⁶² US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁶³ Persbericht: *The situation in the army is of concern*, www.transparency.am, 6 september 2011; Persbericht: *More questions over army deaths: Activists demand resignations after new questionable suicides in the ranks*, www.armenianow.com, 13 oktober 2011.

Uit een in oktober 2011 gehouden onderzoek bleek dat in totaal 72,1% van de deelnemers een negatieve houding hadden ten opzichte van homoseksuelen.²⁶⁴

Veel homoseksuelen waren gedwongen hun homoseksualiteit te verbergen, zelfs voor hun familie, vrienden en collega's. homoseksuelen waren regelmatig het slachtoffer van geweldpleging, maar deden geen aangifte omdat zij bang waren voor publiciteit en publieke verachting. Volgens lokale waarnemers werden, in tegenstelling tot voorgaande jaren, in 2010 geen gevallen gerapporteerd dat de politie homoseksuelen had geïntimideerd door chantage, afpersing of met geweld.²⁶⁵

Wel waren er geregistreerde gevallen waarbij homoseksuelen in het leger werden mishandeld. Ook is er speciaal beleid om geen homoseksuelen te rekruteren in het leger. Op instigatie van de minister van Defensie wordt sinds 2001 homoseksualiteit beschouwd als een ziekte en worden homoseksuelen ongeschikt bevonden voor militaire dienst. Dit ondanks het feit dat homoseksualiteit formeel gezien geen reden is om vrijstelling te krijgen van de militaire dienstplicht.²⁶⁶

Veel homoseksuelen meldden zich vrijwillig als homoseksueel en verzochten om vrijstelling van militaire dienst, omdat zij bang waren het doelwit te worden van geweld en geïsoleerd zouden worden van de andere militairen (bijvoorbeeld dat anderen hen niet groeten, niet samen met hen wilden eten etc.).²⁶⁷

Echter, er waren ook gevallen van dienstplichtigen die beweerden homoseksueel te zijn en vervolgens naar een psychiatrische instelling werden gestuurd. Deze instelling verstreekte vervolgens een medisch certificaat dat die personen psychisch gestoord waren en daarom vrijgesteld waren van de militaire dienstplicht. Deze reden van vrijstelling werd ook in hun documenten vermeld.²⁶⁸

De gevangenis was eveneens een plaats waar homoseksuelen, evenals lesbiennes, biseksuelen en transgenders, uitzonderlijk kwetsbaar waren voor mentaal en fysiek geweld. Volgens lokale mensenrechtenactivisten werden deze seksuele minderheden onderworpen aan discriminatie, moesten ze het meest vernederende werk doen en werden ze gescheiden van hun medegevangenen.²⁶⁹

Maatschappelijke discriminatie op grond van seksuele geaardheid bleef een probleem op het gebied van familiebetrekkingen, toegang tot onderwijs en gezondheidszorg voor seksuele minderheden.²⁷⁰

Hoewel officiële cijfers ontbreken zou de gemeenschap van homoseksuelen, lesbiennes, biseksuelen en transgenders in Armenië uit ongeveer 12.000 tot 13.000 leden bestaan. Vanwege de maatschappelijke vijandigheid zijn in Armenië geen bewegingen die openlijk opkomen voor de rechten van seksuele minderheden. Wel

²⁶⁴ Persbericht: *Social survey reveals 27,4% of Armenians make offensive remarks hearing about homosexuals*, www.news.am, 18 oktober 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁶⁵ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁶⁶ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁶⁷ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁶⁸ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁶⁹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁷⁰ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

zijn een aantal ngo's actief zoals *We For Civil Equality* (WFCE, ook bekend als Menk) en *Public Information and Need of Knowledge* (PINK Armenia).²⁷¹

Er zijn geen geregistreerde homoclubs in Armenië maar in Jerevan zijn wel een paar clubs voor homoseksuelen. Het belangrijkste trefpunt voor homoseksuelen, lesbiennes, biseksuelen en transgenders is het Mankakan Park (ook wel Children's Park genoemd), vlakbij het Jerevan gemeentehuis. In dit park komt ook veel homoprostitutie voor.²⁷²

3.4.6 Vrouwen

Vrouwen genieten volgens de Grondwet dezelfde rechten als mannen, maar in de praktijk worden vrouwen zowel in de publieke als private sector gediscrimineerd.²⁷³ Evenals mannen zijn vrouwen vanaf 18 jaar wettelijk meerderjarig en volledig handelingsbekwaam. De huwbare leeftijd voor vrouwen is 17 jaar (voor mannen is dit 18 jaar).²⁷⁴

3.4.6.1 Maatschappelijke positie van vrouwen

In het algemeen hadden vrouwen niet dezelfde beroepsmogelijkheden of salarissen als mannen, en werden zij vaak 'gedegradeerd' naar ondergeschikte posities of laagbetaalde banen. Vrouwen bleven ondervertegenwoordigd in leidinggevende posities op alle niveau's van de regering, zowel nationaal, regionaal als lokaal. De regering nam wel maatregelen om de positie van vrouwen te verbeteren. Zo is op 14 juni 2011 door president Sargsian een nieuwe kieswet goedgekeurd waarin o.a. werd vastgelegd dat kieslijsten voor 20% uit vrouwen dienen te bestaan.²⁷⁵

De economische bedrijvigheid van vrouwen in alle leeftijdsgroepen was aanzienlijk lager dan bij mannen: 48,8% vrouwen tegen 75,9% bij mannen. Van het aantal geregistreerde werklozen was 70% vrouw. Het werkloosheidspercentage onder economisch actieve vrouwen in de leeftijdsgroep van 30-39 jaar bedroeg 60,1%. Het gemiddelde salaris van vrouwen op het platteland was gelijk aan ongeveer 59% van het salaris van mannen. Ook in het onderwijs, de gezondheidszorg en op cultuurgebied waar voornamelijk vrouwen werken werden vrouwen minder betaald dan mannen.²⁷⁶

Ook waren er meldingen dat vrouwen, in het bijzonder op het platteland of afgelegen gebieden, onvoldoende toegang hadden tot adequate algemene en reproductieve gezondheidszorg.²⁷⁷

²⁷¹ Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010; Persbericht: *Living in shadow: Armenian homosexuals say they face scorn and harassment*, www.armenianow.com, 28 oktober 2010; Institute for War & Peace Reporting (IWPR): *Armenian Gays Face Intolerance, Discrimination*, www.iwpr.net, 5 juli 2010.

²⁷² Persbericht: *Living in shadow: Armenian homosexuals say they face scorn and harassment*, www.armenianow.com, 28 oktober 2010; Institute for War & Peace Reporting (IWPR): *Armenian Gays Face Intolerance, Discrimination*, www.iwpr.net, 5 juli 2010.

²⁷³ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments)*, www.parliament.am, artikelen 14.1 en 32, geraadpleegd op 11 november 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁷⁴ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Law of the Republic of Armenia, Family Code*, www.parliament.am, artikel 49, tweede lid, geraadpleegd op 11 november 2011.

²⁷⁵ Persbericht: *Armenian women set priorities for increasing political participation*, www.ndi.org, 24 juni 2011, ge-update 6 juli 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁷⁶ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Partnerschip for Open Society (POS): *Armenia's ENP Implementation in 2010*, November 2010; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁷⁷ Persbericht: *Armenian women set priorities for increasing political participation*, www.ndi.org, 24 juni 2011, ge-update 6 juli 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

Volgens de *Gender Gap Index 2011* van het *World Economic Forum* die *gender gelijkheid* meet stond Armenië op de 84ste plaats (van 135 landen). Voor wat betref *Political Empowerment* van vrouwen stond Armenië op de 108ste plaats.²⁷⁸

3.4.6.2 (Huiselijk) geweld tegen vrouwen

Verkrachting is een misdrijf waarop maximaal 15 jaar gevangenisstraf staat. Er is geen duidelijke wetgeving die verkrachting binnen het huwelijk strafbaar stelt. Volgens de politie werden in 2010 negen aangiftes van verkrachting of poging tot verkrachting geregistreerd. In verband hiermee werden negen personen vervolgd: zeven daarvan werden veroordeeld en in twee zaken loopt het onderzoek nog. Volgens officiële informatie had geen van de aangiftes betrekking op verkrachting binnen het huwelijk. Van misdrijven zoals verkrachting wordt te weinig aangifte gedaan vanwege het sociale stigma wat daaraan verbonden is.²⁷⁹

Armenië kent geen wetgeving tegen huiselijk geweld. Het *Women's Right Center* (WRC) heeft in samenwerking met het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken, het kantoor van de Procureur-Generaal en de politie een concept-wet gemaakt voor de *Law on Domestic Violence* en lobbyd al sinds 2007 voor deze wet. Op 12 november 2010 werd de *Draft Law on Domestic Violence* voor besluitvorming aangeboden aan de regering.²⁸⁰

Huiselijk geweld tegen vrouwen is in Armenië nog steeds een groot probleem. In 2010 werden in totaal 392 aangiftes geregistreerd betreffende mishandeling binnen het huwelijk of andere vormen van geweld tegen vrouwen, ook door een ander lid van de familie. Deze aangiftes bestonden uit: 229 gevallen van aanranding, 104 gevallen van het opzettelijk toebrengen van licht lichamelijk letsel, 25 gevallen van doodsb bedreigingen, het opzettelijk toebrengen van zwaar lichamelijk letsel of het vernielen van eigendom, 22 gevallen van het opzettelijk toebrengen van gemiddeld lichamelijk letsel, 6 gevallen van het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel (die in twee gevallen hebben geleid tot de dood van het slachtoffer), 1 geval van marteling en 5 gevallen van moord of pogingen daartoe.²⁸¹

Aangenomen wordt dat dit soort geweld veel voorkomt, wat bevestigd werd door diverse onderzoeken die de afgelopen jaren zijn gehouden. Ook werd een verband aangetoond tussen het onderwijsniveau en woonplaats (bijvoorbeeld platteland versus stedelijk). In de steden vonden meer hoger opgeleide vrouwen psychologische mishandeling of fysiek geweld dat werd toegebracht door de echtgenoot onacceptabel dan op het platteland.²⁸²

Volgens lokale waarnemers werden de meeste gevallen van huiselijk geweld niet aangegeven omdat de slachtoffers bang waren voor fysiek letsel, vreesden dat de politie hun weer terug zou brengen naar hun echtgenoot, of zich schaamden hun familieproblemen naar buiten te brengen.²⁸³

Er zijn verschillende ngo's die zich bezighouden met hulp aan slachtoffers van huiselijk geweld, waaronder het *Women's Rights Center* (WRC) en het *Women's*

²⁷⁸ World Economic Forum (WEF): *The Global Gender Gap Report 2011: Armenia*, 2011.

²⁷⁹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁸⁰ Women's Right Center (WRC): *Elaboration of Appropriate Legal Mechanisms*, www.wrcorg.am, geraadpleegd op 11 november 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011; Partnership for Open Society (POS): *Armenia's ENP Implementation in 2010*, november 2010.

²⁸¹ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁸² US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁸³ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

Resource Center Armenia (WRCA). Beide ngo's ontvangen geen (financiële) steun van de regering en zijn afhankelijk van donaties.²⁸⁴

Het WRC heeft een *National Hot Line service* die gratis psychologische hulp en juridisch advies geeft aan vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van huiselijk geweld. De *Hot Line* is 24 uur per dag beschikbaar en heeft bereik in heel Armenië. Van januari tot september 2011 heeft de *National Hot Line Service* 1.782 gesprekken geregistreerd, waarvan 1.384 gesprekken betrekking hadden op huiselijk geweld. Naast de *National Hot Line Service* beschikt het WRC ook over het *Women's Support and Drop-in Center*, waar slachtoffers zowel individueel als in groepsverband gratis psychologisch als juridisch advies kunnen krijgen.²⁸⁵

Daarnaast heeft het WRC ook nog *Hot Line Services* en *Crisis Centers* in de regio's Gegharkounik, Tavoush, Lori en Syunik, waar eveneens psychologische hulp en juridisch advies wordt gegeven aan slachtoffers van huiselijk geweld. Van januari tot september 2011 hebben de *Hot Line Services in Regions* 1.080 gesprekken geregistreerd, waarvan 745 gesprekken betrekking hadden op huiselijk geweld.²⁸⁶

Als vrouwen in gevaar zijn, kunnen ze onmiddellijk worden opgevangen in de *Emergency Shelter with Transitional Housing* van het WRC in Jerevan. Sinds de opening van de vier *Crisis Centers* in de regio is het aantal families uit de regio dat gebruik maakt van de shelter gestegen. In 2010 verbleven 31 families in de shelter, en 17 daarvan kwamen uit Jerevan. Van januari tot september 2011 verbleven 30 families in de shelter (30 vrouwen en 41 kinderen).²⁸⁷

Het *Women's Resource Center Armenia* (WRCA) in Jerevan heeft ook een hotline, maar die is niet 24 uur per dag beschikbaar. Ook beschikt het WRCA over een *Sexual Assault Crisis Center* (SACC), waar advies en ondersteuning wordt gegeven aan slachtoffers van seksueel geweld. Er zijn geen cijfers bekend van het aantal gesprekken dat de hotline heeft geregistreerd of het aantal slachtoffers dat een beroep heeft gedaan op het SACC.²⁸⁸

In juli 2011 heeft de ngo *Paros Lighthouse* in Jerevan een nieuw vrouwen centrum geopend met een opvangcentrum bestaande uit 10 kamers, speciaal gericht op zwangere moeders en vrouwen met kinderen tot 2 jaar oud die mishandeld zijn en nergens anders naar toe kunnen.²⁸⁹

In de Armeense wet is niet duidelijk opgenomen dat seksuele intimidatie verboden is, hoewel obscene handelingen en onzedelijk gedrag wel in de wet staat. Hoewel

²⁸⁴ Women's Resource Center Armenia (WRCA): *Sexual Assault Crisis Center*, www.womenofarmenia.org, geraadpleegd op 14 november 2011; Women's Right Center (WRC): *Provision of Supportive Services on Combating Domestic Violence Issue*, www.wrcorg.am, geraadpleegd op 11 november 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁸⁵ Women's Right Center (WRC): *Provision of Supportive Services on Combating Domestic Violence Issue*, www.wrcorg.am, geraadpleegd op 11 november 2011; Human Rights in Armenia: "Unfortunately we do not have a law to protect women from domestic violence", Lara Aharonyan, www.hra.am, 30 april 2011.

²⁸⁶ Women's Right Center (WRC): *Provision of Supportive Services on Combating Domestic Violence Issue*, www.wrcorg.am, geraadpleegd op 11 november 2011; Human Rights in Armenia: "Unfortunately we do not have a law to protect women from domestic violence", Lara Aharonyan, www.hra.am, 30 april 2011.

²⁸⁷ Women's Right Center (WRC): *Provision of Supportive Services on Combating Domestic Violence Issue*, www.wrcorg.am, geraadpleegd op 11 november 2011; Human Rights in Armenia: "Unfortunately we do not have a law to protect women from domestic violence", Lara Aharonyan, www.hra.am, 30 april 2011; US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁸⁸ Women's Resource Center Armenia (WRCA): *Sexual Assault Crisis Center*, www.womenofarmenia.org, geraadpleegd op 14 november 2011.

²⁸⁹ Persbericht: *Armenia: Newfound Support for Domestic Violence Victims*, www.pakistanvoices.com, 11 oktober 2011; Paros "Lighthouse" Charitable Foundation USA, www.parosfoundation.org, geraadpleegd op 15 november 2011.

geen officiële cijfers bekend zijn over de omvang van het probleem nemen waarnemers aan dat seksuele intimidatie gericht tegen vrouwen op het werk wijdverbreid is.²⁹⁰

3.4.7

(Alleenstaande) Minderjarigen

Armeense minderjarigen worden meerderjarig wanneer zij de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt. Vanaf hun achttiende hebben zij ook recht om te stemmen. Minderjarigen zijn beperkt handelingsbekwaam, waarbij de "beperkte" afhangt van hun leeftijd en de handelingen die zij willen verrichten. Zodra een minderjarige meerderjarig wordt, is hij of zij volledig handelingsbekwaam.

Vanaf hun zestiende is het voor jongeren verplicht om een paspoort aan te vragen (zie tevens 3.3.4.1 Reis- en identiteitsdocumenten). Jongeren onder de zestien jaar mogen een paspoort aanvragen, maar alleen met toestemming van de ouders (zie tevens 3.3.4.1 Reis- en identiteitsdocumenten). Een minderjarige mag alleen onder begeleiding van zijn ouders of een gemachtigde naar het buitenland reizen. Als een minderjarige een studiebeurs in het buitenland heeft gekregen, mag hij/zij wel alleen naar het buitenland reizen.

Volgens de Grondwet heeft iedereen recht op onderwijs. Algemeen onderwijs bestaat uit de *Primary school* (grade 1-3), *Basic school* (grade 4-9) en *High school* (grade 10-12). Kinderen gaan naar school vanaf hun zesde jaar en zijn leerplichtig tot hun zestiende wanneer ze grade 9 hebben gehaald. Onderzoek heeft uitgewezen dat studenten van de hogere schoolklassen meer spijbelen of vervroegd van school gaan dan studenten in de lagere schoolklassen.²⁹¹

Geschat wordt dat in Armenië zo'n 500.000 jongeren in de leeftijd van 10–19 jaar wonen, die ongeveer 15% van de hele bevolking vertegenwoordigen. De meerderheid daarvan (58,7%) woont op het platteland. Een onderzoek naar kinderarbeid wees uit dat ongeveer 5% van de kinderen in de leeftijd van 5-18 jaar betrokken was bij één of andere vorm van werk in Armenië. Eén derde van die kinderen was jonger dan 14 jaar – de minimumleeftijd om te mogen werken volgens de Armeense arbeidswet.²⁹²

In 2010 nam het aantal gewelddadige handelingen tegen minderjarigen toe ten opzichte van het jaar daarvoor. Volgens de politie werden in 2010 140 zaken van geweld tegen minderjarigen geregistreerd, tegen 110 zaken in 2009. De meeste zaken hadden betrekking op aanranding, verkrachting en lichamelijk letsel. Volgens de politie komt geweldpleging zowel in de familie voor als op school en op straat.²⁹³

3.4.7.1

Opvang en voogdij

Volgens onderzoek beschikt Armenië over 50 instituten die kinderen verschillende diensten bieden op het gebied van *residential care*²⁹⁴. De instituten zijn verspreid

²⁹⁰ US Department of State: *2010 Human Rights Report: Armenia*, 8 april 2011.

²⁹¹ National Assembly of the Republic of Armenia: *The Constitution of the Republic of Armenia*, artikel 39, www.parliament.am, geraadpleegd op 15 november 2011; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010; United Nation Children's Fund (UNICEF): *UNICEF Armenia – UNICEF Launches Its Flagship Publication Together with Adolescents*, www.unicef.org/armenia, geraadpleegd op 11 november 2011.

²⁹² United Nation Children's Fund (UNICEF): *UNICEF Armenia – UNICEF Launches Its Flagship Publication Together with Adolescents*, www.unicef.org/armenia, geraadpleegd op 11 november 2011.

²⁹³ Helsinki Committee of Armenia: *Human Rights in Armenia - report 2010*, 2011.

²⁹⁴ Met "residential care" wordt bedoeld dat kinderen in het instituut wonen, daar eten, slapen en indien noodzakelijk ook verpleging krijgen.

over heel Armenië, maar de meesten bevinden zich in Jerevan en de regio's Shirak, Lori en Syunik. De instituten kunnen als volgt worden ingedeeld:

- 11 weeshuizen, waarvan 7 volledig gefinancierd worden door de Staat en 4 door liefdadigheidsinstellingen. 2 weeshuizen hebben zich gespecialiseerd in kinderen met een handicap;
- 9 kinderdagverblijven, waarvan 8 volledig gefinancierd worden door de Staat en 1 door een liefdadigheidsinstelling;
- 22 speciale internaten;
- 3 beoordelingscentra;
- 2 gespecialiseerde socio-educatieve instituten;
- 2 opleidingsscholen voor kinderen met zgn. 'asociaal gedrag';
- 1 tehuis voor kortdurende opvang van kinderen in crisissituaties.²⁹⁵

In september 2010 waren in bovenstaande instituten 4.902 kinderen ondergebracht (57% jongens en 43% meisjes), waarvan 1.079 kinderen iedere dag naar huis gingen en 3.823 kinderen in *residential care* woonden. Van de 4.902 kinderen gingen 4.060 regelmatig naar school. De rest ging onregelmatig naar school (17) of helemaal niet (270). De overige kinderen waren jonger dan 6 jaar oud (283) of ouder dan 18 (278). Van de 4.902 kinderen waren 1.711 erkend als gehandicapt en waren 237 kinderen geregistreerd voor adoptie.²⁹⁶

In de instituten was medische zorg aanwezig en in 2 instituten was zelfs een medische post ingericht. Vanwege het sociale stigma alsmede het ontbreken van de juiste voorzieningen en onderwijsprogramma's hebben gehandicapte kinderen het moeilijk op school, evenals kinderen met leerproblemen.²⁹⁷

Van bijna de helft van de kinderen die in bovenstaande instituten werden opgevangen, leven beide ouders nog (49%) en zo'n 34% had nog één ouder. Slechts 2% is achtergelaten zonder ouderlijk toezicht en 1% was wees, terwijl 3% te vondeling was gelegd of was verlaten door de ouders.²⁹⁸

Als een kind wordt opgevangen in één van de instituten, is dat vaak door een combinatie van meerdere familieomstandigheden, bijvoorbeeld armoede, alleenstaande ouders, misbruik, gevangenisstraf van één van de ouders (of beide), echtscheiding, of omdat de familie dakloos is. Onderzoek heeft uitgewezen dat veel kinderen geen speciale zorg nodig hebben maar zijn opgevangen omdat zij uit sociaal kwetsbare groepen kwamen en vaak ook nog gehandicapt waren. Tevens bleek dat een aantal kinderen door hun ouders niet voor het onderwijs naar een instituut werd gestuurd, maar omdat ze daar te eten kregen en gekleed werden.²⁹⁹

De officiële procedure om een kind wel of niet toe te laten tot een instituut loopt via de *Guardianship and Trustship Commission* (die de papieren regelt) en de *Registration Commission* (die op basis van de papieren adviseert om het kind wel of niet op te nemen). In de praktijk kwam het echter vaak voor dat ouders of familie het kind zelf naar het instituut brachten en daar achterlieten.

²⁹⁵ Armenian Association of Social Workers (AASW): *Rapid Assessment of Residential Child Care Institutions in the Republic of Armenia 2010*, 2011.

²⁹⁶ Armenian Association of Social Workers (AASW): *Rapid Assessment of Residential Child Care Institutions in the Republic of Armenia 2010*, 2011.

²⁹⁷ Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

²⁹⁸ Armenian Association of Social Workers (AASW): *Rapid Assessment of Residential Child Care Institutions in the Republic of Armenia 2010*, 2011.

²⁹⁹ Armenian Association of Social Workers (AASW): *Rapid Assessment of Residential Child Care Institutions in the Republic of Armenia 2010*, 2011; Caritas International: *Country Sheet Armenia*, januari 2010.

De problemen die de instituten ondervonden, liepen uiteen: soms was sprake van een onduidelijke kind/ouderrelatie waardoor ook de sociale status van het kind onduidelijk was en het kind bijvoorbeeld niet voor adoptie kon worden opgegeven; in andere gevallen ging het om kinderen die niet beschikten over een geboortakte; ook kon sprake zijn van een gebrek aan fondsen wat ten koste ging van de voorzieningen, verzorging en begeleiding etc. Desondanks leken de omstandigheden volgens lokale maatstaven in het algemeen redelijk. Voor wat betref de instituten die door de staat werden gefinancierd, liepen de meningen daarover uiteen.³⁰⁰

Er zijn verschillende internationale organisaties en ngo's actief op het gebied van kindbescherming die partner zijn van UNICEF zoals *World Vision America*, *Save the Children*, het *Fund for Armenian Relief (FAR)*, het *Children of Armenia Fund (COAF)* en het *Leonardo Gmyu Child Protection Social Fund*.³⁰¹

3.4.7.2 Rol Armeense overheid

In 2004 heeft de regering het *National Plan of Action of the Republic of Armenia for the Protection of the Rights of the Child 2004-2015* opgesteld voor de bescherming van de rechten van het kind. Op basis van dit actieplan moeten maatregelen in de periode tot 2015 leiden tot verbeteringen op het gebied van onder meer wetgeving, gezondheid, onderwijs en rechtspraak.³⁰²

Het regeringsbeleid op het gebied van kindbescherming wordt op nationaal niveau uitgevoerd door het *National Committee for Child Protection*, op regionaal niveau door *Child Protection Units* en op gemeenschapsniveau door *Guardianship and Trusteeship Committees*. De huidige Armeense wetgeving is thans meer in lijn met internationale normen voor kindbescherming dan voorheen, maar als gevolg van een gebrekkige samenwerking tussen de verschillende instanties alsmede een gebrek aan capaciteit laat de implementatie nog steeds te wensen over. Daarnaast speelt een gebrek aan publiek bewustzijn voor wat betreft de rechten van het kind ook een rol.³⁰³

³⁰⁰ Armenian Association of Social Workers (AASW): *Rapid Assessment of Residential Child Care Institutions in the Republic of Armenia 2010*, 2011; Institute for War and Peace Reporting (IWPR): *Armenia's Impoverished Children's Homes*, 11 juli 2011.

³⁰¹ United Nation Children's Fund (UNICEF): *UNICEF Armenia – Partners*, www.unicef.org/armenia, geraadpleegd op 16 november 2011.

³⁰² World Vision Armenia: *Reducing violence against children in Armenia*, www.wvarmenia.am, geraadpleegd op 16 november 2011.

³⁰³ World Vision Armenia: *Reducing violence against children in Armenia*, www.wvarmenia.am, geraadpleegd op 16 november 2011.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen³⁰⁴

De *State Migration Service*, sinds januari 2010 belast met vrijwel alle zaken die te maken hebben met migratie, waaronder *Internally Displaced Persons (IDP's)*, is onderdeel van het *Ministry of Territorial Administration*.³⁰⁵

Onderzoek heeft uitgewezen dat zo'n 94% van de emigratiestroom bestond uit (tijdelijke) arbeidsmigranten; ongeveer 3% van de emigranten verliet Armenië om zich permanent in het buitenland te vestigen en zo'n 2% had de intentie om in het buitenland te studeren. Van de (tijdelijke) arbeidsmigranten vertrok het grootste deel naar Rusland en vonden daar voornamelijk in de bouwsector een baan; een ander deel van deze migranten bestond uit seizoenarbeiders.³⁰⁶

Als oorzaken voor de arbeidsmigratie worden de moeilijke sociale en economische omstandigheden in Armenië genoemd. Tevens is gebleken dat voor veel beroepen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt niet goed op elkaar is afgestemd waardoor veel Armeniërs geen baan kunnen vinden die aansluit bij hun opleiding. Volgens de *State Migration Service* is het aantal arbeidsmigranten dat uit Armenië vertrekt zorgwekkend, maar is er de afgelopen jaren geen substantiële toename van het aantal arbeidsmigranten geconstateerd.³⁰⁷

Van januari t/m november 2011 bedroeg de netto uitstroom volgens de *State Migration Service* bijna 65.000 personen. In de cijfers wordt geen onderscheid gemaakt tussen arbeidsmigranten, seizoenarbeiders, emigranten en studenten. Het is dan ook niet duidelijk hoe groot het werkelijke aantal emigranten is. Overigens komt het ook steeds meer voor dat arbeidsmigranten langere tijd in het buitenland verblijven.³⁰⁸

Van de ongeveer 1.000 Iraakse vluchtelingen van etnisch Armeense afkomst wordt geschat dat er nog ongeveer 500 tot 600 vluchtelingen in Armenië zijn. De rest zou vertrokken zijn naar West-Europa; voor zover bekend zijn er geen nieuwe Iraakse vluchtelingen bijgekomen. In tegenstelling tot voorgaande jaren kwamen er ook geen etnische Armeniërs meer uit Libanon naar Armenië. Voor zover bekend verbleven nog ongeveer 12 vluchtelingen uit Libanon in Armenië. Wel werd geconstateerd dat in 2010 een klein aantal vluchtelingen van etnisch Armeense afkomst uit verschillende landen naar Armenië vluchtte, evenals enkele personen uit Ivoorkust, Georgië, China en Cuba. Het zou hier gaan om ongeveer 20 tot 30 personen.

³⁰⁴ Voor een overzicht van de migratiestromen in de voorgaande jaren wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Armenië van maart 2008.

³⁰⁵ Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC): *State Migration Service responsible for IDPs as of 2010 (2009)*, 22 februari 2010.

³⁰⁶ Persbericht: *Armenia labor migrants flow to Russia*, www.panarmenian.net, 30 juni 2011; International Labour Organization (ILO): *Migration and Development, Armenia Country Study*, 2009.

³⁰⁷ Persbericht: *Armenian Official 'Concerned' by Dwindling Population*, www.rferl.org, 16 november 2011; Persbericht: *Armenia labor migrants flow to Russia*, www.panarmenian.net, 30 juni 2011; International Labour Organization (ILO): *Migration and Development, Armenia Country Study*, 2009.

³⁰⁸ State Migration Service of the Ministry of Territorial Administration of the Republic of Armenia: *Assessment of Current Migration Situation*, www.smsmta.am, 3 februari 2012.

Volgens de *State Migration Service* vroegen in 2010 68 personen asiel aan. In totaal kregen 24 personen de vluchtelingenstatus, zijn 34 aanvragen afgewezen en waren 10 zaken nog in behandeling.³⁰⁹

Over de opvang van vluchtelingen in de regio is geen informatie vanuit Armenië beschikbaar. Hiervoor wordt verwezen naar verschenen algemene ambtsberichten over de buurlanden van Armenië.

4.2 Opvang en hervestiging van vluchtelingen en binnenlands ontheemden³¹⁰

4.2.1 Hervestiging vluchtelingen in Armenië³¹¹

Volgens schattingen zijn tussen 1988 en 1994 als gevolg van het conflict om Nagorny-Karabach en de provincies daar omheen ongeveer 360.000 etnische Armeniërs vanuit Azerbeidzjan naar Armenië gevlucht waar zij de vluchtelingenstatus *prima facie* kregen. Tevens kwamen Armeense vluchtelingen uit de grensgebieden met Azerbeidzjan, zoals de Armeense provincies Syunik, Tavush, Gegharkunik, Vayots Dzor en Ararat. Daarnaast kwamen Armeense vluchtelingen uit Artvashen, een perifeer gebied van de Armeense provincie Gegharkunik. Voorheen werd dit gebied volledig omringd door Azerbeidjaans grondgebied, maar sinds het conflict is het in handen van Azerbeidzjan die het de naam Baskand heeft gegeven.³¹²

Vanaf 1998 is het voor een etnische Armeense vluchteling mogelijk het Armeense staatsburgerschap te verkrijgen. Van het oorspronkelijk aantal zijn sindsdien ongeveer 82.000 vluchtelingen genaturaliseerd. Zo'n 2.400 vluchtelingen zijn nog niet genaturaliseerd en aangenomen wordt dat de rest Armenië heeft verlaten.

Veel vluchtelingen zijn niet genaturaliseerd uit vrees dat zij daardoor hun bezittingen op zouden geven die zij in Azerbeidzjan hebben achtergelaten. Ook waren ze bang gesubsidieerde huisvesting en andere vluchtelingenhulp te verliezen. Daarnaast zijn vluchtelingen onder de leeftijd van 27 jaar vrijgesteld van militaire dienstplicht. Na het bereiken van de 27 jarige leeftijd worden ze niet meer opgeroepen voor de verplichte militaire dienst (zie 3.4.4.1 Procedure), waardoor jongeren doorgaans wachten met naturaliseren.

Armeense vluchtelingen uit de grensgebieden met Azerbeidzjan en Armeense vluchtelingen uit Artvashen worden als *Internally Displaced Persons* (IDP's) beschouwd. In tegenstelling tot andere landen in de regio heeft Armenië geen juridisch kader waarbinnen de rechten en plichten van de IDP's zijn geregeld. De regering ziet IDP's als gewone burgers die dezelfde grondwettelijke rechten hebben als andere Armeniërs.³¹³ Wel nam de regering enige relevante maatregelen. In 2010 werd de *State Migration Service* van het *Ministry of Territorial Administration* het nationale contactpunt voor iedereen die het slachtoffer is geworden van de

³⁰⁹ State Migration Service of the Ministry of Territorial Administration of the Republic of Armenia: *Number of persons, who applied for asylum in 1999-2010*, www.smsmta.am, 18 september 2011.

³¹⁰ Voor informatie over de wetgeving op het gebied van vluchtelingen en asielzoekers, zie 3.1.2.2 Vluchtelingenwetgeving.

³¹¹ Voor wat betreft de 800.000 etnische Azeri die tijdens het conflict om Nagorny-Karabach naar Azerbeidzjan zijn gevlucht wordt verwezen naar het Algemene Ambtsbericht over Azerbeidzjan.

³¹² Institute for War & Peace Reporting (IWPR): *Cold Comfort for Displaced Armenian Villagers*, 12 februari 2011; US Department of State: *Background Note: Armenia*, 17 november 2010; Internal Displacement Monitoring Center (IDMC): *Armenia, State Migration Service responsible for IDPs as of 2010 (2009)*, 22 februari 2010; United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): *Armenia: Analysis of Gaps in the Protection of Refugees and Asylum Seekers*, augustus 2008.

³¹³ Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC): *Armenia, Need to monitor progress towards durable solutions*, 23 februari 2010.

gedwongen volksverhuizing. Verder keurde de regering in november 2010 een *strategy paper* goed om de huisvesting van alle voormalige bewoners van Artsvashen te verbeteren, maar gezien ervaringen uit het verleden hebben de inwoners weinig hoop dat de regering zijn woord houdt.³¹⁴

Huisvesting bleef één van de meest dringend noodzakelijke voorzieningen voor zowel de genaturaliseerde voormalige vluchtelingen als de vluchtelingen uit Azerbeidzjan die zich in Armenië willen vestigen.

4.2.2

Hervestiging vluchtelingen in Nagorny-Karabach

Het hervestigingsbeleid van Nagorny-Karabach is vastgelegd in o.a. wetgeving. Nagorny-Karabach heeft een 10-jarig strategisch hervestigingsplan ontwikkeld voor de periode 2001 tot 2010, met als doelstelling hervestiging van in totaal 36.000 vluchtelingen in Nagorny-Karabach.³¹⁵

Hervestiging richtte zich niet alleen op Nagorny-Karabach zelf, maar ook op de bezette gebieden.³¹⁶ Hoewel geen betrouwbare cijfers beschikbaar zijn, wordt de totale bevolking in die gebieden ruwweg geschat op 14.000 tot 15.000 mensen, die in kleine nederzettingen en in de steden Lachin³¹⁷ en Kalbajar wonen. Aangenomen wordt dat de totale bevolking in deze gebieden sinds 2005 niet veel is toegenomen.³¹⁸

De overheid in Nagorny-Karabach gaf steun aan oorlogsvluchtelingen die zich in de bezette gebieden vestigden. Deze steun kan o.a. bestaan uit een vergoeding van de verhuiskosten, bouwmaterialen voor huisvesting, subsidies of een lening voor de aankoop van vee.³¹⁹ Dankzij deze steun werden in het district Kashatagh in de eerste helft van 2011 ongeveer 150 families, zo'n 500 personen, gehervestigd.³²⁰

Degenen die zich in de bezette gebieden vestigden, waren voor het grootste deel etnische Armeniërs die uit Azerbeidzjan kwamen. Zij leven onder slechte omstandigheden, met een povere infrastructuur, weinig economische activiteit en beperkte toegang tot openbare diensten. Daarnaast beschikten velen niet over een identiteitsbewijs.³²¹

³¹⁴ Internal Displacement Monitoring Centre (IMDC): *Armenia, Need to monitor progress towards durable solutions*, 23 februari 2010; Institute for War & Peace Reporting (IWPR): *Cold Comfort for Displaced Armenian Villagers*, 12 februari 2011.

³¹⁵ Persbericht: *Nagorno Karabach, Repopulation is an essential question for all Armenians*, http://old.hetq.am/en/karabakh/s_amirkhanyan, 25 juni 2007, geraadpleegd op 17 juni 2011;

³¹⁶ In Armenië en Nagorny-Karabach spreekt men van "bevrijde" gebieden. De in totaal zeven bezette gebieden liggen rond Nagorny-Karabach op Azerbeidzjaans grondgebied. Een aantal van deze gebieden grenst direct aan Armenië.

Institute for War & Peace Reporting (IWPR): *Bid to Repopulate Karabakh Fraught With Problems*, <http://www.iwpr.net/> 19 juni 2009.

³¹⁷ De Armeense naam voor Lachin is Berdzor.

³¹⁸ OSCE Minsk Group: *Executive Summary of the "Report of the OSCE Minsk Group Co-Chairs' Field Assessment Mission to the Occupied Territories of Azerbaijan Surrounding Nagorno-Karabakh"*, maart 2011; Persbericht: *Population issue: Discussion of resettlement for Karabakh comes to the fore after OSCE tour*, www.armenianow.com, 15 oktober 2010.

³¹⁹ International Crisis Group (ICG): *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground, Europe Report nr. 166*, 14 september 2005.

³²⁰ Persbericht: *150 Families Move to "Liberated" Kashatagh in 2011: Will They Stay?*, <http://hetq.am/eng/articles/3641/>, 13 september 2011; Institute for War & Peace Reporting (IWPR): *Bid to Repopulate Karabakh Fraught With Problems*, 19 juni 2009.

³²¹ OSCE Minsk Group: *Executive Summary of the "Report of the OSCE Minsk Group Co-Chairs' Field Assessment Mission to the Occupied Territories of Azerbaijan Surrounding Nagorno-Karabakh"*, maart 2011; Persbericht: *Azerbaijani Party Appeals To OSCE About Armenian Resettlement*, www.rferl.org, 13 mei 2011.

Door de verminderde belangstelling om in de bezette gebieden te gaan wonen is het aantal inwoners teruggelopen. Volgens politieke analisten werd dit voornamelijk veroorzaakt door het gebrek aan vertrouwen in de status van de gebieden, omdat regelmatig wordt gesproken over een mogelijke terugtrekking uit deze gebieden.³²²

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

4.3.1 VN-activiteiten

Hieronder volgt een korte opsomming van de belangrijkste VN-organisaties die actief zijn in Armenië (UNHCR, UNDP en UNICEF).

4.3.1.1 UNHCR

De UNHCR in Armenie helpt *prima facie* vluchtelingen afkomstig uit Azerbeidzjan waaronder ook genaturaliseerde voormalige vluchtelingen van etnisch Armeense afkomst, vluchtelingen uit Irak die in het bezit zijn van een *Temporary Asylum Status* (TA) en degenen die door middel van een individuele asielpcedure als vluchteling erkend zijn zoals vluchtelingen en asielzoekers uit andere landen dan Azerbeidzjan (zie tevens 4.1 Migratiestromen).

De activiteiten van de UNHCR in Armenie omvatten o.a. ondersteuning op psychosociaal gebied en het verlenen van gezondheidszorg aan ongeveer 6.000 zeer kwetsbare vluchtelingen en genaturaliseerde voormalige vluchtelingen uit Azerbeidzjan die in gemeenschapscentra in Jerevan en de regio Kotayk wonen, evenals Iraakse vluchtelingen. De UNHCR werkt hiervoor samen met de *Armenian Centre of Health Education* (ACHE) en de *Armenian Red Cross Society* (ARCS).

Samen met de *State Migration Agency* (SMA) houdt de UNHCR zich ook bezig met het opzetten en uitvoeren van sociale huisvestingsprogramma's voor o.a. de sociaal meest kwetsbare groep (iraakse) vluchtelingen, genaturaliseerde voormalige vluchtelingen en IDP's.

Daarnaast ondersteunt de UNHCR de Armeense regering bij de implementatie van de nieuwe vluchtelingenwet (zie paragraaf 3.1.2.2 Vluchtelingenwetgeving), en wordt via "*Implementing Partners*" gratis juridisch advies en ondersteuning gegeven aan asielzoekers en vluchtelingen.

In samenwerking met de *Armenian Red Cross Society* (ARCS) en het *State Migration Agency* (SMA) is de UNHCR betrokken bij het monitoren van de grensovergangen en het geven van training en advies voor het identificeren en begeleiden van asielzoekers.³²³

UNHCR heeft geen informatie dat afgewezen asielzoekers uit Armenië bij terugkeer problemen ondervonden.

4.3.1.2 Overige VN organisaties (UNDP en UNICEF)

Het *United Nations Development Programme* (UNDP) richt zich in Armenië voornamelijk op technische en financiële assistentie voor ministeries en andere

³²² Persbericht: *Population issue: Discussion of resettlement for Karabakh comes to the fore after OSCE tour*, www.armenianow.com, 15 oktober 2010.

³²³ United Nations in Armenia: UNHCR, www.un.am, geraadpleegd op 26 september 2011; United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): *Armenia 2011 Regional Operations Profile – Eastern Europe*, www.unhcr.org, geraadpleegd op 20 mei 2011.

instellingen.³²⁴ Het *United Nations Children's Fund* (UNICEF) richt zich op het bevorderen van de rechten van het kind, met name op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en de bescherming van kinderen (zie tevens 3.4.7 ((Alleenstaande Minderjarigen)).³²⁵

4.3.2 *Raad van Europa-activiteiten*

De Raad van Europa (RvE) houdt zich vooral bezig met technische assistentie (wetgeving en training) en ziet toe op de naleving van de Armeense verplichtingen in het kader van het lidmaatschap van de Raad van Europa.³²⁶

4.3.3 *OVSE-activiteiten*

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in Jerevan is actief betrokken bij het democratiseringsproces. De belangrijkste activiteiten zijn assistentie bij de hervorming van wetgeving, het volgen van de toepassing door de overheid van klassieke mensenrechten en vrijheden en de bestrijding van corruptie. Het kantoor werkt onafhankelijk van de zogenoemde Minsk Groep.³²⁷

De ondersteuning van het democratiseringsproces wordt vorm gegeven door onder andere aan ngo's en overheidsinstellingen (zoals de politie) trainingen te geven en expertise over te dragen. Verder wordt ook assistentie verleend bij de contacten tussen het maatschappelijk middenveld en de overheid. Daarnaast werkt de OVSE nauw samen met de overheid om de wetgeving te herzien en in overeenstemming te brengen met internationale standaarden, een toezegging die Armenië heeft gedaan bij de toetreding tot de Raad van Europa.

De OVSE is de afgelopen jaren nauw betrokken geweest bij de verschillende presidents- en parlementsverkiezingen. Naast het waarnemen van de verkiezingen, heeft zij ook meegeholpen aan een herziening van de kieswet en de totstandkoming van het *Central Election Committee* (CEC). Dit laatste gebeurde in samenwerking met het aan de OVSE gelieerde *Office for Democratic Institutions and Human Rights* (ODIHR).³²⁸

4.3.4 *ICRC-activiteiten*

Het *International Committee of the Red Cross* (ICRC), sinds 1992 werkzaam in Armenië, richt zich o.a. op de gevolgen van het Nagorny-Karabach conflict. Daarbij ligt de nadruk op het opsporen van vermiste personen en de uitwisseling van krijgsgevangenen. Daarnaast houdt het ICRC zich bezig met het monitoren van de situatie in de Armeense gevangenissen. Eén van de prioriteiten hierbij is het bestrijden van tuberculose in gevangenissen.³²⁹

³²⁴ United Nations Development Programme (UNDP): www.undp.am, geraadpleegd op 18 november 2011.

³²⁵ United Nations Children's Fund (UNICEF): www.unicef.org/armenia, geraadpleegd op 18 november 2011.

³²⁶ Council of Europe (CoE): www.coe.int, geraadpleegd op 18 november 2011.

³²⁷ De Minsk Groep is onderdeel van de OVSE en houdt zich bezig met een vreedzame oplossing voor het conflict in Nagorny-Karabach (zie tevens 2.3.1 Minsk Groep).

³²⁸ Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE): www.osce.org/yerevan, geraadpleegd op 18 november 2011.

³²⁹ International Committee of the Red Cross (ICRC): *Armenia*, 2011.

Zie tevens 3.3.6.1 Penitentiair systeem.

4.3.5

IOM-activiteiten

De *International Organisation for Migration* (IOM) werkt samen met de Armeense regering aan het *Capacity Building in Migration Management Programme* (CBMMP). Dit programma is er op gericht om het *Border Management Information System* (BMIS)³³⁰ verder uit te breiden en grenspersoneel op te leiden op het gebied van o.a. fraude met reisdocumenten, migratie- en asielwetgeving en mensenrechten. Ook voorziet het programma in het opzetten van een netwerk met Interpol Armenië om de samenwerking te verbeteren.

Verder houdt het IOM in Armenie zich bezig met arbeidsmigratie, het bestrijden van mensensmokkel en reïntegratie van o.a. asielzoekers, vluchtelingen, ontheemden en slachtoffers van mensenhandel door het geven van trainingen en het verstrekken van microkredieten aan deze groepen voor het opzetten van een eigen bedrijfje of winkel om hun (re)integratie te bevorderen.³³¹

³³⁰ Zie tevens 3.3.4.5 Border Management Information System (BMIS).

³³¹ International Organization for Migration (IOM): *Basic Facts*, www.iom.int/armenia, geraadpleegd op 24 oktober 2011.

5 Bijlagen

5.1 Literatuurlijst

American Bar Association - Rule of Law Initiative:

Detention Procedure Assessment Tool for Armenia, april 2010

Armenian Association of Social Workers (AASW):

Rapid Assessment of Residential Child Care Institutions in the Republic of Armenia 2010, 2011

Caritas International:

Country Sheet Armenia, januari 2010

Central Intelligence Agency (CIA):

The World Factbook, Armenia, 6 april 2011

Congressional Research Service:

Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests, 15 april 2011

Council of Europe in Armenia:

Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 20 april 2011

Economist Intelligence Unit (EIU):

Country Report Armenia February 2011, 14 februari 2011

Country Report Armenia August 2011, 11 augustus 2011

Country Report Armenia November 2011, 4 november 2011

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI):

ECRI Report On Armenia (fourth monitoring cycle), 8 februari 2011

European Commission for Democracy through Law (Venice Commission):

Draft Law on Amendments and Additions to the Law on Alternative Service of the Republic of Armenia, 14 september 2011

Interim Joint Opinion on the Law on Making Amendments and Supplements to the Law on Freedom of Conscience and Religious Organizations, 22 december 2010

European Parliament:

The Nagorny-Karabakh Conflict: Recent Developments and Background, 23 mei 2011

European Union:

EU statement on the amnesty in Armenia, 10 juni 2011

Freedom House:

Freedom in the World - Armenia (2011), 2011

Freedom of the Press 2011 - Armenia, 1 september 2011

Nations in Transit 2010, 2010

Algemeen Ambtsbericht Armenië

Februari 2012

Helsinki Committee of Armenia:

Freedom of Religion in Armenia, a study, 2011
Human Rights in Armenia Report 2010, januari 2011

Human Rights Defender of the Republic of Armenia:

RA Human Rights Defender Armen Harutyunyan's Speech, 2 februari 2011

Human Rights in Armenia:

Freedom of Assembly, 1 juni 2011
"Unfortunately we do not have a law to protect women from domestic violence",
Lara Aharonyan, 30 april 2011

Human Rights Watch:

Armenia: New Rebuff to Broadcaster, 18 december 2010

Institute for War and Peace Reporting (IWPR):

Armenian Gays Face Intolerance, Discrimination, 5 juli 2010
Armenian Police Battle Human Trafficking, 15 januari 2011
Armenia's Impoverished Children's Homes, 11 juli 2011
Bid to Repopulate Karabakh Fraught With Problems, 19 juni 2009
Cold Comfort for Displaced Armenian Villagers, 12 februari 2011
Half Measures on Corruption in Armenia, 8 april 2011

Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC):

Armenia, Need to monitor progress towards durable solutions, 23 februari 2010
State Migration Service responsible for IDPs as of 2010 (2009), 22 februari 2010

International Committee of the Red Cross (ICRC):

ICRC Annual Report 2010 Armenia, 2011

International Crisis Group (ICG):

Armenia and Azerbaijan: Preventing War, 8 februari 2011
Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground, Europe Report N° 166, 14 september 2005

International Labour Organization (ILO):

Migration and Development, Armenia Country Study, 2009

International Organization for Migration (IOM):

Terugkeer naar Armenië (AR), Landeninformatie

International Telecommunication Union:

Measuring the Information Society 2011, 2011

Landmine & Cluster Munition Monitor:

Country Profile Armenia 2011, 18 juni 2010

National Statistical Service of the Nagorno Karabakh Republic:

Nagorno Karabakh Republic in figures 2010, 2010.

Algemeen Ambtsbericht Armenië

Februari 2012

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE):

Executive Summary of the "Report of the OSCE Minsk Group Co-Chairs' Field Assessment Mission to the Occupied Territories of Azerbaijan Surrounding Nagorno-Karabakh", maart 2011

Opinion on the Draft Law of the Republic of Armenia on Making Amendments and Supplements to the Law on Alternative Service, 8 september 2011

OSCE Office in Yerevan encourages sensitive reporting on religious issues, 5 augustus 2011

OSCE Office supports public debate on Armenia's new draft legislation on religious freedoms, 19 augustus 2011

OSCE promotes freedom of assembly in Armenia, 23 juni 2011

Police Accountability in the Republic Armenia, 2010

Press Release, Joint Statement on the Nagorno-Karabakh Conflict, by the Presidents of the OSCE Minsk Group Co-Chair Countries at the G-8 Summit, 26 mei 2011

Press Release, OSCE Minsk Group Co-Chairs Issue Statement, 9 juni 2011

Partnership for Open Society Perspective:

Armenia's ENP Implementation in 2010, november 2010.

Raad van Europa:

Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Armenia from 18 to 21 January 2011, 9 mei 2011.

Reporters Without Borders:

2010 World Press Freedom Index, 20 oktober 2010

Armenian newspapers threatened by libel suits with sky-high damages awards, 1 mei 2011

World Press Freedom Index 2009 – The Rankings, 2009

The International Ombudsman Institute (IOI):

Armenia: Ombudsman becomes OHCHR Representative in Central Asia, 2 februari 2011

RA Human Rights Defender Armen Harutyunyan's Speech, 2 februari 2011

Transparency International:

Corruption Perceptions Index 2011, 2011

European Neighbourhood Policy, Monitoring Armenia's Anti-Corruption Commitments 2010, januari 2011

Global Corruption Barometer 2010, 2011

United Nation Children's Fund (UNICEF):

UNICEF Armenia – UNICEF Launches Its Flagship Publication Together with Adolescents

United Nations General Assembly:

Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Magaret Sekaggya, 23 december 2010

Report of the Working Group on Arbitrary Detention, 17 februari 2011

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR):

Armenia: Analysis of Gaps in the Protection of Refugees and Asylum Seekers, augustus 2008

States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol, 1 april 2011

Algemeen Ambtsbericht Armenië

Februari 2012

US Departement of State:

2010 Human Rights Report: Armenia, 8 april 2011

Background Note: Armenia, 17 november 2010

International Religious Freedom Report 2010 - Armenia, 17 november 2010

July-December, 2010 International Religious Freedom Report - Armenia, 13 september 2011

Trafficking in Persons Report, June 2011, juni 2011.

World Economic Forum (WEF):

The Global Gender Gap Report 2011: Armenia, 2011

5.2 Websites

www.a1plus.am
www.armenia.com.au
www.armeniadiaspora.com
www.armenialiberty.am
www.armenianow.com
www.armenianweekly.com
www.armstat.am
www.armtown.com
www.asbarez.com
www.azatutyun.am

www.backtoarmenia.com

www.coe.am
www.concourt.am

www.elections.am
www.eng.kavkaz-uzel.ru
www.epress.am
www.ethnologue.com
www.eurasianet.org

www.genproc.am
www.globalsecurity.org
www.goodnewsmag.org

www.hetq.am
www.hra.am
www.humanrightseurope.org

www.icrc.org
www.interpol.int
www.iom.int/armenia

www.journalismnetwork.eu

www.legislationline.org
www.lmp.ucla.edu

www.massispost.com
www.mfa.am
www.ndi.org
www.news.am
www.news.az

www.ombuds.am
www.osce.org/yerevan

www.pakistanvoices.com
www.panarmenian.net
www.parliament.am
www.parosfoundation.org

Algemeen Ambtsbericht Armenië
Februari 2012

www.pik.tv

www.reutersreprints.com

www.rferl.org

www.smsmta.am

www.tert.am

www.theioi.org

www.transparency.am

www.un.am

www.undp.am

www.unhcr.org

www.unicef.org/armenia

www.upi.com

www.womenofarmenia.org

www.wrcorg.am

www.wvarmenia.am

5.3 Wetteksten

The Constitution of the Republic of Armenia

The Constitution of the Republic of Armenia (with amendments)

The Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia

The Electoral Code of the Republic of Armenia

The Law of the Republic of Armenia, Family Code

The Law of the Republic of Armenia on Citizens who Failed to Complete Compulsory Military Service Through Violation of the Established Procedure

The Law of the Republic of Armenia on Freedom of Assemblies

The Law of the Republic of Armenia on Freedom of Conscience and on Religious Organizations

The Law of the Republic of Armenia on Freedom of Information

The Law of the Republic of Armenia on Language

The Law of the Republic of Armenia on Military Service

The Law of the Republic of Armenia on Parties

The Law of the Republic of Armenia on Political Asylum

The Law of the Republic of Armenia on Public Organizations

The Law of the Republic of Armenia on Television and Radio Broadcasting

The Law of the Republic of Armenia on Treatment of Arrestees and Detainees

The Republic of Armenia Judicial Code

5.4 Overzichtsk kaart van Armenië in de Kaukasus

